

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

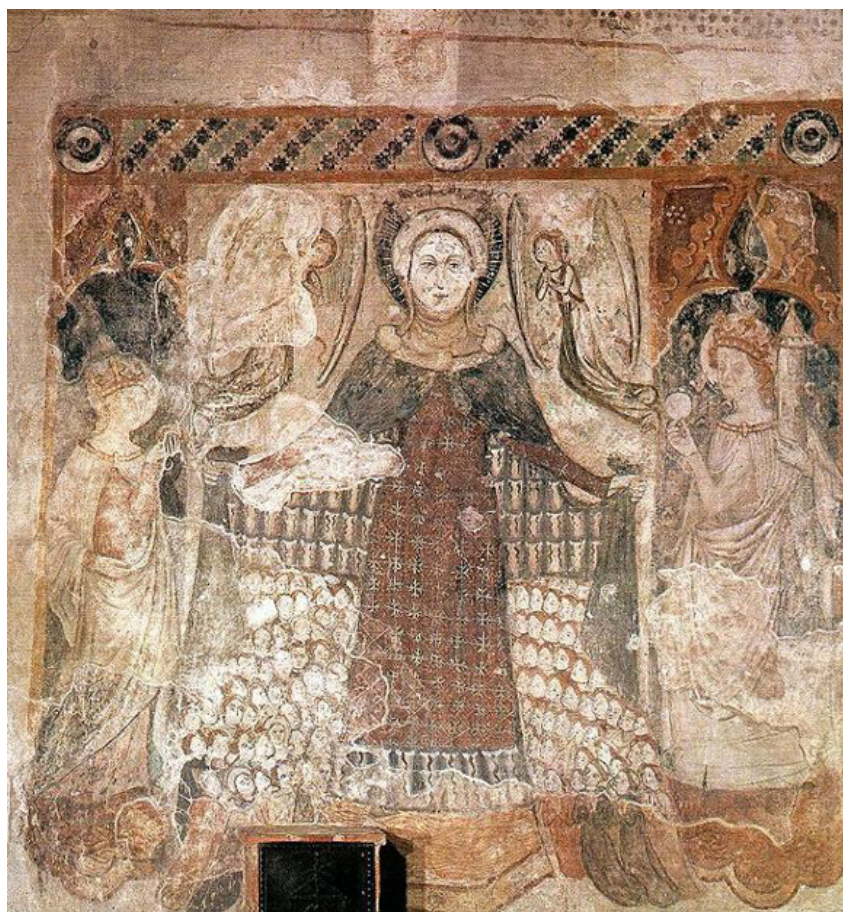
Megjelenik negyedévente a magyarságtudomány és az ősi magyar nyelv kutatásának szolgálatában

Alapítva: 1972

Ára : 800,- Ft

La Raiz Ancestral

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

A Palástos vagy Köpenyes Madonna oltalmat nyújtó alakja a középkor legtiszteltebb női szentjei körében áll, jobbán Szent Borbála, aki Kőszegen a jó halál patrónusaként volt ismert és tisztelt, a balján, pedig Árpád-házi Szent Erzsébet, a szegények védőszentje látható. Az 1937-ben restaurált freskón a Madonna palástjának védelmében meghúzódó figurák, a korabeli egyházmegye vezetőinek az arcvonásait őrzik, így Grósz József szombathelyi megyéspüspök és Kelemen Krizosztom pannonhalmi főapát képét. (Internet)

Alapító - Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

Felelős szerkesztő: Dr. Gyárfás Ágnes
Szerkesztő: Bubcsó Gábor
Munkatárs: Bubcsó Gáborné

Kiadó: Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE)
Adószám: 19071332-1-05
3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.
(az egyes villamos végállomásánál)
Levél: 3509 Miskolc, Pf. 819.
Szerkesztőségi telefonszám/fax:
+36-46-331-981

© Ősi gyökér 2011. XXXIX. évf. 1. sz.
Minden cikkért a szerzője a felelős. Egyes cikkeket csak rövidített formában közlünk.
Kéziratokat nem őrünk meg, és nem küldünk vissza! **(Lemezen küldött anyag mellé kérnénk kéziratot is)**

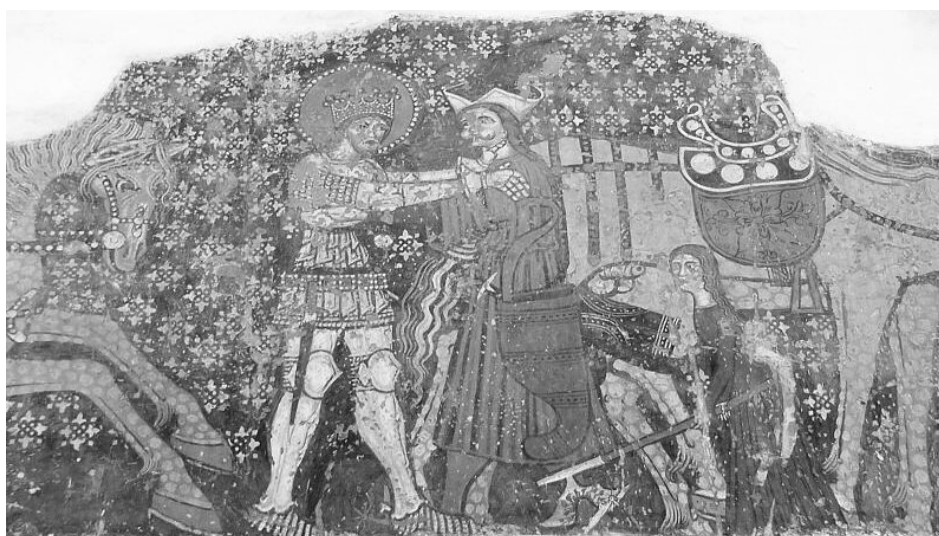
Belföldi előfizetés (évente négy szám): 4000 Ft/év.
Egy szám ára 800 Ft.
Az előfizetés történhet a MBE címére
(3534 Miskolc-Diósgyőr, Vár u.9.)
– Ősi gyökér előfizetés megjelöléssel –
postautalványon, a Kiadónál személyesen, vagy
banki átutalással a BB RT bankban a
10102718-10373815-00000004 számlaszámra.

Külföldi előfizetés: 80 USD/év.
Az összeg a BB bank miskolci fiókjában vezetett
10102718-10373815-00000004
számlaszámra utalható át.

Kapható: a MBE könyvtárban
(Miskolc-Diósgyőr, Vár u. 9.),
a Központi Antikváriumban
(Miskolc, Széchenyi u. 21. a színháznál),
a Fehérlófia Könyvesboltban
(Bp., József krt. 35.),
a Magyarok Háza földszinti könyvesboltjában
(Bp., Semmelweis u. 1-3.),
a Püski Könyvesboltban (Bp., Krisztina krt. 54.),
az Emese Álma könyvesboltban
(Bp., Fehér út 1. – az Őrs vezér térnél),
Gedeon Editnél Budapesten a Csodaszarvas
Könyvesboltban (tel.: 314-4863, 20-595-65-34)
(Bp., Teréz krt. 8. sz. alatt, az udvarban),
az ARTAMONDÓ Kft:
(SZKITIA) Bp., Andrássy út 124.
az ERDÉLYÉRT KÖNYVESHÁZ
Bp., Bécsi út 99.,
a SZITTYA Könyvesbolt
Bp., József Attila út 22.,
a TURUL Könyvesbolt
Bicske, Ady E. u. 7.,
Pécsett: Lác u. 2.,
Szabó Andrea
Szentendre, Bogdányi út 14.

**Az adójuk 1%-át várjuk a MBE SIKERESEK A
TEHETSÉGESEKÉRT Alapítványára**
Adószám: 18410868-1-05

ISBN 9632144546 • ISSN 1586-9423 • HU ISSN 1586-9423

Freskórészlet a székelyderzsi templomban a Szent László-legendából: Szent László és a kun vitéz birkózása
(Internet)

ŐSI GYÖKÉR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

Alapító – Örökös Főszerkesztő: Badiny Jós Ferenc

2011. XXXIX. évf. 1. sz.

TARTALOM

Megbánás és megbocsájtás a régi magyar hitvilágban
(Szerk.) 2

MAGYAR NYELV

Czeplédi Katalin
Nyelvünk gyökrendszeréről 7

ANTROPOLÓGIA

Kiszely István
A magyarság DNS-vizsgálatáról 15
Bartucz Lajos
Az embertani ismeretek haszna, gyakorlati alkalmazása
nemzeti tudomány 18

A MAGYAR SZENT KORONA

Végh Tibor
Képhármasok és képnégyesek szabályszerűségei a magyar Szent
koronában 22

PÁLOSOK

Bakk István-Bakk Erzsébet
Pálos-drámák a nevelés szolgálatában 26

ESSZÉ

Gyárfás Ágnes
Lúd Anyó Meséi 41

Dolgozat

Győri Zsolt
A zarándok igaz útja „avagy” a Tanár úr 51

KÖNYVISMERTETÉS

Magyar írás Záhonyi András könyvismertetése 53
Könyvekről-őszintén. Friedrich Klára gondolatai a világhálón.
Záhonyi András közlése 56

ESEMÉNYEK

Záhonyi András Tanári értekezlet 2011. január 11-én
Budapesten 63
Pitlu János Ősnyelvünk titkai 64
Tóth Sándor beszéde 65
Tanári programokról (Szerk.) 66

OLVASÓINK ÍRJÁK

Dr. Végh Tibor levele Schmitt Pál Köztársasági Elnök Úrhoz 71

VILÁGHÁLÓN OLVASTUK

Minden relatív – mondotta Bolyai
Dr. Szakáts Istvánné (USA) 72
Tudtad-e... Antal Zsuzsanna 74
Tavaszcímzés, örök tavaszcímzés Orosz László 76
Milyen a boldog ember?
Boldogságreceptek Sütő Gyöngyi 78

VERSEK

Hervay Tamás: Ima egy őshöz 79
Reményik Sándor: Csendes csodák 79
Reményik Sándor: Pilatus 80
Reményik Sándor: Pünkösdi szomorúság 80
Túrmezei Erzsébet: Aki helyett Krisztus vérezett

KÉPEK

Internet

Szent László megkoronázása
Képes Krónika (Internet)

Megbánás és megbocsájtás a régi magyar hitvilágban

I.

A színházi világ veretes magyar színdarabjai nem tudnak felmutatni halomra gyilkoló jeleneteket, nem ismerik a bosszúra szomjas hőst vagy a vérbosszú lázától átfűtött családokat. Legnagyobb nemzeti drámánkat a Bánk bán is sajnálkozva szemléli a kritika, mivel II. Endre király a Gert-rud ravatala mellett megbocsájt Bánk bánnak, s így az utolsó felvonásban várt gyilkos bajvívás kézkézfogássá szelődött.

Szabó Dezső "legmagyarabb műnek" nevezte Katona József drámáját, de a dramaturgia nehezen békül ki azzal a kérdéssel, hogy miért nincs drámai végkifejlet a műben. A dramaturgia ugyanis a megbánást és megbocsájtást nem fogadja el drámai megoldásnak.

Felfogásunk szerint azért a legmagyarabb színmű Katona József Bánk bán-ja, mert a legősibb hitvilág liturgikus dramaturgiáján épült fel. A magyar költészet a régiségben a csillagos égen játszódtott le. Vagy maguk a csillagok, csillagképek voltak a hősök, vagy átutazott rajtuk lélekutazással (révüléssel) egy-egy Fehérlófia típusú hős.

Sorsuk fonálát a csillagjárás határozta meg, ezért ez a sors mindig törvényszerű volt, mert a csillagok sorsát megszabja az égi törvény. Az igazán nagy művek költői révületben fogannak. Ez az ihlet. A révülés során a lélek elragadtatik a csillagvilágba, ahol nincs hazudozás, csalás, számíttatás, méricskélés, mert a Világmindenség törvénye ritmusra működik. Aki átveszi a ritmust, az akkor is igazat ír, ha ezzel vét a dramaturgia szabályai ellen. Nekünk könnyű a Világmindenséggel azonosulni, mert a Teremtőnk szervesen, a Teljesség atomkészletéből teremtett minket. Ez a készlet nem tartalmazza a nyugati dramaturgia szabályait.

Shakespeare virtuózan oldotta meg a szakralitás, vagyis az égi világ jelenlétének kérdését drámáiban. A királydrámákban bemutatta a Paradicsom kőkertjén túl rekedt emberek véres tetteit, zavaros lelkiállapotát, erkölcstelenségét, hitetlen állapotát. A vígjátékokban és színdarabokban pe-

dig a Világmindenség erkölcsi rendjét megérintő ember ámult, boldog csodálatát.

Az álmodozásra, révülésre, tanulásra alkalmas Hamlet igazi csillaghős. Teljesen távol áll tőle a véres bosszú gondolata, hátha még azt tettekre kell beváltani. Azonban a lelke még csak félig kész a teljes életre. Lelkének történelmi fele elhiszi, hogy bosszút kell állni, elhiszi, hogy a bosszú egyáltalán jó valamire. A dráma végén vele nem kard végez, hanem a történelmi Énje győzedelmeskedik csillagvolta felett.

A Bánk bán a Világmindenség drámája, mert hősei átvették a kozmoszi ritmust és töretlen ívben végigvitték fényttestük törvényeit, sem az antik, sem a hégeli, sem a modern dramaturgia nem kötötte gúzsba a jellemeik kifejeződését. Rájuk az égi rend hatott, felülről irányított sorsuk az égi mintát követte.

Az égi dramaturgiának erkölcsi szabályozói vannak. Ezeket a Teremtő, AN mint az Őstudást (US-TU,) belénk örököltette. A hősök égi útjukon lelkük csillagát az Őstudást, a tiszta erkölcsöt követik. A Bánk bán című darabban a főhős, aki átéli és gyakorolja az égi dramaturgia alapelvét, a m e g b o c s á j t á s t az II. Endre király. A király szavunkat a közel-keleti képjel-írásban egy körrel tudjuk leírni, ami egyben a Teljességet, a Világmindenséget is jelenti. Másik képjele mondatszerű, s azt fejezi ki, hogy a

"Kör áll" , vagyis közli velünk, hogy a Világmindenség kifogástalan működéséhez a királyi erkölcs az aranyfedezet.

II. Endre drámai alakja megfelelt a király szakrális karakterének. A közel-keleti turáni kultúrában a király egyben enzi, pateszi, palil, pabil vagyis "vicaire de Dieu" Isten földi helyettese, nem tehet mást, csak követi a példát, s Ő képviseli Isten erkölcsét, s ezzel mintát ad a nemzetnek, előljáróvá lesz, elől jár a jó példával.

Kör áll, király az a hős, aki megjárta a Nap házát, megmosakodott a Nap mosdóvizében, megtörölközött az aranykeszkenőben és belenézett a Nap tükrébe, lelkiismereti próbát tett. Kiállta a beavatás próbáit.

Őt visszafogadta kebelébe a szerves lét, s ettől a pillanattól fogva a király már nem csak a legelső magyar ember, hanem Isten országának küldötte, képviselője.

Bánk bán, Gertrudisz és Melinda bűnössé vagy áldozattá válva eljutnak a Burkus fáig, ahol a lélek sötét éjszakája honol. Itt a Bak (Ǫ) uralkodik, s aki hurkának foglya lesz, nem menekül. Gertrudisz halállal lakol, de Bánk bán sem szerencsésebb, mert őt terheli a gyilkosság bűne. Lelke ugyanúgy a hurok foglya marad, mint áldozata a kerítőtű királyné.

Az igazi áldozat Melinda eljut a Vízöntőig. Életére nem derül fény. A Vízöntő sara, mocsara ránehezül.

Bánk bán lelke hurokba fogva ott, ahol a Gertrudiszé. Ez a lelki kép fogadja II. Endrét, akinek királyi módra kell döntenie, vagyis úgy, hogy helyreálljon a rend a Világmindenségben. Jól érzi, hogy "nincs a teremtésben vesztes csak én..." mert itt Ő képviseli a teremtett világot, melynek rendje az ő döntésén múlik. II. Endre tudja azt, amit Hamlet nem tudott: ha kiköppen az idő, azt újabb hibával nem lehet helyrehozni. Gyilkosságra egy újabb gyilkosság nem válasz, hanem hibák halmazata. A kiköppent időt megbocsájtással lehet helyrehozni. A turáni mada, mag nép számára megadatott az őstudás, s a megbocsájtás szerves része az örökségünknek. Ezért a legmagyarabb dráma a Bánk bán, mert az ősi, a szerves világ egészére jellemző ösztönök képezik a cselekmény rúgóját. Az ösztönök legrejtettebb celláiban elzárva, mint az erkölcs tartalék elemrendszere működik az ösztön, cselekedeteinek minőségének meghatározója. Ha az ösztönélet szakrális rendben működik, hűti és fűti az érzelmeket, tehát döntéseink királyi vagy alvilági színezetét a legbensőbb, a teljességgel kimutathatatlan lelki szervünk az ösztönünk szabja meg.

Az ösztönvilág karbantartásához már kitalálták a nevelést, de az ösztönerő karbantartása mindenki legbensőbb magánügye. Isten lelkéből lelkedzettünk, s tőle kaptuk azt az ösztöntengelyt, amely nem más, mint a pólustól lelkünk csillagáig érő kozmikus gerinc. Ez az ösztönerő mozgástere. Ezáltal kötődünk a Teljességhez, vagyis Istenhez. Szondi Lipót jól látta, hogy az ösztöntengely a jellem kritikus pontja. A királyok beavatása alatt az ösztönöket olyan próbatétel érte, melyet nem

mert mindenki felvállalni. A királyi jellem nem frázis, hanem fogalom. Ezt a jellemet hordozta II. Endre, mert megbocsájtott, de Bánk bán is, mert megbánta tettét.

A megbánás feloldozó hatást váltott ki Bánk bánban. Ekkor képes volt lelkét kiszabadítani a Bak hurkából, s elindítani a vezeklés folyamatát.

II.

Hol lehet megtalálni a szakrális értékrend és a dramaturgia közös irányvonalának ősszállapotát. Természetesen a népköltészetben, amely hazánkban remekművekben mutatta fel mennyei eredetét. Nálunk a népköltészet olyan termő, ékes fa volt, amely kihatott az egyetemes magyar költészetre, úgyhogy a nagy költői alkotásokat néha nehéz megkülönböztetni a fán vadon termő, pompás gyümölcsötől, a népköltészettől. A magyar remekművek e fa hajtásaiból kapták oltóvesszeiket, így tehát egy töről fakadt mindannyi. Azért fogadta be a magyarság Arany János Toldiját és Petőfi Sándor János vitézét, mert népmesei elemek a cselekmény belső vázának mozgatórugói. Ezt a szilárd vázat nyelvi eszközökkel a magyar nyelvűség költői példatárává emelték. A népköltészet áthatotta az egész társadalmat, gyermek és ifjúkorban otthonra talált a fiatal lelkekben, s nem vált el élesen tőle, mert belőle fakadt a magyar műköltészet.

A magyar népköltészet, mint a réges-régi közel-keleti pecséthengerek költészete szakrális volt.¹ A szentség, mint égő fáklya vezérelv volt, bármely tárgyat ölelt át a költészet. Így, a megbánás és megbocsájtás fogalmát megtaláltuk a népmesékben, a balladákban s a népdalokban egyaránt. A mesék arra is figyelmeztetnek, hogy néha több generáció sorsa is leperreg az életórán, míg akad egy ivadék, aki előtt elkerülhetetlen a bűnbánat, a vezeklés. Az Infáns Lacika című karcsai magyar népmesében² a harmadik generációs királyfi vezekli le önmaga és az elődök bűneit. A Pogány király leánya című balladában maga a ki-

¹ Más kérdés, hogy a történelmi időkben anyócsúfolók, s más, alantas tárgyú művek is megjelentek a gyűjteményekben. Nőket csúfoltak ki, mert az Istenanya pejorálása volt a cél.

² Elemzi Gyárfás Ágnes. MBE. Miskolc, 2002, 2005.

rály döbben rá arra, hogy gyilkos tettének árnyéka szeretett lányára vetül vissza.

A bűnbocsánat válasz a bűnvallásra, népköltészetünkben a bűnbocsánat annak jár, aki keresi a "világot", mint Kálnoki Zsófiika gyilkos férje Vitéz Egri János.³ Aki, miután "az asztaltól fogva az ajtóig rúgá, s az ajtótól fogva az asztalig rúgá", nyugodtan elment a nagyobbik szolgálával "nyulászni, vadászni". Kálnoki Zsófikát a "kisebbik szolga" hazavitte édesanyjához, Kálnokiné nagyasszonyhoz meghalni.

Vitéz Egri János hazatérve látja, hogy sötét a ház, talán megdöbbsent, mert azt mondja nagyobbik szolgáljának "Hájj fel erre' fára, nézd, hol látsz világot". A nagyobbik szolga – az erősebb táltos – nem látott másutt fényt "...csak nagyasszonyomnál" Kálnoki Pálnénál. Az idős asszony fegyelmezetten fogadja a bekopogó vejét. A férfi hazugságaira – jól hattam, jól hattam, egészségben hattam – szava sincs. Nem perel, nem csap jelenetet, nem megy fejszével a gyilkosnak, hanem

*"Ő is el beméne az ő kis házába
Rejtek kamarába.
Egy karé kenyeret levág asztaláról
Egy pohárnyi vizet kitőt korsójából.
Úgy egye ke, fiam, édes vejem Uram,
Mint leányom húsát.
Úgy igya ke, fiam, édes vejem Uram,
Mint leányom vérét!"*

Legféltebb kincsét, gyermekét veszítette el, de az az egyetlen gesztus, hogy elé mert állni a veje, hogy kereste a "világot", esélyt adott a lelkiismeretnek. Az Úrvacsora-adás sákramentomával a maga részéről befejezte, s lezárta, és a férfi lelkiismeretére és Istenre bízta az ügyet.

Ha a Bánk bán a legmagyarabb dráma, ez a ballada a legkeresztényibb mű, még ha népköltészet fáján fogant is, amely nagyon régi szakrális emlékeket őrzött meg.

A nagyobb, az erősebb táltos a gonosz fél mellé rendeltetett, mert neki van szüksége nagyobb segítségre. A táltos szolga dolga az, hogy gazdáját jó irányba terelje. Csak a táltos látja a

fényt, a magosban, a fa tetején. A táltos tudja, hogy gazdája megváltásra szorul, és azt is tudja, hogy a fájdalmas anya az egyetlen, akinek joga van arra, hogy elindítsa a gyilkos lelkében a vezeklés folyamatát. Ne azt nézzük, megérdemelte-e. Érdemel, nem érdemel, ezek nem keresztyéni igék. Azt nézzük, hogy Kálnoki Pálné nagyasszonyom – hét törrel a szívében – megtalálta a módját annak, hogyan zárja ki lelkéből a gyűlölet, harag, megvetés romboló érzelmeit, s lelke elég tiszta és könnyű legyen ahhoz, hogy halott lánya lelkét elkísérhesse mindaddig, amíg az égi fény befogadja, s így az anyai lélek megnyugodva térhet vissza földi életét tovább élni, Isten rendelése szerint.

Ezek a balladatípusok a megromlott világ képét őrzik, ahol mindig megjelenik valaki a "régi világból", a mesék, a boldogság korából és az ősi erkölcs törvényeit gyakorolja. Kálnoki Pálné nagyasszonyom az Idő történelem előtti örökkévalóságából származott, abból a korból, amikor Isten az erkölcs láthatatlan csillagát rálehelte a lelkünkre. A nagyasszony jól tudta, hogy akiben egy jottányi él Isten erkölcséből, azt a lelkiismeret erkölcsi törvényével kell szembesíteni, hogy bűnbánattal és vezekléssel képes legyen megőrizni azt a kis erkölcsi fényt, ami még él benne, s halála napján elmondhassa: Gyilkosság árán ébredt fel bennem az erkölcs szikrája. Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba fogadj... És akkor, és így bízhat az égi kegyelemben.

Nagyasszonyom ismerte Isten törvényét és a törvény szellemében cselekedett. Őstudása diktálta tettei programját. Az őstudás része az a törvény, amely Hérodotosz feljegyzései alapján sehová nincs leírva, mert a s z k í t á k a s z í v ü k l a p j a i n őrzik a törvényt. Mikor az ember mértékadó törvényéről van szó, eszembe jut az egyszeri nagymama, aki bölcsen hallgatta kis unokáját, amint magolta a Tízparancsolatot, majd megjegyezte:

– Jól tanuld meg Csabika, hogy ötösre tudjad, de el ne felejtse, hogy a mi családunkban ilyesmi elő nem fordulhat.

Az ilyen cselekedetekre vezérlő ösztön nincs az ösztöntengelyünkön, ezért nincs benne a dramaturgiánkban sem, ezért idegen számunkra minden erőszak, ezért tűnünk kiszolgáltatottnak.

Lehet, hogy így is van, de ez csak egy meghatározott időre szól.

³ Összetört derekú feleség. 94. sz. In: Vargyas Lajos: A magyar népköltészet és Európa I-II. köt. Zeneműkiadó. Bp. 1976.

Ez az idő a gonosz tetteinek határmezsgyéjére tett egy STOP táblát, eddig és ne tovább. A mesében a banya a "határig" kergeti a hőst, sikerül kihúzni egy szál lószőrt a lova farkából, de a "határnál" vissza kell fordulnia. Az Őstudás, az Ustu erősebb, mint a gonosz világhálós programja. A teremtéskor lelkünkbe írt jószágprogram felülírja az összes tiltott bűnököt, lenullázza azokat, és ha a mesék százezreiben győzni tud a jó, miért ne győzhetne a népek legkisebb fia, a magyar hős esetében is, sajátos, égi dramaturgiánk szabályai szerint.

III.

A megbánás és megbocsájtás királyi szinten éli meg legmagasabb rendű erejét. A magyar történelem egyik sötét évtizede volt az a kor, amidőn Salamon király, Géza és László (a későbbi Szent László) herceg eleinte együtt védték a hont a kun, török és tatár betolakodók ellen, majd gonosz tanácsadó hatására a király unokaöccsei ellen fordult. Testvérharc dúlt akkoriban Magyarországon és sok derék magyar vitéz feje hullt a porba értelmetlen villongások miatt. A Képes Krónika beszámolója alapján ismert tény, hogy Szent László látomása mentette meg a vizsály elharpódzásától a nemzetet. A váci erdőben egy csata előtt így szólt testvérehez, Géza herceghez: "Éjjel álmodtam, megjelent álmodban két angyal, s a szent koronát hozták le az égből, s a Te fejre helyezték el! Testvérem Te leszel a király! Ekkor megjelent egy csodálatos szarvas, mennyi szőre, szála annyi csillog rajta, az agancsa tele szórva égi gyertyákkal..." Egy kis patak partján megpihent és a lábával rámutatott egy pontra a földön. Géza herceg ekkor kijelentette: "Ha Isten megsegít, Szűz Mária tiszteletére ide építtetek templomot". A felocsúdó katonaság a szarvas nyomába eredt, de az szökellve eltűnt a Duna partjánál. Isten megsegítette a hercegek haderejét és Géza valóban meg is építtette a váci plébánia templomként ismert közel ezer éves Istenházát.

Salamon király, a Képes Krónika iniciáléi tanúsága szerint Nándorfejérvár bevételének hasznát sem osztotta el igazságosan, úgy tűnt, becsapta a hercegeket. Ha a felesége és édesanyja lelkére beszéltek, hatott rá a jó szó, de gonosz tanácsadója

Vyd ispán gonosz besúgása eredményeként mégis folytatta a testvérvillongást. Erney bán józan szavára, felesége, anyja könyörgésére nem hallgatott, és a monoródi hegy és a Duna között megvívta unokaöccsei ellen a végső küzdelmet. Lelke tele volt rettegéssel, s amidőn hírnökei tudtára hozták László herceg buzgó fohászzkodásának hírért, s azt, hogy egy fehér menyét végigfutott lándzsáján és az ölében húzta meg magát, akkor Salamon király már tudta, hogy Isten irgalma a hercegeket kíséri.

Salamon királyt édesanyja megfeddte oktalan tetteiért, rossz tanácsadóiért. A király ekkor arcul akarta ütni édesanyját. A felesége fogta le a kezét. Salamon szégyenében, magárahagyatottságában nem tért jobb belátásra, hanem László herceg elvesztésére koholt ki terveket. Ekkor azonban a villám belecsapott Alba keresztjébe és Salamon már tudta, hogy tévúton jár. László, miután rajtakapta Salamont a törvetésen börtönbe záratta, de kegyes szíve megesett rajta és kiengedte azon a szent napon, amidőn Imre herceg és Szent István testereklyéit felemelték az oltárra, a szenttéavatást megelőző rítus szerint. Salamon egy pár napig László mellett maradt, de inkább leállt a kunokkal paktálni és a kun segítséggel újra megütközött a Duna partján egy elhagyatott vár lábánál, nagy hősesében, egy kietlen és barátságtalan vidéken. Salamonék a várba húzódtak és az éhhalállal küzdve inkább megvívtak az ellenséggel, semmint éhesen, harc nélkül essenek a halál vermébe.

Salamon király alig tudott megmenekülni, átkelt a befagyott Dunán, "...s midőn egy nagy berekhez érkezett, azt mondta embereinek, hogy álljanak meg egy kis időre, hadd gyűjtsenek a lovak erőt. Ő maga pedig letéve a pajzsát, úgy tett, mintha rögtön visszatérne, azonban bement a sűrű, sötét erdőbe, otthagya mitsem sejtő embezeit, s nem is mutatkozott többé soha" (37. old.).⁴

A képes Krónika összegezte Salamon jellemét. Királyi teste, most porban és hamuban szenved, szelleme, amely mindig a földi javakat hajszolta, most az ég felé törekszik, bünbánatért könyörög, holott Ő soha nem ismerte az őszinte megbocsájtást sem a megbánás szentségét. A sötét erdőben zarándokolva töltötte életét, virrasztott, dolgozott és könyörgött. Egyszer még látták Hungáriában Kálmán király idején, de nyomban elrejtőzött. (Szerk.)

⁴ Képes Krónika. Helikon. Bp. Bellus Ibolya ford.

A horvátok ma is szentként tisztelik. Érdekel, miért vélekednek így felőle. Azért, tudtam meg Zágrábban, mert Salamon király a legmagasabb értékű királyi erényt gyakorolta: megbánni tetteit és képes volt értük vezekelni. A megbánás és a vezeklés királyi erény, a Magyar Szent Koronán lévő zöld kövek képviselik ezt a magatartásmódot és inspirálják a királyt a megbánásra és a vezeklésre, ha így kívánatlik.

Salamon király sok emberi gyengeséggel uralkodott, gyalog, szőszegő, durva ember volt, anyagias természetű, annyira, hogy rokonait is becsapta, ha módjában állt. Mindez azonban feloldódott abban az egyetlen mozzanatban, amidőn visszavonult és egyszerű, koldus barát módjára vezekelt és dolgozott.

Ebben az esztendőben a megbánás, a megbocsájtás és a vezeklés fogalmával sokat foglalkozom, mert nehezen értem meg a jelenlegi magyar állapotokat és nem látom be, hogy az egyik legtermészetesebb erényt, amelyet az egyetemes magyar morál királyi erénnyé emelt, miért nem gyakorolják manapság. Talán a királyi lelkület hiánya vagy a morális értékrend teljes mellőzése jellemzi a mai vezetőréteg etikai kódexét. Salamon királynál több bűnt kevesen követtek el, s a nép mégis szentet látott benne, mivel képes volt megbánni a bűnét és vezekelni érte. Azonban ez a két fogalom ma teljesen ismeretlen.

(Szerk.)

Salamon király és Géza herceg viszályát ábrázoló miniatúra a Képes Krónikában. A trónon ülő Salamon előtt a viszályt szító Vid ispán kezében egy hüvelyben két kardot tart, szemléltetve a krónika szövegét. A háttérben Géza herceg. (Internet)

Czeplédi Katalin

NYELVÜNK GYÖKRENDSZERÉRŐL¹

1. A földrajzi nevek avagy a szkíta-hun nyelvek nyelvtana sorozatban a harmadik rész² az alaktan, amely két fő részből áll: a szótövek³ és a toldalékok rendszeréből. Tekintettel arra, hogy a hangtan és az ősmondattan mellett ez is olyan alapmű, amely nélkül nem fejthetők meg a szkíta és a hun nyelvi emlékek írásos anyagai, továbbá nem írható meg maradéktalanul a magyar valamint a szkíta-hun utódnyelvek nyelvtana, ezért sok példaanyagot kell tartalmaznia a fő kutatási területéről: a Volga-Urál vidéke⁴ földrajzi neveiből, a Kárpát-medence földrajzi neveiből valamint a magyar személynevek és a közszók közül. Az anyag nagyságára tekintettel külön kötetben írtam meg a gyökrendszert⁵ és a toldalékok rendszerét. Jelen dolgozatban a gyökrendszer lényegéről egyetlen példa bemutatásával szólok, ez a magyar *pásztorkodásokkal* szó, amely szerkezeti felépítése szerint összetett, képzett, jelezett és ragozott forma.

E szónak a gyökéhez, tövéhez, s általában a gyökrendszer lényegéhez azonban csak úgy jutunk el, ha tudjuk, hogy a nyelv a természeti környezetnek, a tárgyi és a szellemi kultúrának a tükré, másképpen a közlés eszköze. Azt is kell látni, hogy eleink gondolkodása szerint az élő természet legkisebb egysége a forrás, a mag, amely az élet kezdete, kiinduló helye térben és időben egyaránt. Következésképp, a nyelv legkisebb egysége a forrást, a magot jelölő szó, amelyet összefoglaló néven gyöknek, tőnek szokás nevezni. Ez a gondolkodásmód egyrészt kiolvasható a földrajzi nevekből, a magyar és más nyelvekből, másrészt a társtudományok ismeretanyagából.

2. Ami a gyökrendszerhez kapcsolódó szakirodalmat illeti, alapvetően két hibája van. Az egyik csoportba tartoznak azok, amelyek összekeverik az abszolút szótövet és a relatív szótövet. A másikba azok sorolhatók, amelyek nem fogadják el, helytelenítik a *gyök* kifejezés, mint szakszó használatát. Mindkét

csoporthoz tartozó irodalomban rendet lehet és kell tenni. Tisztázni kell a szakkifejezéseket ahhoz, hogy a használatuk illetve az elvetésük tudományosan megalapozott legyen.

A kifejezések tisztázásához hozzátartozik, hogy a *tő* és a *gyök*, azaz a szótő és a szógyök egymásnak változatai, felváltva használhatók. A tisztázás szükségességének igazolására lássuk a *tő* és a *gyök* szó jelenleg elfogadott tudományos magyarázatát:

A magy *tő*, *töv*, *tőj* 'folyó, árok stb. torkolata, vége, (földrajzi hely) közvetlen környéke, a növénynek a földön levő gyökeres része, növény szárnak, fatörzsnek stb. közvetlenül a föld feletti része, szőlőtőke, testrésznek, végtagnak a törzzsel érintkező része, hajszál, szőr gyökere, alkotóelem, szótő'. Ősi örökség a finnugor korból. Vö.: zürj. *din* 'vastag vég (fáé)', votj. *din*, *diñ* 'tő, a fatörzs alsó, vastag része, folyótorkolat', cser. *tän*, *tiñ* 'gyökérvég', md. *t'e-*, *t'ej-*, *t'em*, *t'eh*, finn *tüvi* 'tővég, fatörzs, vastag vég'. (TESz)

A *tő* szavunknak a magyar és a finnugorba sorolt nyelvi változatai összetartoznak hangtanilag, szerkezetileg és jelentés tanilag. Etimológiájuk közös, gyökerük a szkíta-hun nyelvekhez vezet. Nem lehet ősi örökség a finnugor korból.

A magy. *gyök* ld. *gyökér* 'nemzetség, törzs, növénynek a földön szétágazó része, belső rész, alap, forrás, eredet, gyökérszó, gyök (matematikában), *gyök* 'a gyökvonás által nyert mennyiség, növény gyökere, gyökérszó'. A szócsalád alapja a *gyökér* ősi örökség az ugor korból, vö.: vog. *jēkur* 'kidőlt fagyökér földestül'. Az *-r* denominális nőmenképző. Hasonló jelentésfejlődésre vö.: lat. *radix* 'növény gyökere, valaminek alsó része, eredet, származás, ang. *root* 'gyökér, gyökérszó, fog, haj, gyökere, haj gyökere, eredet, forrás, gyök a matematikában, gyökérszó. A *gyök* egyrészt nyelvújítási elvonás a *gyökér*-ből. Másrészt a *gyüke* 'gyökere' a palócban nagy területen használatos. (TESz) < *gyöké* + *-r*.

Mindkettőben, a *tő* és a *gyök* szóban közös a 'forrás, eredet' jelentés. Ez azért is lényeges, mert a szavak olyan elemének a megnevezésére használjuk szakszóként, amely elemre épül a teljes, tovább alakított, képzett, jelezett, ragozott szó. Etimológiailag összetartozik, közös gyökerű szó a *tő* és a *gyök*, egymásnak olyan hangtani alakváltozatai, amelyek őrzik az alapjelentést, azaz a magjelentést, szerkezetileg abszolút szótövek. Semmi akadályja annak, hogy

¹ Jelen dolgozat a Miskolci Nagy Lajos király Magánegyetem rendezte Östörténeti Fórumon elhangzott előadás (2009. aug. 4.) írásban megszerkesztett változata.

² Az első a Hangtan, a második az Ősmondattan. A Hangtan ld. Első kiadás: Nyelvészeti Östörténeti Füzetek 1-3. Nagy Lajos király Magánegyetem, Miskolc 2004-5, második kiadás: A szkíta-hun nyelv őstörténete, Hangtan, Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest 2007. Az Ősmondattan ld. Első kiadás: Nyelvészeti Östörténeti Füzetek 5. Nagy Lajos király Magánegyetem, Miskolc 2007, második kiadás: Szkíta-hun nyelv ősmondatai Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest 2007.

³ Megjelenés alatt a Gyökrendszer.

⁴ Gyakran hozok példákat Eurázsia nagy területéről is.

⁵ Megjelenés alatt.

szótó jelentésben szakszóként használjuk mind a *tő*, mind a *gyök* formát.

A pontosítás kedvéért megkülönböztetjük a relatív szótövet, másképpen a relatív szógyököt, valamint az abszolút szótövet, vagyis az abszolút szógyököt. Az abszolút szótó, másképpen abszolút szógyök megnevezés olyan szavakra, szóelemekre vonatkozik, amelyek a nyelvtudomány jelen állása szerint további elemekre nem bonthatók. A relatív szótó, másképpen relatív szógyök ezzel szemben tovább bontható egy vagy több abszolút szótóra vagy legalább egy abszolút szótóra és valamilyen toldaléokra, s ez az alakulat vesz ill. vehet fel további toldalékokat. Esetünkben az a kérdés, hogy a magyar *pásztorkodásokkal* szónak mi az abszolút és mi a relatív szótóve.

Előzetesként azt is tisztázni kell, hogy a magyar *gyök* szóhoz képest a *gyökér* szó képzett alak. A *gyök* alakváltozata a magy. *tő*, *töv-*, *tőj-* formáknak, és semmi nem indokolja a *gyökér*-ből való elvonás magyarázatát. Ezt az elvet a földrajzi névi kutatások sem támogatják. Az adatok ugyanis építő és nem bontó természetűek ugyanúgy, mint a nyelvünk. A latin és az angol formáknak valamint a további nyelvekben használt szakkifejezéseknek a magy. *gyök* illetve a *gyökér*-hez való viszonyuk bemutatására máshol kerítünk sort.⁶ A magyar *gyökér* szó nem lehet ősi örökség az ugor korból.

A *tő* és a *gyök* megnevezésének szinonimaként való alkalmazásának semmi akadály, hiszen nemcsak a jelentésük ugyanaz, de a két szó etimológiailag is közös eredetű. Ezt azért szükséges tisztázni, mert az akadémiai, a hivatalos nyelvtudomány képviselői nem fogadják el a *gyök* megnevezést. A velük szemben álló kutatók pedig a *gyök* szót gyakrabban és szívesebben használják, mint a *tő* szót. Mindkét fél téved, helytelenül jár el. Az akadémikusok azért, mert a megnevezések tisztázása helyett lesöprik a problémát, a másik fél pedig azért, mert helytelenül használja, ebből következően a lényegyet érintő megoldásuk sem fogadható el.

Egymással felváltva használható tehát a *tő* és a *gyök*, továbbá az *abszolút szótó* és az *abszolút szógyök*, valamint a *relatív szótó* és a *relatív szógyök*. Csak a párban megjelölt megnevezések használhatók szinonimaként, a párok egymással nem cserélhetők fel, vagyis az abszolút szótó nem lehet relatív és fordítva: a relatív szótó nem lehet abszolút.

3. A szemléltetésként hozott példa a *pásztorkodásokkal* szó a következőképpen elemezhető. A szó

relatív (viszonyított) töve két abszolút (végső)⁷ tövet tartalmaz, amelynek az összege, az együttese adja a relatív szótóvet: *pász* + *tor*. A *pásztor* mint relatív szótó pedig a *pásztorkodik* alapjává vált. A *-kodik* önmagában összetett képző, a *-ko-* jelöli a visszaható tartalmat, s az *-o-* a képző része, nem lehet hiátustöltő hang. A *-dik* pedig olyan igeképző, amely *-ik* végű, de nem az *-ik* a képző. Esetünkben a *-dik* képzőnek egy rövidebb formája a *-dá-* szerepel,⁸ amelyhez *-so* deverbális nomenképző (igéből névszót képző) járult. Toldalékolatlan formában (vö.: *pásztorkodás*) nem szerepel a magánhangzó, amely az előző esetben sem lehet hiátustöltő hang, hanem a képző része. A *pásztorkodás*-o- pedig a többes számú formához képest relatív tö, amelyhez a *-k* többes szám jele járult. Eredetéhez tudni kell, hogy a *két* szavunk kezdő mássalhangzója, valamikor a duális jele is lehetett. A *pásztorkodások* pedig a *pásztorkodásokkal* szóhoz viszonyítva *tő*, azaz a tovább toldalékolat, vagyis ragozott szónak a relatív töve. Esetünkben a *-kal* kezdő *-k*-ja hasonulás eredménye, a *-val* eszköz- és társhatározórag *v*-je hasonult a többes szám jelül szolgáló *-k*-hoz. A *-val* 'együtt' jelentését külön kutatás során sikerült megállapítani.⁹ A szó szerkezeti felépítése szemléltetve:

***pásztorkodásokkal*:**

< *pásztorkodások* -: relatív tö + *-kal* < *-val*: eszköz- és társhatározó rag

< *pásztorkodás*o-: relatív tö + *-k*: többes szám jele

< *pásztorkodá* -: relatív tö + *-so*: deverbális nomenképző

< *pásztorko* -: relatív tö + *-dá*: igeképző

< *pásztor* -: relatív tö + *-ko*: visszaható jelentés képzője

< *pásztor* -: relatív tö < *pász*: önálló szó + *tor*: önálló szó.

A továbbiakban a *pásztor* szóról és a szót alkotó két szóról a *pász*-ről és a *tor*-ról kell szólni.¹⁰

⁷ További ismeretek az abszolút és a relatív tövekről a Gyökrendszer című könyvben. Lényeges megjegyezni, hogy a *pász* előtag és a *tor* utótag további elemekre bontható, szótóra és képzőre. Ez azonban csak a kutatásaim fényében vált lehetségessé és világossá. Ezért egyrészt a továbbiakban az abszolút és a relatív szótóveket megállapításához nélkülözhetetlen alapismeretként szolgál a könyvsorozat (Hangtan, Ósmondattan, Alaktan, Jelentéstan), másrészt ennek fényében felül kell vizsgálni az abszolút és a relatív szótóveket a magyarban és a szkíta-hun utódnelvekben.

⁸ Használatos magánhangzó nélkül is a *-d*-képző, vö.: *pásztorkodjál* < *pásztorkod* -: relatív szótó, amely alapot nyújt a felszólító mód képzéséhez, majd az egyes szám második személyű igei személyrag (*-l*-) alkalmazásához.

⁹ A róla szóló dolgozat megjelenés alatt az ELTE és a Kodolányi János Főiskola közös kiadványában.

¹⁰ Nincs vita abban, hogy a grammatikai lexémák önálló szavakból alakultak ki, azonban megfejtésük csak a Toldalékok rendszere c. munkámban fog szerepelni. A grammatikai lexémákról, azaz a toldalékokról (képző, jel, rag) részletesebben jelen dolgozatban nem szólok, mert nem tűztem ki feladatul.

⁶ Külön dolgozat feladata, hogy a különböző nyelvek idevonatkozó szakkifejezéseit számba vegyük, és egységes, helyes megnevezéseket használjunk nemzetközi viszonylatban is, természetesen a különböző nyelvek sajátosságait is figyelembe véve.

3.1. pásztor 'állatokat őrző, legeltető személy, vezető, előljáró, lelkész, csósz'. Szláv eredetű. (TESz) < *pász* (< *pá* + *-sz*) + *-tor*.

Az alábbiakban azt is igazoljuk, hogy a *pásztor* szavunk nem lehet szláv eredetű annak ellenére, hogy a szláv nyelvekben ismert, vö.:

Orosz

pásztor 'protestáns lelkész'. < *pás* + *tor*.
pásstyr 'pásztor, lelkipásztor'. < *pás* + *tyr*.

Az orosz etimológiai szótár az *-or*' és az *-yr*' szóvéget képzőnek értelmezi helytelenül.

Magyar földrajzi névben

Pásztori 'helység Győr-Sopron megyében'. A személynévként is alkalmazott magy. *pásztor* főnévből keletkezett. A birtoklást kifejező *-i* képző később járult a személynévhez. (KISS 1980) < *Pásztor* (< *Pász* + *tor*) + *-i*.

Magyar személynévben

Pásztor csn. ← magy. *pásztor* 'állatokat őrző, legeltető személy vagy csósz, ill. vezető, előljáró vagy lelkész'. (KÁZMÉR 1993) < *Pász* (< *Pá* + *-sz*) + *tor*.

Pásztorfí csn. ← magy. *pásztorfí* 'pásztorfíú, bojtár'. (KÁZMÉR 1993) < *Pásztor* (< *Pász* + *tor*) + *fi* 'fia valakinek'.

3.2. pász (előtag)

Földrajzi nevekben
 Volga-Ural vidéke

Yraš possi d. Ašm.III.57.: csuv. *Yraš possi*, rozssal bevetett mező, NAP:-, Ar.:-.

< csuv. *Yraš* ← csuv. *yraš* 'rozs'
 + *possi* ← csuv. *pusă* 'mező'
 + csuv. *-i*: birtokos személyjel.

Kačaka possi f. Ašm.VI.171.: csuv. *Kačaka possi* Jau., patak neve az or. Verxn(ije) Močary -nál, NAP:-, Ar.:-.

< csuv. *Kačaka*
 + *possi* ← csuv. *pusă* 'gödör, kút' ← csuv. *pus* - 'vágni, kapálni'
 + *-ă*: deverbális nomen képző
 + *-i*: birtokos személyjel.

Onga posě ? Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Onga posě* Č.

< csuv. *Onga*: folyó neve
 + *posě* ← csuv. *pos* ← csuv. *pusă* 'gödör, kút', *pusă* 'mező'
 + *-ě*: birtokos személyjel.

Pos pečě f. Ašm.:-, NAP:-, Ar.: csuv. *Pos pečě* M., patak, szakadék.

< csuv. *Pos*
 + *pečě* ← **pet*
 + *-ě*: birtokos személyjel.

Pos jár t. GMA: mari *Pos jár* or. *Posjar* Gm., tó az or. Madary helységtől délre.

< mari *Pos*
 + *jär* ← mari *jär*, ld. *jer* 'tó'.
 or. *Posjar* ← mari *Pos jár*.

Aslã Pus d. Ašm.II.111.: csuv. *Aslã Pus* Buu., mező neve, nagyságáról kapta a nevét, NAP:-, Ar.:-.
 < csuv. *Aslã* ← csuv. *aslã* 'öreg, nagy'

+ *Pus* ← csuv. *pusã, pusu* 'mező, rét'.

Mur pussi d. Ašm.VIII.272.: csuv. *Mur-pussi*, mező neve or. Jangorčino falu mellett, NAP:-, Ar.:-.
 < csuv. *Mur*:

+ *pussi* ← csuv. *pusã* 'mező'

+ -i: birtokos személyjel.

A *posã, pos, pus, pusã* szavak összetartoznak. Jelentésükben kötődnek a forráshoz, a kúthoz, a vízelágazáshoz, a víz vágó tevékenységéhez, a víz melletti, a vízhez tartozó területhez.

Kárpát-medence

Pusztapáti 'helység Zala megyében'. A megkülönböztető szerepű *Pusztá-* előtag időleges pusztásodásra, elnéptelenedésre utal. (KISS 1980) < *Pusztá* (< *Pusz* + -*ta*) + *apáti*.

Személynevekben

Pusztá csn. ← magy. *pusztá* 'műveletlen föld'. (KÁZMÉR 1993) < *Pusz* (< *Pu* + -*sz*) + -*ta*.

Pusztafalusi csn. ← *Pusztafalu* helynév Abaúj, Baranya megye + -i: melléknév képző. (KÁZMÉR 1993) < *Pusztafalus* (< *Pusztá* < *Pusz* + -*ta* + *falus*) + -i.

Pusztai csn. ← magy. *pusztai*, a *puszta* 'az Alföld legeltető állattenyésztésre használt része' ill 'a Dunántulon mezőgazdasági település, major' + -i: melléknévképző. (KÁZMÉR 1993) < *Pusztai* (< *Pusztá* < *Pusz* + -*ta*) + -i.

A *Pásztor* és a *Pusztá* szót tartalmazó tulajdonneveknek a *pásztor* illetőleg a *pusztá* község szolgált alapul. Mindkettőnél a *pász-*, *pusz-* alakváltozat 'mező' jelentéséből kell kiindulni. Mint láttuk, a szó megvan a hun-bolgárnak tartott, hun utódnyelvben, a csuvasban, amelyet ma a Volga nagy kanyarulatánál beszélnek. Vö.:

Csuvas

pusã 1. 'gödör, kút' 2. 'mező' (< csuv. *pus* - 'vágni, kapálni' + csuv. -*ã*: deverbális nomen képző). A víz vágta, kapálta árok, gödör, kút lehet egyrészt a vízforrás helye, a folyómeder, árok, és az enyhébb mélyedés, az ártér, azaz a mező. (JEGOROV 1964) < *pu* + -*sã*.

Az orosz is ismeri, vö.:

Orosz

pasti 'legeltetni, őrizni'. < *pas*: vö.: csuv. *pusã* 'mező' + -*ti*: főnévi igenév képző.

pastux 'pásztor'. < *pas* + -*tux*.

Meg kell jegyezni, hogy a 'legel' jelentésű igék tövét rendszerint mező jelentésű szavak alkotják, vö.: or. *lug* 'mező', de az oroszban ez sem lehet eredeti szláv szó.

A magyarban idetartozik a csuv. *pus-* 'vágni, kapálni' alakváltozata, a *mészáros* szó *mészá-* töve szintén 'vág' jelentéssel.

További magyar közszókban, vö.:

pusztá 'üres, kopár, elhagyott, hajadon, csupa, merő, csupán csak az, egyszerű, műveletlen, fedetlen, nagy kiterjedésű füves síkság, pusztaság, sivatag, díszítetlenül hagyott része valaminek, major, nagy kiterjedésű birtok. Szláv eredetű. A magyarba került nőnemű *pusztá* vagy a semlegesnemű alak került át egy közelebből meg nem határozható szláv nyelvből. (TESz) < *pusz* (< *pu* + -*sz*) + -*ta*.

A *pusztá* szavunk *pusz-* töve összetartozik a csuvas *pusã* 'mező' szó *pus-* tövével, a -*ta* pedig valamihez tartozó, valami mellett lévő hely' jelentésű képző. Ez esetben azonban az eredeti nomen-verbum (névszó-ige) tulajdonságnak a főnévi jelentése érvényesül. A másik lehetőség szerint a *pus-* 'vág' jelentésű igéből kell kiindulni, s ebben az esetben a -*ta* deverbális nomenképző, s így a *pusztá* jelentése 'vágat' lenne. Bármelyik szó (főnévi vagy igei tulajdonságú) szolgált alapul a *pusztá* szavunknak, a végső töve ugyanaz, s a magyarban és a csuvasban meglévő szavak és szótövek egyaránt a szkíta-hun nyelvekhez vezetnek. A magyarban a szláv eredet egyik esetben sem igazolt, nem is iga-

zolható, mert az ősszlávba is a szkíta-hun nyelvekből került át nem korábban a Kr. utáni 400-as éveknél. Az Uráltól nyugatra ugyanis a szláv nyelvek kialakulásának területén a szkíták és a hunok jelenléte már az ezt megelőző időszakban ismert a régészeti leletek és a történeti források igazolása alapján.

A *puszta* szavunk jelentése 'mezőhely, mezőhöz tartozó'. Ugyanakkor a szóból az is kiderül, hogy a *pusz* tövel jelzett 'mező' jelentésben benne van a keletkezési mód, vagyis az, hogy a víz vágta, tarolta helyről van szó. A szűrés, vágás cselekvésre a hegyes, éles tárgyak képesek, ezek pedig a forrásfolyó, az elágazó folyó alakjáról kapták az elnevezést. További szavaknak szolgált mintaként a folyó ilyen alakja és működése. A vékony, hegyes jelentés kapcsán ide kötődik a *pöszméte* szó *pösz* töve, hiszen a gyümölcs elnevezésének az alapja a bokor tuskéje. A felhajló hegyű orr és az ilyen tárgy neve *pisze*, olyan, mint a csúcsával felfelé állított háromszög vagy ék, nyíl stb., mind az elágazó, a forrásfolyóról kapta a mintát. Idetartozik a *pisztráng* *pisz* töve is, amely a hal jellemző tulajdonsága révén kapta ezt a megnevezést, s a hegyes forma és a túske ennek a hálnak megkülönböztető jegye. Így kötődik ide az orosz *p'ostryj* és a *pisat'* szó töve is. Ez utóbbi arra utal, hogy az írást hegyes, éles szerszámmal végezték. Az éppen kihajtott víz, elágazott folyó nemcsak keskeny, olykor tömör, hanem fiatal is, ezért tartoznak ide a *pesztonka*, *pesztra*, *poszáta* stb. szavak. A hangutánzó jelentés a víz hangjához vezet el, így tartoznak ide a magyar *pösze* szó és a *poszméh* *posz* töve. A *pásztormány* *pász-* töve valóban rokon a török *bastyr* ige *bas-* tövével, de e jelentésszálon a magy. *basz* szóval is, másfelől a 'vág' jelentés kapcsán a csuvas *pus-* 'vág' igével is. Valamennyi fenti magyar szó és a szavak töve közös gyökerű, s ugyanúgy a szkíta-hun kultúra részei, mint a szláv szavak, amelyek a szlávban átvételek és nem a magyarban.

Meg kell jegyezni, hogy az általános nyelvészeti ismeretek körébe tartozik az a megállapítás, mely szerint a szócsaládokat alkotó egyes szavak jelentése az eredeti komplex jelentéstartalom alkotó részeinek önállósult változata. Hozzá kell tenni, hogy ezek a változatok kezdetben nómen-verbumok, vagyis igenévszók voltak. Esetünkben a 'vág' jelentés eredetileg a vízre vonatkozott, a víz egyik tulajdonságát örzi. A folyása közben ugyanis a víz tarolt, vágott, miközben a medrét alakította, de akkor is, amikor kiáradt a medréből, s a folyó mentén olyan a folyóhoz tartozó területet alakított ki, amely az ár levonulása után réthez hasonló illetőleg földművelésre alkalmas terület volt. Kezdetben ezt értették

mező alatt, idővel pedig a hozzá hasonló rétet, s a megművelt területet is szokták mezőnek nevezni, csuvasul pedig *pusă*-nak.

3.3. *tor* (utótag)

A *pásztor* szavunk utótagja a *tor* azzal az 'isten' jelentésű szóval azonos, amely a magyarban *úr*, a csuvasban *tură*, de további szkíta-hun utódnyelvekben, sőt a sumérban is megtalálható a genetikailag idetartozó alakváltozata. A sumért preszkítának is tartják. A szótárakban olvasható vélemények kiegészítésre és javításra szorulnak. Vö.:

Magyar

úr 'a hatalom és a vagyon birtokosa, uralkodó, parancsoló, Isten, Jézus Krisztus, férj, hatalom, uralkodó erő'. Bizonytalan eredetű. Talán ősi örökség a finnugor korból, vö.: finn *uros* 'férfi, vitéz, hős, hím, kan', *urho* 'hős, harcos', *urakka* 'kétéves hím rénszarvas'. (TESz) < *ú* + *-r*.

A szócikk írója tévedett, amikor a finn *urakka* 'kétéves hím rénszarvas' szót is idehozta bizonyítékként. A szó nem tartozik ide, mert a magyar *iker* 'kettős' és a török nyelvi párhuzamaival tartozik össze közelebről, vö.: csuv. *jékěr* 'iker'.

Csuvas

tură 'isten', jeny. *teŋri* 'ég', azerb. *tori* 'isten, ég', csag. *tengra*, ujjg. *täŋri*, kirg. *teŋri* 'isten', k.kalp. *tangri*, oszm. *tanry*, jak. *tangara*, bask. *tänre*, 'isten, ég', burj.mong. *tengeri*, kalmük *tenger* 'ég', sumér *dingir* 'ég'. Vö.: perzsa *tour* 'alak, forma'. (JEGOROV 1964) < *tu* + *-ră*, *teŋ* + *-ri*, *to* + *-ri*, *teng* + *-ra*, *täŋ* + *-ri*, *tang* + *-ri*, *tan* + *-ry*, *tanga* + *-ra*, *tän* + *-re*, *tenge* + *-ri*, *tenge* + *-r*, *dingi* + *-r*, *tou* + *-r*.

Meg kell jegyezni, hogy a perzsa *tour* világosan átvétel, az 'isten' jelentést nem örzi. A szó nemcsak *-r*-t, hanem *-z*-t tartalmazó formában is megvan, vö.: *dingiz* 'isten' (Labat 252. old.). A sumérban a *dingir* 'ég, csillag, isten, égből jött, égi fény' jelentésű egyaránt lehet (vö.: Labat: 35., 48-49., 252. old.)

A magyar *úr* és megfelelőinek az elemekre bontásánál világosan látszik a kutatásaink eredményeképpen, hogy a második elem (*-r*, *rV*, *-z*) képző, s a 'valamihez tartozó, valamivel ellátott, valami mellett lévő' jelentésű képzőnek az *-r* és a *-z* a kezdő más-salhangzója. Az adatokból látható, hogy gyakran követi magánhangzó (vö.: *-ră*, *-ri*, *-ra*, *-re*, *-ry*). Ez utóbbiak az *-r*-hez képest teljesebb változatok. Hoz-

zá kell tenni, hogy a $-z$ képzőt tartalmazó sumér *dingiz* szó $-z$ -je és az $-r$ úgy függ össze, hogy az előzményük közös, mindkettő a $-d$ (interdentális zöngés spiráns, azaz két fogsorközi zöngés réshang) fejleménye: $\delta > 1. r, 2. z$. A sumér adatok azért is fontosak, mert igazolják az $-r$ és a $-z$ meglétét Kr. e. több ezer évvel, legalább 2-3 ezerben már használták a mezopotámiai kutatások fényében. Ugyanakkor a sumér *úr* változat arra is utal, hogy a magyar *úr* alakja már legalább 4-5 ezer éve változatlan.

Ami a szavak első elemét (*ú-, tu-, ten-, to-, teng, tãh-, tang-, tan-, tanga-, tãn-, tenge-, dingi-, tou-*) illeti, azok egyrészt a magyar *tõ* szavunkkal tartoznak össze, azok alakváltozatai, másrészt a felsorolt 'isten' jelentésű szavaknak az abszolút szótövei, azaz abszolút szógyökei. Ez azt is jelenti, hogy ezeknek a szavaknak az eredeti jelentéstartalma 'tõhöz, maghoz, forráshoz tartozó' volt.

Az *úr* szó megvan földrajzi nevekben és személynévben, vö.:

Ur 'ókori sumér város az Eufrátesz jobb partján'. Végző forrása a sumér *Urim* 'a fény vidéke, Napkelet'. (KISS 1980) < *U* + $-r$.

Úrkút 'helység Veszprém megyében'. A magy. *Úrkút* 'úr kútja, forrása' nevű kút, forrás közelében épült. (KISS 1980) < *Úr* (< *Ú* + $-r$) + *kút*.

Úr csn. ← *Úr* világi személynév, magy. *úr* 'a hatalom és a vagyon birtokosa'. (KÁZMÉR 1993) < *Ú* + $-r$.

A sumér¹¹ *Urim* 'a fény vidéke, Napkelet' szónak a képzője $-rim$ a $-rV$ formákhoz képest is teljesebb alakot őriz. A kutatásaink fényében a $-rim$ korábbi $-rink$ < $-rVnkV$ < $-rVtkV$ stb. fejleménye. A képző előzménye önálló szó volt, ez pedig azonos az abszolút szótövel, a *tõ* szóval és alakváltozataival azzal a különbséggel, hogy itt nem a *tõ*, hanem ennek az alakváltozata a magyar *rõnk* szó van jelen. Idetartozik a magyar *rõg*, továbbá a *rang*, *rag* stb. szó is. A 'a fény vidéke, Napkelet' jelentés pedig magában hordozza a születés, a kezdet, az indulás stb. jelentést, amely végső soron szintén a maghoz, a forráshoz vezet. A mag, a forrás pedig egyben a hatalom és a vagyon is, s aki, ami ehhez tartozik, az lehet hatalmas, vagyonos, nemes és uralkodó. Az *úr* szó eredendően a vízcsepp, a forrás uralkodó, irányító tevékenységét őrzi. Eleink a vizet szentnek is tartották, ez az alapja a mai *Úr* 'isten' jelentésnek, s annak, hogy az *Úr* mint Isten nemcsak uralkodó, hanem teremtő, első és egyetlen is, aki fent (mint forrásban) az égben székel.

A fentiek alapján a magyar *úr* szó nem lehet ősi örökség a finnugor korból.

A magyar *pásztor* pedig nem lehet szláv eredetű, a *pász* szótó közvetlenül kötődik a csuvas *pusã* szóhoz, amelynek egyik alakváltozata a magyar *mező* szó. A *pásztor* jelentése 'mezőőr'. A *pásztor* második eleme a *tor* 'isten' jelentésű, s így a *pásztor* 'mezőisten' alapjelentésben értelmezhető. Itt is meg kell említeni az oroszban meglévő szintén 'pásztor' jelentésű *pastux* szót, amelynek az előtagja a *pásztor* *pasz-* tövével, az utótagja a (*tux*) pedig a *tor* tövével tartozik össze etimológiailag. A *tox* rokon egyrészt az or. *bog* 'isten' szóval, másrészt a magyar *tyúk* szóval is és a török, mongol nyelvi párhuzamaival. Az isten korábbi, női természetén keresztül a forráshoz, mint ősmaghoz jutunk el, amely nemcsak mag, hanem maga a teremtő is. Alakilag és hangtanilag a *tux* és a *tor* úgy függnek össze, hogy a *tux* előzménye *tVCx* volt, ahol a C (konzonáns, azaz más-salhangzó) a *tor* $-r$ -jével tartozik össze. A *tor* szóban az $-r$ -t követő $-k$ eredetű más-salhangzó tűnt el, a *tux* szóban pedig az, amit a *tor* $-r$ -je képvisel. A *tux* megfelelője megvan 'isten' jelentésben, vö.: or. *bog* 'isten', óperzsa *baga* 'úr' (SIS)

4. Jelen dolgozatban egyetlen szón keresztül jeleztük az akadémiai tudós álláspont azon tévedéseit, amelyek egyrészt a szavaink etimológiáját, ezeken keresztül a nyelvünk grammatikáját érinti, másrészt utaltunk arra is, hogy a magyar nyelv kapcsolatait másképpen kell megítélni, mint ahogyan azt ma tanítják az állami oktatási intézményeinkben. A téves nyelvi kapcsolatok megítélésében komoly szerepet játszik az a tény, hogy alapjaiban helytelen a nyelveket családokba sorolni úgy, ahogyan azt tették és teszik. Nem igazolt az uráli nyelvrokonság tétele, s alapvető tévedések miatt nem állja meg a helyét a magyar nyelvnek az uráli nyelvcsaládba való sorolása.

A *pásztor* és az *úr* szavak a társadalmi címnevek olyan tematikus csoportjába tartoznak, amelyek nem lehetnek sem szláv jövevények, sem ősi örökség a finnugor korból. Az ősi magyar szavak több ezer évesek, a gyökerei a szkíta-hun nyelvekhez, sőt a mezopotámiai kultúrához is elvezetnek.

A nyelveknek a családokba sorolása nem megalapozott, tudományosan nem igazolt tétel, amelyre olyan feltételezéseket építettek, mint azt, hogy az egy családba sorolt nyelvek közös ősnyelvből származnak, következésképp a közös ősnyelvnek kialakulási helye és ideje kellett legyen, amelyre számos, ám nem egybehangzó és főleg nem bizonyított elmélet született. Egy elfogadható nyelvtan megírásának, köztük a nyelvünk gyökrendszeréről elfogadható álláspont kialakításának akadályai közé tartozik a

¹¹ 'sumér' szó az agyagtáblákra írt é k í r á s o s kultúrát jelenti. (szerk.)

nyelvcsaládok létrehozása, vagyis a nyelveknek művi módon történő családokba sorolása. A nyelvi kapcsolatok ugyanis a valóságban nem így működtek és nem így működnek. A nyelvcsaládok létrehozásának egyik következménye, hogy a magyart az uráli nyelvcsaládba sorolták, a szkíta-hun nyelveket pedig az indoeurópaiba helytelenül. Ezzel ennek az elméletnek a hívei egyrészt olyan ellentmondásokba bonyolódtak, amelyeket az ő szemléletükkel, gondolkodásmódjukkal és egyoldalú ismereteikkel nem tudtak feloldani, másrészt csakis rossz etimológiákat írhattak, amelyeknek mind a nyelvészeti, mind az őstörténeti tanulságai csakis hamisak lehettek.

RÖVIDÍTÉSEK

ang.	-angol
azerb.	-azerbajdzsán
bask.	-baskir
burj. mong.	-burját mongol
Č.	-Csebokszárszkij rajon
csag.	-csagatáj
cser.	-cseremisiz
csn.	-családnév
csuv.	-csuvasz
d.	-domb
ELTE	-Eötvös Loránd Tudományegyetem
f.	-folyó
jak.	-jakut
Jau.	-Jadrinszkij ujezd
Jeny	-jenyiszjei
kirg.	-kirgiz
k.kalp.	-karakalpak
lat.	-latin
ld.	-lásd
le.	-lengyel
litv.	-litván
lp.	-lapp
M.	-Morgausszkij rajon
magy.	-magy.
md.	-mordvin
or.	-orosz
oszm.	-oszmán
ÓT.	-ótörök
ujg.	-ujgur
vö.:	-vesd össze
zürj.	-zürjén

FORRÁSOK

- Ar
Archivális anyag ld. NIKITIN.
- Ašm.
ASMARIN, N. I. 1928-50: Thesaurus linguae Tschuvaschorum I-XVII. Csuvaszskoje Goszudarsztvennoje Izdatyelsztvo. Kazan-Csebokszari
- B-R. 1958.
Baskirszko-Russzkij szlovar 1958
- Fa.
Fasmer, M. Etimologiceskij slovar russkovo jazyka I-IV. Moskva, 1964-73.
- GMA.
Gidronimy Marijszkij ASzSzR.
- HADROVICS-GÁLDI 1951
HADROVICS László - GÁLDI László 1951: Orosz-Magyar szótár. Akadémiai Kiadó, Budapest
- JEGOROV 1964
JEGOROV, V. G. 1964: Etimologiceszkij szlovar csuvaszskovo jazyka. Csuvaszskoje Knyizsnoje Izdatelsztvo. Csebokszari
- Kāšy.
Maxmūd al-Kāšyari 2008. Orosz nyelvről fordította Czeglédi Katalin, Megjelenés alatt a Helikon Kiadónál. A könyv eredeti címe Dīvān Lugāt at-Turk, oroszra fordította, az előszót és a megjegyzéseket írta Z. – M. Auezova. A szómutatót összeállította R. Ermersz. – Almati: Dajk-Press, 2005. – 1288 oldal + 2 oldal.
- KÁZMÉR 1993
KÁZMÉR Miklós 1993: Régi magyar családnevek szótára. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- KISS 1980
KISS Lajos 1995: Földrajzi neveink nyelvi fejlődése. Akadémiai Kiadó, Budapest
- LABAT 1948
LABAT, René 1948: Manuel D'Épigraphie Akkadienne (Signes, Syllabaire, Idéogrammes) Paris, Imprimerie Nationale
- LELKES 1998
LELKES György 1998: Magyar Helységnevé-azonosító Szótár. Talma Könyvkiadó, Baja
- MÉK
Magyar Értelmező Kéziszótár. Akadémiai Kiadó. Budapest 1985.
- NAP
Naszjeljonnye punkty csuvaszskoj ASzSzR. Csuvaszskoje Knyizsnoje Izdatelsztvo. Csebokszari, 1974

NIKITIN

NIKITIN, I. D.: Toponimika (nazvanija urocsis, ovragov, leszov i drugih punktov szelenij) Csuvaszkvoj ASzSzR. Naucsnyj arhiv CsNII, knizsnoje posztuplenije N. 72. Kézirat.

SZINNYEI 1884

SZINNYEI József Finn-Magyar szótár, Magyar Tudományos Akadémia Budapest 1884

SIS

N.M. Sanszkij-V.V. Ivanov-T.B. Sanszkaja 1975: Kratkij etimologicseskij szlovar russzkovo jazyka. Moszkva

SW.

FOKOS-FUCHS, D. R. 1959: Syrjänisches wörterbuch I-II. Budapest.

TB.

Szlovar Toponimov Baskirskoj ASSR, Ufa 1980.

TESz

BENKŐ Loránd (főszerk) 1976: A magyar nyelv történeti etimológiai szótára I-III. Akadémiai Kiadó, Budapest.

T-r.

Tatarszko-Russzkij szlovar

TSK

A. I. Turkin 1986: Toponimicseskij szlovar komi ASzSzR. Komi Knyizsnoje Izdatyelsztvo. Szyktyvkar

ÚMT

B. LŐRINCZY Éva (főszerk.) 1979: Új magyar tájszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest. Új Magyar Tájszótár

Vax.

VAHRUŠEVA, M. P. 1956: Udmurtsko-russzkij slovar. Izdatyelsztvo „Russzkij jazik”. Moszkva

IRODALOM

ARADI 2005

ARADI Éva, A hunok Indiában. HUN-idea Kiadó. Budapest, 2005.

ARADI 2008

ARADI Éva, Egy szkíta nép: a kusánok. HUN-idea Kiadó. Budapest, 2008.

BOTALOV 2008-9

Sz. G. BOTALOV, Az európai és az ázsiai hunok (történeti, régészeti értelmezés) 2008-9. Orosz nyelvről fordította Czeglédi Katalin, Megjelenés alatt.

CZEGLÉDI 2004-5.

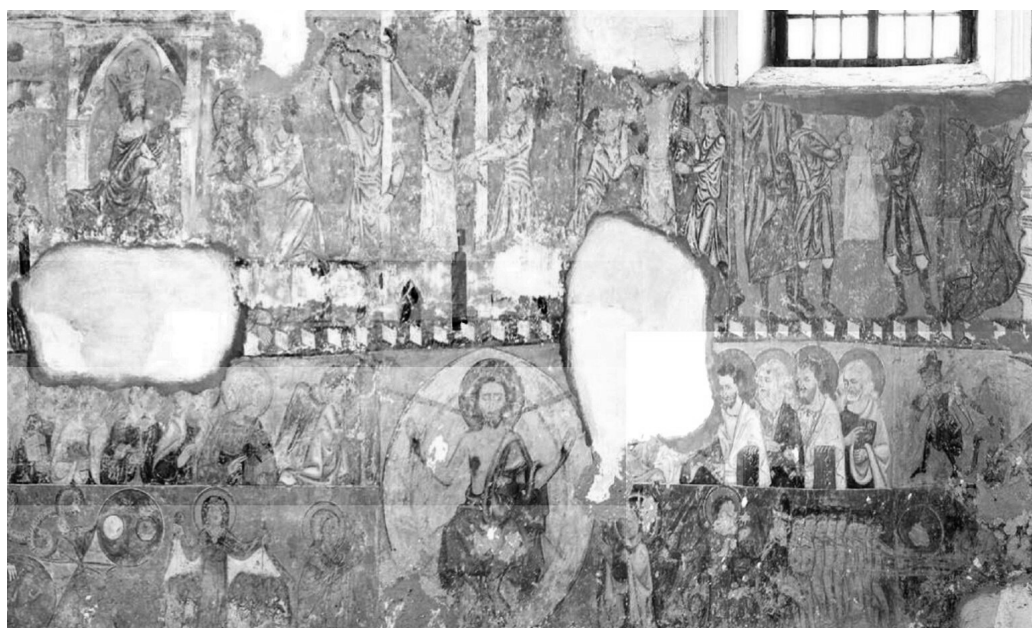
CZEGLÉDI Katalin, A földrajzi nevek hangtana, mondatana. in: Nyelvészeti Őstörténeti Füzetek 1-5. Nagy Lajos Király Magánegyeteme. Miskolc, 2004-5.

CZEGLÉDI 2007

CZEGLÉDI Katalin, Szkíta-hun nyelv őstörténete. Hangtan. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest 2007.

CZEGLÉDI 2007

CZEGLÉDI Katalin, Szkíta-hun nyelv ősmondatai. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest 2007.

A Bögözi református templom freskójának részlete.
(Fent Antiochiai Szent Margit legendájának részlete, lent az Utolsó Ítélet részlete.) (Internet)

KISZELY ISTVÁN

*A magyarság DNS-vizsgálatáról**

Érthető – olvassuk *Béres Judit* genetikusnál (2003) –, hogy az emberi genom korszakában származásunk és rokonságunk megállapítására a különböző természet- és társadalomtudományok képviselői csakúgy, mint a mindennapok embere a legpontosabb és leghitelesebb választ a genetikustól várják. A népek genetikai alapon történő nemzetközi kutatásába a magyar Johan Béla Országos Epidemiológiai Központ *Béres Judit* genetikus vezetésével és *Raskó István* genetikus professzor az MTA Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézet vezetője is bekapcsolódott. *Béres Judit* a magyar népesség genetikai struktúrájának származás elemzése megállapítása céljából már végzett klasszikus, ún. pre-DNS korszakbeli populációgenetikai kutatásokat, így természetes igény mutatkozott arra, hogy a korszerűbb DNS-vizsgálatokkal egyértelmű és árnyaltabb képet adhassanak eredetünkről.

A magyar genetikusok *Béres Judit* révén kapcsolódtak be egy nemzetközi molekuláris populációgenetikai kutatássorozatba, miután *Béres Judit Cavalli-Sforza* intézetében dolgozott. A magyar kutatók azt a célt tűzték ki, hogy a magyarországi népségek genetikai rokonságának megállapításakor a klasszikus genetikai markereket – vércsoport, szérumfehérje, izoenzim –, a mitokondriális DNS és az Y kromoszóma polimorfizmus elemzéseket együttesen végzik.

Az embernek 46 kromoszómája van. 22 pár testi és egy pár nemi kromoszóma. A nőkre az XX, a férfiakra az XY nemi kromoszóma jellemző. Az Y kromoszómát csak az apa adhatja át. Az Y-kromoszóma polimorfizmusának megértéséhez szükséges kiemelni azt, hogy két pszeudoautoszóm régiót kivéve mintegy 60 Mb az Y nemrekombinálandó része. Populációgenetikai szempontból fontos tény, hogy az Y kromoszóma a recens időben, a történeti korokon át és egészen a modern ember eredetéig követi a férfi ősök migrációs mintázatát.

Béres Judit és munkatársainak a magyar népségek vizsgálatakor a teljességre törekedve az látszott logikusnak, hogy hazai népcsoportoknál klasszikus genetikai markereket, anyai öröklődésű mitokondriális DNS-t és apai öröklődésű Y kromoszóma polimorfizmust is analizáljanak, majd eredményeiket vessék össze a finnugor és az indoeurópai nyelvcsalád különböző népcsoportjainak hasonló adataival. 1993-ig csak klasszikus genetikai markerekre épített magyar adatbázisuk létezett azáltal, hogy 1984-89 között német-magyar akadémiai együttműködés keretében – a Hamburgi Egyetem Humángenetikai Intézete és az Országos Közegészségügyi Intézet Humángenetikai és Teratológiai Osztálya, WHO Referencia Központ – átfogó klasszikus populáció- és ökogenetikai kutatásokat végzett, melynek főbb eredményeit egy angol nyelvű monográfiában összegezték (*Czeizel, A. – Benkmann H. G. – Goedde H. W. 1991*).

A hazai roma populációról ismert, hogy több hullámban érkeztek Magyarországra, ezért így őket két területen vizsgálták. Az oláh cigányokat Nyíregyházán, a beás cigányokat pedig a Baranya megyei Alsószentmártonban, amely településen csak romák élnek. A székelyeket és a csángókat szülőhelyükön, „eredeti őshazájukban” szerették volna megkeresni, ehhez azonban a román hatóságok nem járultak hozzá. Így a csángókat a Baranya megyei Egyházaskozáron és a bukovinai székelyeket Érden és Zombán kutatták fel és vizsgálták. Ezzel a kutatással sajnos a moldvai csángókról – mondhatni az „igazi” csángókról – alkotott genetikai kép eltorzult, hiszen számolni lehetett a genetikai sodrás tényével. Ennek következtében a második világháború alatt és után az egyházaskozári házakba áttelepített csángók már más összetételű génállománnyal rendelkeztek, mint a Bákó és Tekucs helységeiben élők. A palócok vizsgálata Mátraderecskén, a matyóké Mezőkövesden, a kiskunoké Kiskunlacházán és Kunszentmiklóson, a nagykunoké Kisújszálláson, a jászoké pedig Jászboldogházán történt. A genetikusok szerették volna a köznyelv szerinti „ősmagyarokat” is

*Részlet a szerző: *A Magyar ember c. művének II. kötetéből* 776-785. old. Püski K. Budapest, 2004. és előadásai alapján

vizsgálni, de mivel a genetikusok nem minden esetben a legjobb szakemberek tanácsaira hallgattak, így ilyen területül Őriszentpétert választották, amely közel sem optimális terület ilyen vizsgálatokra. A fenti definitív etnikumokon kívül az egész ország „kevert” népességét reprezentáló vizsgálati személyeket csakúgy Budapestről válogatták ki, mint a hazai askenázi zsidó populációt.

A kutatásoknál minden esetben 28 klasszikus markert elemeztek. A klasszikus genetikai markerek, az mtDNS és az Y kromoszóma polimorfizmus vizsgálatok alapján kapott eredmények az alábbiakban összegezhetők:

1. A hazai **cigányság** észak-indiai származása egyértelmű. Az oláh és beás cigányok közötti genetikai különbség kimutatható volt a 28 marker négy eltérő génfrekvenciájában, továbbá a két populáció homozigóta-indexében (ez utóbbi a homozigóták és a heterozigóták arányát kifejező hányad). A felnőttkori laktóz-intolerancia, azaz tejcukor emésztési képtelenség vizsgálatok kimutatták, hogy a hazai roma lakosság 55,8 százaléka nem tudja megemészteni a tejcukrot, míg a magyar nem-roma lakosság 36,6 százaléka képtelen erre. Jelenleg a romák veleszületett zöldhályog, szürkehályog, policisztás vese domináns formájának, az anyagcsere-rendellenességeknek és az izomrendszert érintő több genetikai betegségnek a vizsgálata folyik a romák között. A klasszikus genetikai markerek közül négy izoenzim előfordulási gyakoriságában jelentős különbség van az oláh és a beás cigányok között. Feltehető, hogy a beás és az oláh cigányok között már olyan mérvű a genetikai különbség, amely eltérő betegségspektrumokban, továbbá a genetikai betegségek eltérő előfordulási gyakoriságában is megnyilvánul. A fenti romákban gyakoribb genetikai betegségek oka a cigányok gyakori (2-20% fölötti) rokonházassága, azaz nagyfokú beltenyészete (*Béres Judit, 2002*).

2. A hazai **askenázi zsidók** génfrekvencia értékei illeszkednek a világ különböző területein élő skenáziak hasonló értékeihez. Körükben gyakoribbak a zsíryanycsere- és idegrendszeri betegségek (pl. aTay-Sachs-kór) vagy a vastagbél-polip. Néhány betegség, mint a tüdőbetegségek és az alkoholizmus ritkábban fordul elő.

3. A **jászok** perzsa-iráni eredetét egyértelműen ki lehetett mutatni a 28 genetikai markerrel végzett klasszikus genetikai vizsgálatokkal.

4. A **matyók** és a **palócok** kulturális és vallási identitásuk miatt ugyan külön etnikumként szerepelnek, genetikailag azonban egységes népcsoportként határozható meg. Ez a megállapítás alátámasztotta a matyók és a palócok kun illetve besenyő származását.

5. A **kiskunok** és a **nagykunok** között valamivel nagyobb a genetikai távolság, mint azt ezelőtt feltételezték, mindazonáltal genetikailag egymáshoz igen közel állnak. Belső-ázsiai türk eredetük egyértelmű.

6. A **csángók** mintavétele rossz volt, mivel a szakmailag rossz humán tanácsadók ajánlatára nem a „klasszikus” moldvai csángókból, hanem már sokszorososan vegyes, többszörösen áttelepített székelyektől vették a mintákat.

7. A csángókéhoz hasonló a helyzet a **bukovinai székelyeknél** is; a székelységet Erdélyben és Székelyföldön kellett volna vizsgálni, illetve az onnan az anyaországba igen gyakran és nagyszámban érkező képviselőikből kellett volna mintát venni.

1993-tól a fenti népcsoportokon kívül olasz-magyar, finn-magyar és török-magyar tudományos és technológiai kormányközi együttműködésben mitokondriális DNS és Y kromoszóma polimorfizmus kutatásokat is végzett *Béres Judit* és munkacsoportja. Ebben az együttműködésben már sikerült a mintavételeket kiterjeszteni Bákó és Tekucs helység moldvai csángóira is és a jelenlegi Magyarországon élő, dolgozó és tanuló bukovinai székelyektől, Egyházaskozáron, Szárászon és Mekényesen élő moldvai magyaroktól és hiteles „őshonos” többgenerációs mátradereskei palócoktól, fülöpszállási kinkunoktól és Érden élő székelyektől is tudtak immár jobban kiválasztott egyénektől mintát venni. A „kevert magyar” mintákat Budapesten vették.

„A különböző klasszikus és molekuláris genetikai analízisek elvégzése után, amikor is a finnugor és indoeurópai nyelvcsalád populációival

hasonlítottuk össze a magyar összesített adatokat, arra a megállapításra jutottunk, hogy **a finnekkel nem vagyunk genetikai rokonságban** vagy árnyaltabban fogalmazva: igen nagy a genetikai távolságunk (*Guglielmino, R. – Béres J., 2000*). Összegezőként kimondható, hogy egyes genetikai jellegek alapján távol, míg más genetikai jellegek alapján kevésbé – de **nagy – genetikai távolságban vagyunk a finnektől és a finnugor népektől**. Másként fogalmazva: mi magyarok és a finnek (az európai autochton őslakossága miatt, amely mindkét területen jelen volt) kisebb genetikai távolságot mutatunk az indoeurópai nyelvcsalád egyes népeiségeivel, mint a finnek és a magyarok egymással. Tény, hogy a **nyelvi rokonság nem jelent feltétlenül genetikai rokonságot**. Hasonlóan más európai népekhez kevert nép vagyunk. Egyértelmű a jászok perzsa eredete, további tény, hogy a cigányok Észak-Indiából származnak. A hazánkban élő askenázi zsidók genetikai állománya a világ más részén élő askenázi populációk genetikai állományához közel áll. **Az általunk elemzett többi magyar népcsoport genetikai állománya más európai népekkel való keveredésünket mutatja, továbbá egyértelmű az, hogy a finnekkel (finnugor népekkel) nem vagyunk genetikai rokonok**” (Béres Judit, 2003. Pp. 184-185).

Hasonló következtetésekre jutottak *Semino, Ornella – Passarino, Giuseppe et al.* A 2000. november 10-iki *Science*-ben publikált cikkükben, amelyben a lappokat, a votjákokat és a cseremiszeket hasonlítják európai populációkhoz. A szerzők ezen írásukban is állást foglalnak a magyarok finnugor rokonsága ellen.

Magyarország történelme folyamán számos népcsoport telepedett le a korai Magyarország területén. Napjainkra ezek az etnikai csoportok genetikailag teljesen beleolvadtak a magyar népeségbe; sokszor csak néhány település őrzi nevében információit az oda telepített népcsoportokról. Az ország legnagyobb betelepült népcsoportja – a magyarság egy része – a kun. „Tisztaságukat”, esetleges genetikai elkülönülésüket a legjobban korai kun temetőknél vizsgálhatjuk. *Raskó István* és kutatócsoportja a Szegedtől mintegy 40 km-re fekvő Csengele községből előkerült XIII-XIV. szá-

zadi kun temető sírjaiból előkerült csontvázletelek vizsgálatát végezte el. A kunok molekuláris genetikai vizsgálatához szükséges DNS-t a legjobban megmaradt csöves csontokból nyerték, a DNS a szövetek közül ugyanis legjobban a csontszövetben konzerválódik.

Raskó István és munkatársai a csengelei kunnak határozott temetőből 15 csontvázat választottak ki vizsgálatra, amelyek közül 11-ből sikerült izolálniuk az „ősi” DNS-t (10 „templomi” leletből és a „kun vezér” maradványából).

„A vizsgálat eredménye azt sugallja, hogy a **kun populáció őshazája valahol** – még a történelmi feljegyzéseket jóval megelőző időben – **a mai Nyugat-Szibéria és Mongólia határának közelében helyezkedett el, ahol a mai burját és mongol populáció élt... Vándorlásaik folyamán keveredtek a mai európai népek elődeivel**”.

Az akadémikusok által félrevezetett genetikusok azonban azzal nincsenek tisztában, hogy a Belső-Ázsiában élő „török népek” az európid nagyrasszhoz tartoznak. Tehát a magyarok „eredeténél” teljesen illuzórikus „mongolid” elemeket keresni, hiszen ha az elő is fordul a korai magyaroknál, azokat közép-ázsiai tartózkodásuk idején vették fel. Ugyanez vonatkozik a „bolgárokkal” való („balkáni”) rokonságra is, hiszen ők is a török népek nagy családjához tartoznak. A vizsgálat mindenesetre szemnyitogató és megmutatja a humángenetika kutatásainak jövőbeli lehetetlen nagy lehetőségeit.

A Szegedi Biológiai Központ Genetikai Intézete – szintén *Raskó István* genetikus vezetésével – negyvenkét honfoglalás kori csontvázletet vizsgáltak, amelyek az egész ország (Kisalföld, Észak-Magyarország, Dunántúl és Nagy-Alföld) területére kiterjedtek. A legújabb nemzetközi kutatások nyomán már több összehasonlító csontanyag áll a kutatók rendelkezésére, bár, mivel a csontanyagot és a régészeti szakmai háttérrel nem a legjobb szakemberek, hanem a pártállam akadémiaja – *Bálint Csanád* személyében – képviseli, ezért azon területekről, ahonnan az antropológiai és a nemzetközi tudomány a magyarságot származtatja, továbbra sem állt a szegedi intézet rendelkezésére hiteles összehasonlító anyag.

BARTUCZ LAJOS*

Az embertani ismeretek haszna, gyakorlati alkalmazása nemzeti tudomány

Valamely tudomány-szakma jogosultságát sohasem az szabja meg, hogy hasznos-e, hogy eredményei gyakorlatilag alkalmazhatók-e. A nagy *Newton*, amikor a föld vonzó ereje felől elmélkedett, bizonyára nem azon gondolkodott, hogy – akkor még teljesen haszon nélkülinek látszó – megállapításai alapján késői unokái egykor majd a föld mélyében rejlő szenet és petróleumot fogják felkutatni. Az is egészen bizonyos, hogy *Galvani*, amikor az ablak rácsára akasztott békacombok rángatózását észrevette, nem sejtette, hogy a XX. század egyik legfontosabb energiájának jött a nyomára. *Keppert*, *Voltát*, *Linnét*, *Pasteurt*, *Cuvert*, *Bolyait*, *Eötvös* bárót és a többi ezer meg ezer kutató szellemet felfedezéseikre, tudományos megállapításaikra nem az elérhető haszon sarkallta, de még csak megállapításaik gyakorlati alkalmazhatóságának gondolata sem, hanem egysesegedül az az isteni szikra, a kiolthatatlan vágy: az ismeretlent megismerni.

„Valóban nagyon furcsán állana a haladás ügye, – mondja *Ramón Y. Cajal*, magyarul is megjelent s mindenki számára rendkívül tanulságos akadémiai székfoglaló beszédében – ha *Galvani*, *Volta*, *Faraday*, *Herz*, a villamosság alapvető tényeinek felfedezői, lebecsülték volna találmányaikat, mert akkoriban nem tudták mindjárt iparilag alkalmazni azokat... A tudomány számos olyan tényről tárol, melyeknek hasznossága ezidő szerint ismeretlen, de évtizedek múlva, vagy akár évszázadok múlva új igazság lát napvilágot, mely amazokkal titokzatos rokonságot mutat és az ebből fakadó *ipari tett* fonográfiának, fonográfnek, spektrálanalízisnek, drótnélküli telegráfnak, repülőgépeknek vagy egyébnek neveztetik.”

„Van-e olyan gyöngélméjű ember – kérde *Ramón Y. Cajal*, – aki ne venné észre, hogy ugyanarról a töről, amelyen a tények és igazságok fakadnak, közvetve az alkalmazások is szakíthatók?”

Azt a folyamatot, hogy az eleinte teljesen haszon nélkülinek látszó s csak az, igazságot szom-

júhozó emberi szívet, lelket gyönyörködtető tudományos megállapítások hogyan válnak az emberiség számára áldást hozó mannává, találó hasonlattal világítja meg *J. EcheGARAY*, a kiváló spanyol tudós és drámaíró, akadémiai beszédében:

„A tiszta tudomány arannyal és maggal terhes fenséges felhő, mely Nyugatról közeledik csodás fény és áldásszórás közepette: nem káprázat, hanem az igazság szépsége és fénye. De a felhő emelkedik, a szél a mezők fölé sodorja és íme sötétebb, komolyabb színezetben mutatkozik. Munkára megy, tehát felcseréli ünneplő ruháját a munkakabáttal. Majd esővé sűrűsödik, megöntözi a földeket és beleszivárog a rögökbe, előkészítvén ilyenformán a jövő aratását, hogy végül megadja az embernek mindennapi kenyerét. Ami eleinte a lélek és értelem szépsége volt, az, utóbb a szegény testiség tápláléka lett.”

Valóban, az igazi tudomány teljesen érdeknélküli s csak önmagáért van. Sohasem sarkallja más, mint hogy új igazságokat fedezzen fel, hogy ezáltal az emberi ismeretkört tágítsa, ismeretkincsünket gyarapítsa.

Ezek után tulajdonképpen felesleges volna, hogy az embertani kutatások gyakorlati alkalmazhatóságára szót vesztegessünk. S ha mégis megtesszük, annak kizárólag a ma uralkodó utilitarista szellem az oka, amely a tudományt is, – főleg ha arra áldozni kell, – mindig abból a szempontból nézi, hogy hoz-e valami hasznot. Lapjainkban szinte napról-napra olvasunk hangzatos szövegeket „az állam pénzét pazarló kultúrfőlény” ellen s ki ne emlékeznék a takarékoság jelszavába burkolt makacs küzdelemre, melyet egyébként jóindulatú politikusok s pénzügyi és gazdasági szakemberek folytattak az egyetemek szaporítása ellen.

„Kevesebb tudóst és több iparost. A nemzetek nagyságát nem a tudásuk szabja meg, hanem kereskedelemre, iparra, földművelésre, gyógyításra, katonai művészetre alkalmazott tudományos eredményeik.”

Ismerős mondatok. Mintha csak hazai lapban olvasnók azokat. Pedig *Ramón Y. Cajal* idézi,

*A szerző „Miképp fedezte fel az ember önmagát (1929) c. művéből. 68-79. old.

mint némely spanyol iparos, jogász és államférfi tudományellenes nyilatkozatát. Az ilyen hangzatos mondások – amennyiben jóhiszeműek – csak azt árulják el, hogy hirdetőik nem ismerik sem a tudományos munka természetét, sem a tudományok történetét. Mintha bizony a felfedezéseket s a megállapítható igazságot rendeletekkel lehetne szabályozni? Talán úgy képzelik, hogy az állam gazdasági életében szerepet játszó minden fontosabb foglalkozási ághoz (hadügy, ipar, földművelés, kereskedelem stb.) kirendelnek majd egy-két kiválasztott „felfedező”, akik kíváncsiak szerint parancsra fogják szállítani a találmányokat, vagy a találmányokhoz szükséges tudományos igazságokat?

„Ez ama zagyvalék foglalata, – mondja *Ramón Y. Cajal*, – amit minden alkalommal azoktól hallunk, akik sajtószerű rövidlátással a haladást az okozatoknak tulajdonítják, nem pedig az okoknak; akik nem látva tovább az orruk hegyénél, nem veszik észre azt a titokzatos kapcsolatot, mely a gyárat a laboratóriumhoz fűzi, mint ahogy a patak a forrásból fakad. Jóhiszeműleg gondolják, hogy a tudósok is, a népek is két csoportra oszlanak: azokra, akik az időt terméketlenül, tisztán tudományos spekulációkra vesztegetik és olyanokra, akik értik, hogyan kell a tényeket rögtön az élet javítására és kényelmessé tételére fordítani.”

De vajjon egy-egy nemzet hadászati, ipari, kereskedelmi, földművelési, tudományos és egyéb téren való teljesítményei, s általában mindaz a munka, amit valamely nemzetnek egyénenként s egyénei összességében el kell végeznie, hogy magát a nemzeteknek a létért mindenféle eszközzel folytatott küzdelmében fenntartsa s jövőjét biztosítsa, csupán csak az illető nemzet katonáinak, iparosainak, kereskedőinek, földművelőinek stb. abszolút számától függ-e vagy talán bizonyos fokig attól is, hogy milyen az az emberanyag, amelyik e munkát végzi?

És éppen itt kapcsolódik a kérdésbe az embertani tudomány alkalmazhatósága.

Ki ne emlékeznék arra, hogy a nagy háborúban a szembenálló csapatok közül igen sokszor nem az vette el a győzelem pálmáját, amelyiknek nagyobb volt a katonai létszáma. S mi az oka, hogy a magyar katonát a vezetők többre becsülték az oláhnál, csehnél, osztráknál? És mi az oka,

hogy a magyarságon belül is az egyik ezred legénysége más teljesítményt vitt végbe, mint a másiké? És hogy van az, hogy már sorozáskor egyik vidék aránytalanul több alkalmas katonát adott, mint a másik s hogy az egyik vidékről többet soroztak huszárnak, a másikról meg többet bakának? Vajjon a tanultság, a nevelés, a vagyoni állapot, a milió az oka-e ezeknek a tagadhatatlan különbségeknek? Bizonyára adott esetek szerint sok mindenféle ok szerepel itt, de hogy ezek között nagy szerepe van az emberanyag testi és lelki adottságának is, az kétségtelen.

De így van ez minden más téren is. Az egyik helyen nagyobb a mesterségekre, iparokra és pedig bizonyos mesterségekre, iparokra való hajlam, mint a másikon. Egyik helyen dalosabb a nép, mint a másik helyen. Egyik vidék lakosaiban több a misztikum, mint a másikban. Itt több a fantázia, amott nagyobb az anyagiasság, üzleti szellem. Ott sok a veszekedés, hirtelen az indulat, amott lassúbb, meggondoltabb minden cselekedet. Itt szelíd a kedély, közvetlen, nyílt, barátságos az érziület, amott zárkózottabbak, kétszínűbbek, rosszabbak, bosszúállóbbak az emberek. Még a testtartás, járás, nevetés, taglejtés, tánc, mimika vagy ugyanazon földmunkáknak végzése is vidékenként más és más. Az egyik nagyszerű répamunkás, a másik jó kaszás. Ez jó kubikus, az kitűnő pásztor, amaz meg ügyes fúró-faragó. Itt délceg a testtartás, ott lassú, vontatott a járás. Itt minden tevében-vevésben a megalázkodás szól felénk, amott a büszke önérzet sugárzik ki. Itt a kimért, lassú tánc van divatban, ott a tüzes ropogós járja. Mélabús a dal itt, szenvedélytől duzzadó amott. És így folytathatnánk még tovább.

Ha azután alaposabban belemélyedünk az illető vidékek s azok emberanyagának tanulmányozásába, csakhamar rájövünk arra is, hogy ez így van egyes vidékeken már századok óta, amióta a mai nép él ott. Sőt ha más vidékre, más milióbe költöznek, még hosszú generációk múlva is más lesz az egyik, mint a másik.

Nyilvánvaló, hogy nem a milió, nem a gazdasági helyzet, nem az iskolázottság az oka mindennek – noha ezek szerepe is tagadhatatlan, – hanem az emberanyagban, az emberek szervezetében, velük született testi és lelki sajátágaiban keresendő az okok nagy része, amelyek e különbségeket létre hozzák. Hogy azután már most a

rassz vagy a konstitúció játszik-e itt nagyobb szerepet, vagy hogy melyiknek, mikor, milyen része van benne, azt éppen az elfogulatlan embertan vizsgálatok vannak hivatva eldönteni.

Ezek az embertani kutatások pedig arra tanítanak bennünket, hogy minden nemzetnek legfőbb kincse, legfőbb értéke, melytől sokszor léte, jövője, jó és rossz sorsa függ, a saját emberanyaga és pedig annak nem csak mennyisége, de még inkább minősége. Ezt az emberanyagot, annak öröklött testi és lelki sajátosságait, valamint azok öröklődésének mikéntjét megismerni, nem csak általános tudományos, de elsősorú nemzeti érdek is. Csak ez képesíthet bennünket arra, hogy a nemzet testanyagában rendelkezésünkre álló értékeket, erőket, hajlamokat, képességeket a nemzet érdekében minél jobban kihasználni, értékesíteni tudjuk.

Különösen emeli ennek a fontosságát az, hogy az öröklött testi és lelki sajátosságok a miliő kedvező vagy kedvezőtlen hatása szerint megnyilvánulási formáikban előnyös vagy káros irányban módosulhatnak. Mi csak ezeket a megnyilatkozási formákat látjuk, azokat adottságoknak vesszük, azok alapján építünk, intézkedünk és csodálkozunk, ha az eredmény eltér számításunktól. Pedig ha előbb megismertük volna, hogy a látszólagos jelenség mögött milyen öröklött tulajdonság és milyen miliőhatás rejlik, akkor más intézkedéssel más, jobb eredményt érhetünk volna el, sőt esetleg módunkban lett volna az öröklött sajátosság megjelenési formáját a kívánatos irányban meg is változtatni. Az öröklött testi és lelki sajátosságok s a társadalmi élet számtalan ható, módosító tényezője itt ezerféle összeszővődésben található s azok megértéséhez beható, örökléstani alapon nyugvó embertani kutatások szükségesek.

És ne feledjük, hogy a nemzet emberanyaga s az abban adott öröklött testi és lelki tulajdonságkészlet nem állandó, hanem nagyon is változó valami. Változtatja a rasszkeveredés, a nemzet testében lévő rasszelemeknek kisebb vagy nagyobb szaporodása, e rasszelemeknek az egyes társadalmi rétegekben való mikénti elhelyezkedése, a ki- és bevándorlás, a faluból a városokba való szivárgás, a házasodás, az egyke s a modern társadalmi élet ezerféle szelektáló hatása. A laikus nem látja ezeket a változásokat, pedig napról-napra előttünk folynak le s idővel a nemzet testét

egészen átalakíthatják, rasszbeli összetételét egészen megváltoztathatják. A historikusok és társadalomtudósok azok, akik e jelenséget, illetve annak a nemzet életében való megnyilvánulásait észreveszik, de csak a megnyilvánulásokat látják, az okokat tulajdonképpen az antropológusok vannak hivatva megállapítani, de azok is csak beható és teljesen elfogulatlan vizsgálatok alapján. Mert fölületes, vagy elfogult, célzatos magyarázatok több kárt okozhatnak, mint hasznot. S itt a nemzet életét, létét, jövőjét érintő problémáknak egész tömege vár megoldásra.

Vajjon, hogy a magyarság a Kárpátok gyűrűjén belül erős nemzeti államot tudott alkotni s azt ezer évig, a világtörténelem minden zivatara dacára a legnagyobb megpróbáltatások közepette is fenn tudta tartani, nem köszönhető-e részben a magyarság nagyszerű emberanyagának, előnyös rasszkeveredésének s annak, hogy a nemzet rasszbeli összetételében 1000 év viszontagságai alatt sem történtek lényeges, káros eltolódások? Ma már antropológiailag bizonyított tény, hogy Róma bukását jórészt emberanyagának kicserélődése és pedig hátrányos kicserélődése idézte elő. A magyar történelemnek nem egy szomorú eseménye összefüggésbe hozható a magyarság rasszbeli összetételében tapasztalható hullámzással. S hogy mit veszítettünk a világháború alatt a nemzet emberanyagában embertani szempontból, az valójában majd csak a következő generációk alatt fog megnyilvánulni, az antropológiai jellegekben azonban máris kimutatható.

Íme, így lesz az embertan a legnemzetibb tudomány.

Az embertani kutatásoknak tehát éppen abban van a legnagyobb hatásuk és egyben hasznuk is, hogy az emberi cselekvények, úgy egyénenkénti, mint csoportos életnyilvánulások helyes megbírálása, értékelése céljából az addig elvonatkoztatva vizsgált jelenségek, cselekmények mellé odaállították egyik fontos ok gyanánt az azokat végbevívő *embert*, annak öröklött testi és lelki sajátosságait. A történettudomány ma már épp úgy nem mellőzheti az események és szereplő egyének értékelésében azok embertani sajátosságait, mint ahogyan a büntetőjog figyelembe veszi a bűntény elbírálásakor a bűnös egyén öröklött testi és lelki sajátosságait, rendellenességeit, kóros elváltozásait.

Annak a régen oly nagy szerepet játszó elvnek, hogy „si duo faciunt idem, non est idem”^{**}, az embertani kutatások adtak igazi emberhez méltó értelmet és tartalmat, mert valóban nincsen két egyforma ember. Különbözők vagyunk már természettől fogva. S ez áll az emberi élet minden terére, minden megnyilvánulására. A házastársaknak, a szülőknek, a nevelőknek, a papnak, bírónak, orvosnak, csendőrnek, rendőrnek, hivatalnoknak, főnöknek, alattvalónak, szóval mindenkinek, aki emberekkel bánik, vagy érintkezik, éppen ezen érintkezés szempontjából, annak könnyebb, simább, megértőbb lefolyása érdekében nem különbösek az embertani ismeretek.

A nagy görög bölcs mondását tehát embertani alapon oda bővíthetjük, hogy:

*„ember ismerd meg magadat,
hogy másokat is megismerhess”*

És bizonyára, ha ez az elv hatna át mindenkit minden tettében és minden ítéletében megváltoznék a világ képe s emberhez méltóbb volna az ember élete. Akkor talán beteljesednék a költő álma is:

*„Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán,
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán...”*

IRODALOM

Bartucz Lajos: A magyarság faji összetétele. Természettudományi Közlöny. 1927.

Bartucz Lajos: A fajkérdés. Budapest, 1923.

Boas, Franz: Kultur und Rasse. Berlin, 1922.

Buschan, Georg: Menschenkunde. Stuttgart, 1909.

Demiker, J.: Les races et peuples de la terre. Paris, 1926.

Fischer, Eugen: Rasse und Rassenentstehung beim Menschen. Berlin, 1927.

Frizzi, E.: Anthropologie. Berlin, 1921.

Günther, H.: Kleine Rassenkunde Europas. München, 1925.

Hauschild, M. W.: Grundriss der Anthropologie. Berlin, 1926.

Hoerrtes, M.: Natur und Urgeschichte des Menschen. I–II. Wien, 1909.

Hopf, L.: Über das spezifisch Menschliche. Stuttgart, 1907.

Kraitschek, G.: Rassenkunde. Wien, 1924.

Lambrecht Kálmán: Az ősember. Budapest, 1926.

Leche, W.: Der Mensch. Jena, 1911.

Lenhossék Mihály: Az ember helye a természetben. Budapest, 1921.

Lenhossék Mihály: Az anthropológiáról és teendőinkről az anthropológia terén. Budapest, 1915.

Luschan, F.: Völker, Rassen, Sprachen. Berlin, 1927.

Obermaier – Birkner: Der Mensch aller Zeiten. I–II. Berlin, 1911–1912.

Pittard E.: Les races et l'histoire. Paris, 1924.

Ranke, J.: Der Mensch. I–II. Leipzig, 1911.

Ripley, W. Z.: The Races of Europa. London, 1912.

Schwalbe – Fischer: Anthropologie. Berlin, 1923.

Stratz, C. H.: Naturgeschichte des Menschen. Stuttgart, 1904.

Scheidt, W.: Allgemeine Rassenkunde. München, 1925.

Topinard, P.: Az anthropológia kézi könyve. Budapest, 1881.

Wiedersheim, R.: Der Bau des Menschen. Tübingen, 1908.

^{**} Ha ketten teszik ugyanazt, az még nem ugyanaz. (Szerk.)

VÉGH TIBOR

Képhármasok és képnégyesek szabályszerűségei a magyar Szent Koronában

A magyar Szent Korona kutatásának egyik nagy kérdése: vajon egyszerre és egy helyen készült-e a Szent Korona, vagy több helyen készült részekből később egyesítették? Nem szándékozom felsorolni a kétféle álláspontnak általam eddig megismert összes változatait, mert akkor nem maradna hely a tulajdonképpeni mondanivalóm kifejtésére, csupán azt említem meg, hogy a hivatalos álláspont szerint az abroncs Bizáncban, a pántok Rómában készültek.

Anélkül, hogy bárkit befolyásolni kívánnék, nem hallgathatom el, hogy az általam észrevett, és a következőkben bemutatandó szabályszerűségek láttán azok közé tartozom, akik úgy vélik, a Szent Koronát olyan magas fokú szervezettségben tervezték meg, ami szinte már emberfeletti képességeket igényel. Hogy ez a szervezettség egyszerre, egyetlen lépésben valósult-e meg, vagy több lépésben is meg lehetett-e valósítani, az ezekután mellékes: mert a lényeg az, hogy ez a bámulatos szervezettség igenis fennáll, megvan, észrevehető, és ha esetleg nem egyszerre, egyetlen lépésben valósult meg, akkor még inkább bámulatra méltó.

Az abroncs és a pántok összetartozásának eszmei rendszerét a Szent Koronán levő képek segítségével fogom bizonyítani. Mivel az aranyművesek és mérnökök szakmailag kétségtelen jeleit találták annak, hogy az abroncson hátul középen levő 2 kép nem eredeti elhelyezésű, azért a ma ott látható képek helyébe kénytelenek vagyunk más képeket feltételezni. A kutatók körében természetesen erre vonatkozólag több feltételezés van forgalomban, de a magam részéről Szent Józsefet és Keresztelő Szent Jánost tartom a legodaillóbbnak. (Feltételezésem részletes indoklását – annak terjedelme miatt – itt most nem tudom előtárni, de megtalálható az "Ősi Gyökér" 2009/3-as számában is, valamint a www.nemenyi.net könyvtárában a nevem alatt "Mit üzen a Szent Korona?" címmel.)

A Szent Korona pántjai és abroncsa képeinek – feltételezéssel kiegészített – jegyzéke az alábbiakban látható. A felsorolást a csillagászati naptár szerint végeztem, vagyis az évkezdetet a tavaszi

Napéjegyenlőségtől, márc. 21-től számolom, mert a legalább 600 éves (lásd Kopári Dénes "Az ismeretlen Szent Korona" c. könyvét, Püski, 2009), de lehet hogy akár 1600 éves (lásd Varga Géza tanulmányát a Szent Korona hun párhuzamairól a "Dobogó" 2009/5. és 6. számában) Szent Korona készítése idején az olyan nagy tudású emberek, akik ilyen művet alkotni voltak képesek, minden bizonnyal csillagászati felfogás szerint gondolkodtak.

1. Gábor	III. 24.
2. György	IV. 24.
3. Fülöp	V. 01.
4. Keresztelő János	VI. 24.
5.- 6. Péter és Pál	VI. 29.
7. Jakab	VII. 25.
8. Bertalan	VIII. 24.
9.-10. Kozma és Damján	IX. 27.
11. Mihály	IX. 29.
12. Demeter	X. 26.
13. András	XI. 30.
14. Tamás	XII. 21.
15. János	XII. 27.
16. József	III. 19.

A pántok és az abroncs összetartozása eszmei rendszerének igazolt voltát a 3, illetve 4 képből álló képcsoportok vizsgálata során vettem észre. Ezekben a képcsoportokban 1, illetve 2 kép a pántokról, 2 pedig az abroncsról származik. A képhármasoknak és képnégyeseknek az általános ábrája 1. sz. alatt látható.

A képhármasok szabályszerűségei

Ferenc Csaba "Szent István király koronája" c. könyve (Heraldika 2002) 135. oldalán a 69. sz. ábra keltette fel a figyelmemet. Abroncsból és keresztpántokból szerkesztett kelta fémkorona (a Kr. u.-i I. századból), tehát fő szerkezeti elemeiben a Szent Koronával megegyező korona, de a pántok és az abroncs találkozásánál kerek fémlap fedí forgásra, forgómozgásra (is) utaló dombornyomású koncentrikus körökkel.

Ennek a koronának a látványa indított arra a gondolatra, hogy a Szent Korona azonos helyein (vagyis a pántok és az abroncs találkozásánál) levő képek együttesét megvizsgáljam: hátha van valamilyen forgómozgásra történő utalás köztük? A képeken ábrázolt szentek névünnepeit naptári sorba állítva – természetesen a csillagászati évkezdet helyétől indulva – 3 képhármas (tehát György-Kozma-András, Keresztelő János-Tamás-József és Fülöp-Damján-Demeter) jobbra forgó irányú, – a 4. képhármas (Gábor-Bertalan-Mihály) balra forgó irányú. (Lásd a 2. sz. ábrát).

A képcsoportok kiinduló dátuma a képcsoportok háromszögének a sarkán is jobbra forogva következik egymás után. (Lásd a 3. sz. ábrát). És különösen érdekes az is, hogy a 4 képhármasnak mind a 4 kiinduló (a 2. sz. ábrán bekarikázott) szentje a szentek naptári sorrendjében épp az első 4 helyet foglalja el: 1. Gábor (III. 24.), 2. György (IV. 24.), 3. Fülöp (V. 01.), 4. Keresztelő János (VI. 24.).

A képnégyesek szabályszerűségei

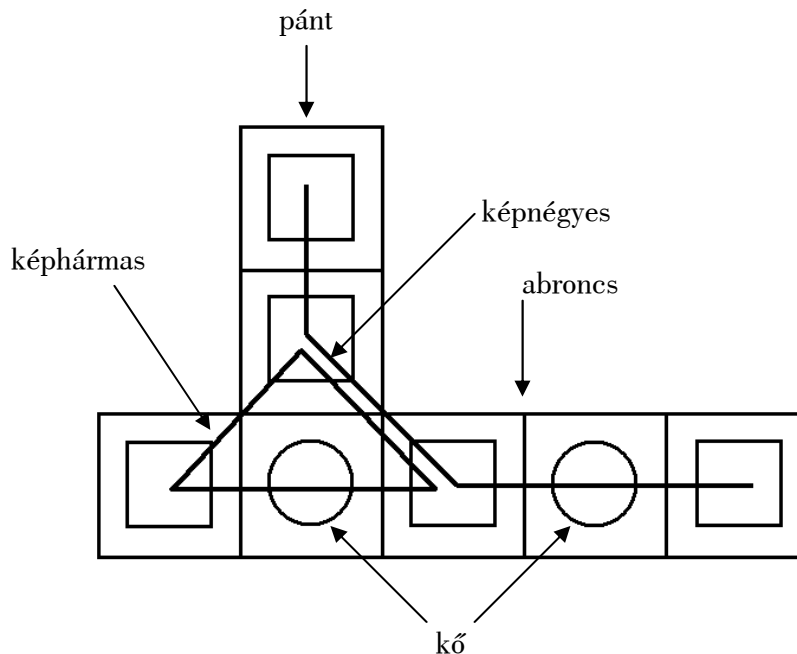
Várkonyi Nándor monumentális kultúrtörténeti művéből (:"Szariat oszlopai", Püski) tudjuk, hogy a szvasztika alakzatának a jelentése: élet, alkotás, építés, *teremtés*. (Ez az alakzat földrajzilag egymástól távol eső, több ezer éves magas

kultúrák egységesen használt jelképe, amit nem szabad – történelmi szerepét meghamisítva – a német nemzetiszocialisták által az 1930-as években a zászlójukra tűzött horogkereszttel azonosítani, s emiatt önkényuralmi jelképnek kikiáltani.) A Szent Koronával történő koronázáskor sacrális király *teremtődik*.

Ha a Szent Koronát az abroncsán 4 helyen elvágjuk, akkor felületét síkban ki lehet teríteni, és a felület így éppen a teremtő erejű jelkép, a szvasztika alakzatát adja. (4. sz. ábra). Ha pedig a Szent Korona pántjain és abroncsán levő szentek képének középpontját a szvasztika 4 derékszögű szárában a szentek naptári sorrendjében egyenes vonallal összekötjük, kétféle vonalvezetésű, de páronként teljesen megegyező alakú (bár elforgatott helyzetű) ábrát kapunk, amelyek sorrendi iránya azonban páronként ellentétes. (Lásd az 5. sz. ábrát).

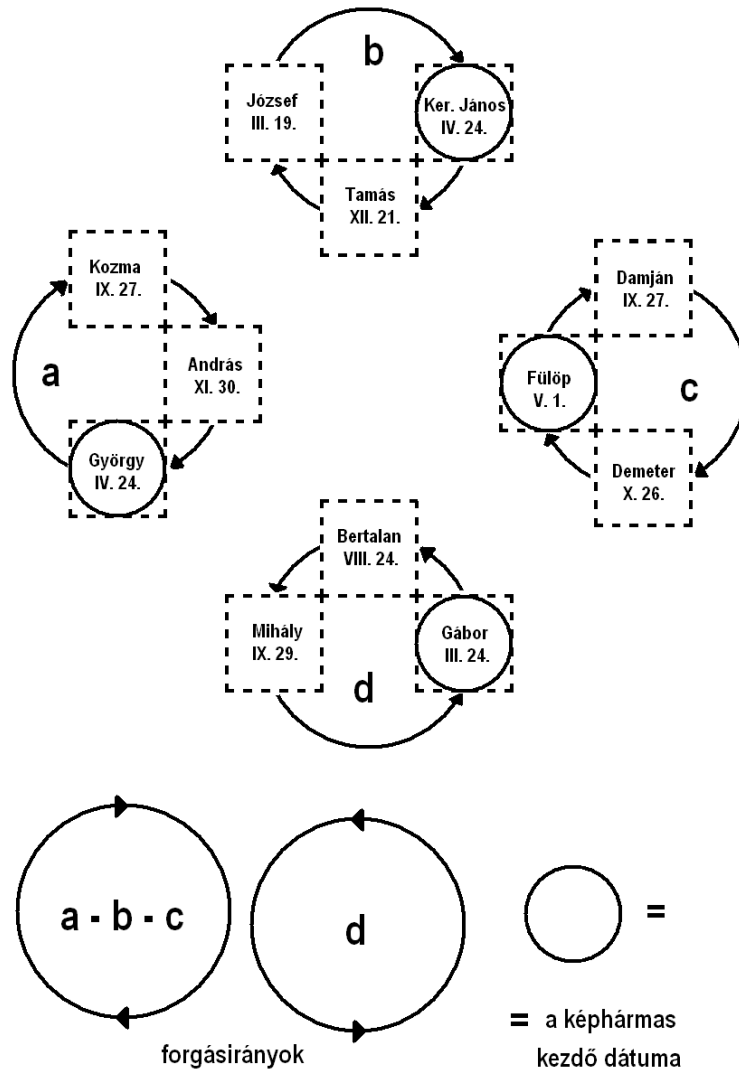
Összefoglalva:

A képhármasokban is és a képnégyesekben is pántokbeli és abroncsbeli képek *együttesen* vesznek részt. Vajon a pántok és az abroncs egymástól független, egymás tudtán kívüli elkészítése után azok utólagos egyesítésével létre lehetett-e hozni ilyen bámulatos szabályszerűségeket?

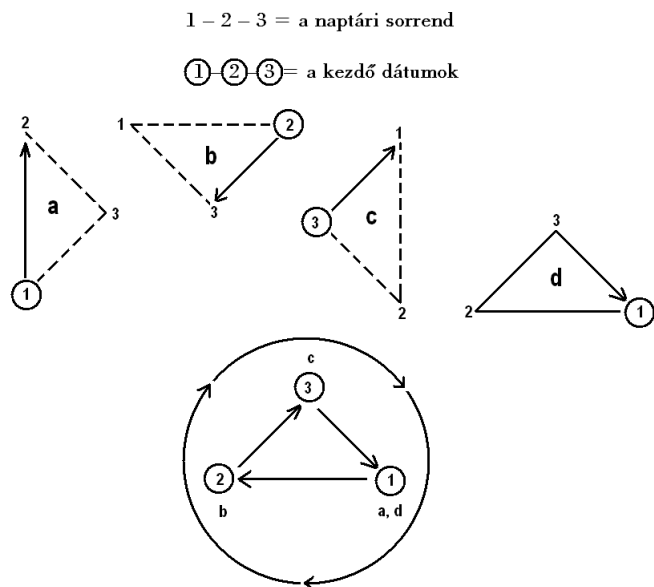
1. sz. ábra

A képhármasok

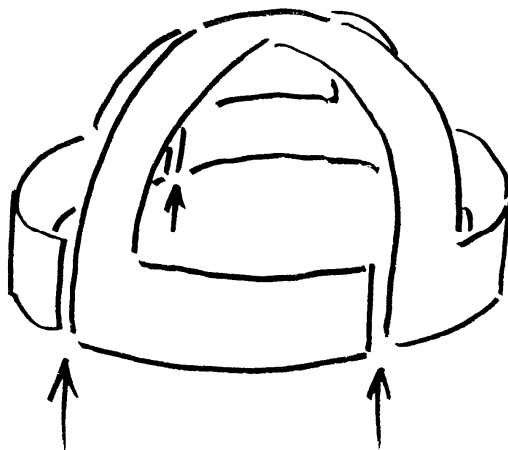

2. sz. ábra

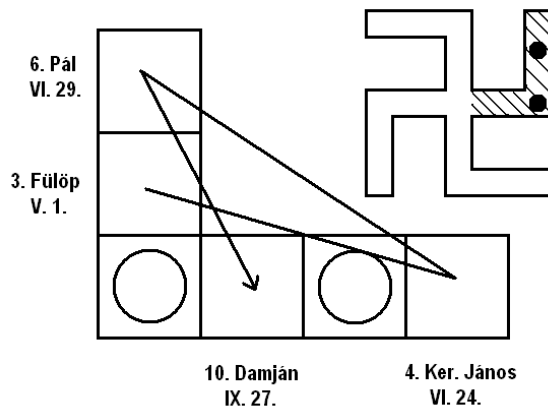
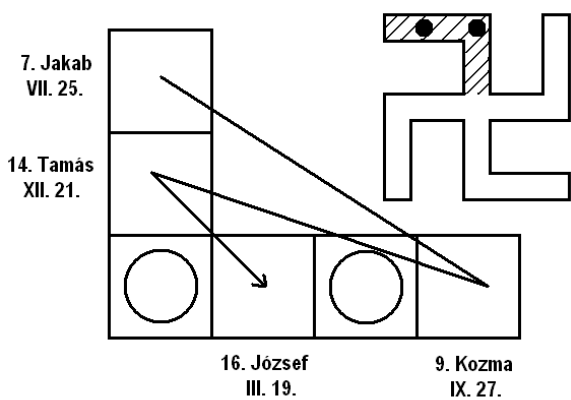
A képhármasok kezdő dátumának forgása

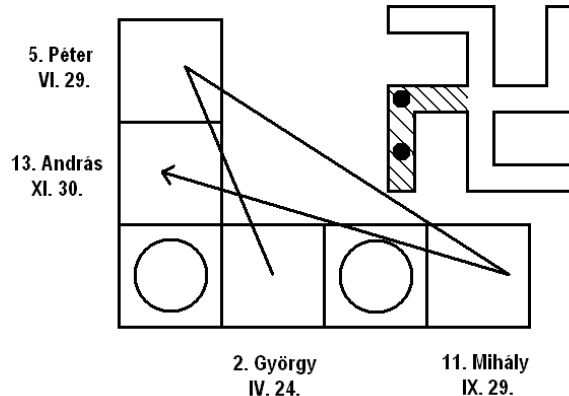
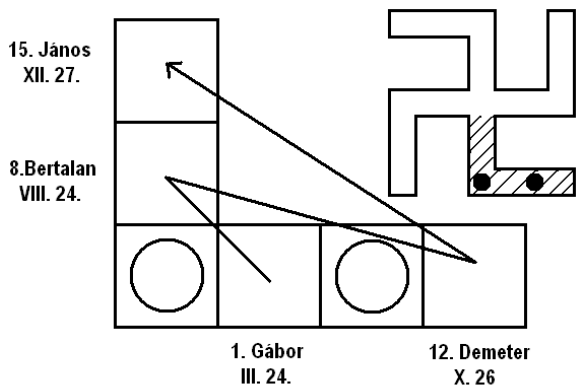
3. sz. ábra

4. sz. ábra

Képné-
gyesek

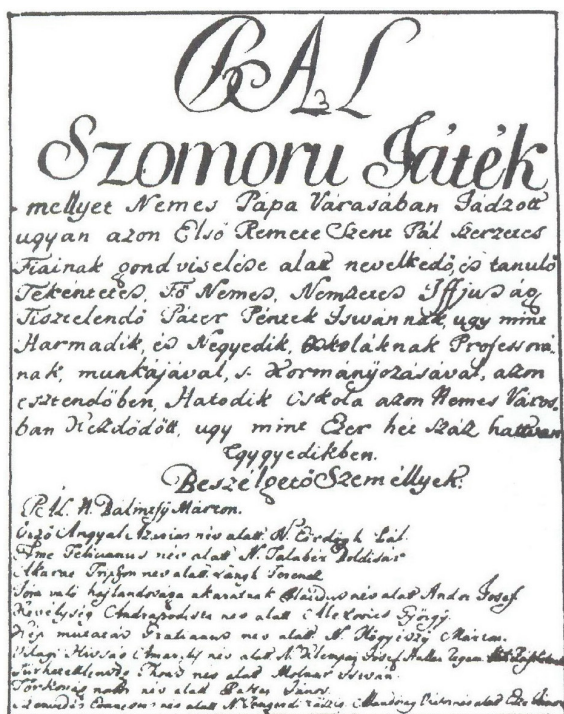

5. sz. ábra

Bakk István - Bakk Erzsébet

PÁLOS-DRÁMÁK A NEVELÉS SZOLGÁLATÁBAN

„Pál Szomorú Játék melyet Nemes Pápa Városában Jádzott ugyan azon Első Remete Szent Pál Szerzetes Fiaianak gondviselése alatt nevelkedő és tanuló Tekintetes Főnemes Nemzeti Iffjuság Tisztelendő Péter Péntek Istvánnak, ugy mint Harmadik, és Negyedik Iskoláknak Professzorának munkásságával...”¹

1761-ben. A Pál c. Pápa-n készült és itt előadott dráma címlapja (MTA könyvtár RUI 4 56)

A latin írás a népvándorlás után századokon át, mint a megörökítés egyik művelete, főleg a klérus tudománya Európa-szerte. A társadalmi differenciálódások során felemelkedő rétegek felismerték, hogy a tömegekkel szemben kivívott kedvezőbb helyzetüket a latin írás segítségével jogbiztosító oklevelekben végérvényesen rögzíthetik.

Az írástudó réteg kultúrája az egyik fontos tényévé vált az egyházas művelődés fokozatos átalakulásának, fejlődésének.

A latin nyelv használatának praktikus oka is volt: így tudták a nemzeti tudományokat, mint

például az irodalmat, történetírást, nyelvészetet, csillagászatot stb. a nemzetközi tudósvilághoz közelebb hozni.

„A középkorban egyházi szertartás függvényeként, az istentisztelet keretében hallott és hirdetett igének mintegy képi magyarázataképpen jelenik meg a misztériumjáték. Amikor az istentiszteletet a templom falain belül előadott látványosságokkal kötötték össze, arra törekedtek, hogy a hallgatók számára, műveltségi színvonaluknak megfelelően is, a hittitkokat, azaz az elvont hitigazságokat a megjelenítés által érzékelhetővé és egyben közérthetőbbé tegyék.” A misztériumjátékokban, az első korszakban papok szerepelhettek, akik e játékok által a szertartást kiegészítették és egyúttal közelebb vitték a hallottakat hívőikhez. A liturgia és a vele egyidejűleg a misztériumjátékban szemléletesen ábrázolt cselekmény nem csupán áhítatkeltésre volt alkalmas, hanem egyben a hívő benső valójának, lelkiéletének felébresztésére, megrendítésére, a hit irányába való alázatának felkeltésére irányult. De a felvilágosodás szellemi irányzata erőteljesen hatott Magyarországon, tulajdonképpen akkor változott át az iskoladráma és az iskolai színjátszás igazi útjára és rendeltetésére. Az 1760-as évektől kezdve az egyházi értelmiség legfiatalabb és legtehetségesebb képviselőinek tevékenységében újra egyértelműen a magyar nyelvű szépirodalom áll az előtérben. Ezek az értelmiségi szerzők magyarul már nem csak a hívők számára írnak, hanem a művelt és előkelő olvasókra számítanak, nemesi famíliák családfőinek vagy nagyasszonyainak. Ezen művek legfeltűnőbb vonása az, hogy a maguk egyházas műveltségkészletéből azokat az elemeket veszik elő, vagy fedezik fel újra, amelyek alkalmasak arra, hogy a világi érdeklődés számára is elfogadhatók, de inkább érdekesek, meggyőzőek, hasznosak. „Legszembetűnőbb a világias mentalitáshoz való alkalmazkodás, a magyar nyelven történő megszólalás ennek az alkalmazkodásnak a természete folyamánya.” A magyar pálosoknak mindig fontos tény a magyar nép rétegeinek kapcsolatmegőrzésének akarata. Ezekkel

¹ 1761-ben. A Pál c. Pápa-n készült és itt előadott dráma címlapja (MTA könyvtár RUI 4 56)

a fontos lépésekkel a magyar keresztény világkép alapjait mindig szilárdan őrizték, és ezzel sem egyháziasságuk jellege nem módosult, de az egyháziasságuk ténye sem.

Később az egyházi értelmiség egy része, azért is választotta a **magyar nyelvet**, hogy a hazai nemességhez közelebb kerüljön. Ekkorra már ötszörösére emelkedik a kiadott magyar nyelvű szépirodalom.

Az egyetemeket járó magyar diákok latin szóval: a *peregrinusok* – kultúráközvetítő funkciójának súlyát, jelentőségét még nem jellemezte eléggé a magyar művelődéstörténet.

„A különböző évszázadokban a magyar szellem legnagyobbjai is mindig egyén-nemzet-európaiság mindenoldalú összefüggésében, együttműködésében és kölcsönkapcsolataiban gondolkodtak az ország sorsáról.”

A deákos, klasszicizáló irány termékei között szép számban kerültek színre a drámaírás korábbi szabályai szerint szerkesztett művek, melyekben egyben egy új stílust képviseltek. Forrásaink most lényegében a régi pálos repertoárból kerülnek ki, a drámáik is az allegorizáló barokk modort követik. Az egykor komolynak hitt patetikus elemek, mitologikus kellékek azonban ekkor már inkább részben szórakoztattak, és egyben neveltek; jó részben egyenesen nevetésre készítettek, hiszen a népszerű komédiák főcsoportjában szerzőik tudatosan is ilyen szerepet szántak nekik.

Műfaj-formai kezdemények a pálos írásbeliségben a Pálos-rend kialakulásának évszázadában a pilisi, és a pécsi, a veszprémi és az egri egyházmegye remetái keresték közös életük szabályozásának a lehetőségét. A pálosok címere: ovális pajzs kék mezejében, zöld talajon álló természetes színű pálmafa, melyhez két oldalról egy-egy természetes színű, sörényes hímoroszlán ágaskodva támaszkodik. A fa tetején nyitott szárnyú, fekete holló, csőrében egy darab kenyér. A jelmondata: „*Duplicavit annonam*” (‘megkettőzte a járandóságot’).

A magyar Pálos Regulának egyik történeti mozzanata: a XIII. század végén András egri püspöktől kaptak szabályokat. Kevéssel utóbb Gentilis bíboros pápai követ engedélyezte számukra az augustinusi regulát. Gyöngyösi Gergely²

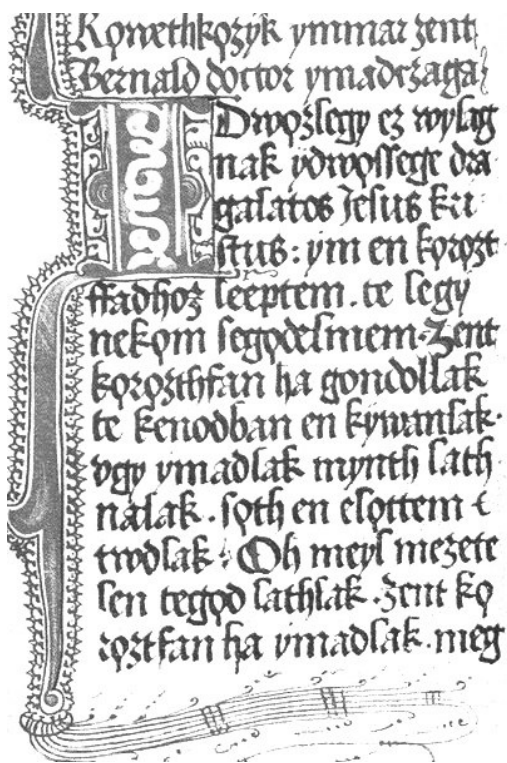
² Ennek a középkori kolostori biográfikus műfajnak a legjelentősebb magyar emléke *Gyöngyösi Gergelynek* (Grego-

pálos rendfőnök elkészítette a *Vitae fratrum heremitarum ordinis Sancti Pauli primi heremiteae* című rendtörténeti munkáját.³ Ha figyelembe

rius de Gyengyes), humanista néven Gregorius Coelius Pannonius pálos rendfőnöknek közvetlenül a mohácsi pusztulás előtt, összeállított munkája, a *Vitae fratrum ordinis fratrum heremitarum S. Paulini primi heremiteae*. Művének keletkezéséről maga Gyöngyösi az előszavában feljegyezte, hogy feldolgozta a rendi birtokokra vonatkozó oklevelek adatait, elsősorban Dombrói Márk szlavóniai vikárius gyűjtését, a rendi szabályzatok, a káptalani határozatok gyűjteményét. Igyekezett elődei munkáját még teljesebbé, hitelesebbé tenni és ezért maga is kutatott magyar, szláv és német kolostorok leveles szekrényeiben, ládáiban. Azok tartalmáról kivonatokat, inventáriumokat készített. Használta a rendi „instrumenta litteraria” mellett még a szóbeli hagyományt, az anekdotákat is. Az egész *Vitae Fratrum* összerakásához, amint a címben is jelezte, az életrajzi formát, a rend főnökeinek sorra való bemutatását választotta. Mellettük azonban megemlített mindenkit, aki valamilyen tudományban, a rendi életben kitűnt. Így kerültek a *Vitae Fratrum*ba rendjének nevezetes írói is, a rendalapító Frater Eusebius („... scribebat libros”), Warsányi István („... distichon super fundatione Monasterii S. Crucis Piliensis”), a magyar nyelvű bibliafordító, *Báthori László* („... tota Biblia, et multorum sanctorum vitas Hungarice conscripsit”), Mátyás humanistái között is forgolódo *Michael Pannonius*, a beszédgyűjteményt író *Szombathelyi Tamás* („... Propiriis manibus scripsit sermones populares”), *Hadnagy Bálint* (Frater Valentinus, „... dictabat varios sermones”), *Jacobus de Segeto* (talán *Szegedi Jakab*, edidit multos sermones de tempore et de sanctis, exposuit psalterium”), az anyanyelvén verselő és sokak által idézett *Csanádi Albert* (levelét idézi: „... Dictaueram mihi ante duos annos duos hymnos ... Dictaui etiam totum seriem passionis Domini rithmico stilo in vulgari”), [a krakkói egyetemen tanult *Stephanus Bakk*] („vitam sancti Patris nostri..., de Beatissima Virgine Maria, defuncto rege Stephano ... tam elegiaco, quam saphico carmine edidit elegantissime”). A végén még önmagáról is röviden meg-emlékezik. A későbbi európai historia litteraria-irodalom valóban leginkább csak az övét, a *Cantica canticorum*hoz írt, a XVI. században Párizsban kétszer is kinyomtatott (1541, 1571) kommentárját tartotta számon. In: Holl Béla: *Laus librorum. Válogatott tanulmányok, Magyar Egyház-történeti Enciklopédia Munkaközösség*, 2000. 300. p.

³ (Az első Remete Szent Pál rendjén lévő testvérek életrajzai) 1520-1522 között, Gyöngyösi Gergely (+1545), a magyar pálosok generális perjele végigjárta a monostorokat, és okleveleikről jegyzéket, regesztákat készített. Ez az *Inventarium privilegiorum omnium et singulorum domorum* mű első fele, a Budapesti Egyetemi Könyvtár őrzi, szövege monostoronként elosztva megjelent a *Documenta artis Pauli-norum* 1-3. kötetben. Az *Inventarium* 2. fele a r. egyháztól kapott privilégiumainak gyűjteménye, kiadásuk nagyrészt megtalálható Mallechich és Fijalek műveiben. - c) A *Vitae fratrum* a rendnek Gyöngyösi Gergely által összeáll. tört-e a generális perjelek köré csoportosítva.

vesszük, hogy a Gyöngyösi által felsorolt írók többen időben Gyöngyösi közelében, sokan kortársaként éltek, azt kell mondanunk, hogy a Vitae Fratrum egy fél évszázadnak, a reánk maradt magyar nyelvű emlékek és a virágzó humanizmus korából egy közösség tudós, irodalmi munkásságának teljes keresztmetszetét adja. Korábban ugyanebből a közösségből került ki több nevezetes nyelvemlékünk, a Festetich-, a Czech- és több mint valószínű a Peer-kódex is.

Czech-kódex

A hazai humanizmus 1526 utáni időszakának korszerű analitikus vizsgálata szempontjából lényeges a magyar humanizmus történetében, akár csak a Mátyás- és Jagelló-kor. Ez az idő, amikor az új világnézet, az új műveltségi forma is otthonossá válik a magyar társadalomban: a főpapságon kívül természetesen gyökeret ereszt a főúri és nemesi rétegben is. Már a XVI. század közepétől fogva az állam érdeke (*felicitas re publicae*) az egyre inkább szekularizálódó kormányzás mellett elengedhetlenné tette a világi rendű országos főméltóságok számára is a *studia humanitatis* tökéletes elsajátítását és fölényes gyakorlatát. Ez alól a követelmény alól senki sem vonhatta ki magát, aki társadalmi tekintélyét, amelyre származásánál és vagyoni helyzeténél fogva egyébként igénye lehetett, elveszíteni nem akarta.

Szinte észrevétlenül vált a szellemi erő, a tudás, a műveltség társadalmi kiválasztó elvvé, az elit értékmérőjévé. A földbirtok és a születési előjogok önmagukban többé nem biztosították senki számára sem az államkormányzatban való részvételt. Szükségképpen alakultak tehát át a régi nagybirtokos, vezető családok írástudó, humanista műveltségű családokká.

A Buda melletti Szent Lőrinc pálos kolostor történetének egyik irodalmi forrása Gyöngyösi Gergely történeti munkája. Hadnagy Bálint műve: (Velence 1511.) *Egy jámbor lélek verse Krisztus Urunk élet útjáról*, amely Csanádi Adalbert magyar nyelvű, munkájának elveszett példányának legvalószínűbb mintája és forrása volt.

„Ezeken elmélkedj, testvérem, ezeken,
És megtelik a lelked Krisztus kegyelmével”⁴

A Pálos-rend évkönyvei, 1663-ban nyomtatásban megjelentek, Remete Szent Pál tetemének a XIV. század folyamán a budai Pálos-zárdába történt átviteléről szólván, azokkal szemben, kik e tény valóságát kétségbe vonják, hivatkoznak *Bálint* pálos szerzetesnek 1507-ben, Krakóban ki nyomtatott könyvére, a melyben a szent remete sírjánál történt csodákat írja le.: (Valentinus Ungarns. Seent Pál legendája. Cracoviae.)⁵ Batori László *pálos* író („... tota Biblia, et multorum sanctorum vitas Hungarice conscripsit”)⁶ és Szombathelyi Tamás generális előljáró portréja – vagyis az a két részlet, Gyöngyösi Gergely a rendtörténet keretébe beillesztett, a jeles Csanádi Adalbert *pálos* költő levele és két himnusza, amit Gyöngyösi mentett meg azzal, hogy krónikájába lemásolta és megmentette az utókornak.

Csanádinak másik műve Remete Szent Pál átvitelének ünnepére (1515 körül)⁷ hexameterek-

⁴ Hadnagy Bálint

⁵ *Annales ordinis sancti Pauli*, II. könyv. XV. fej. - *Fragmen Panis Corvi Proto-Eremitici*. Bécs, 1663. I. k. p. 163. Szabó Károly: *Régi Magyar Könyvtára III. kötetének szerkesztője az 1507-ik évre teszi a következő címet: Valentinus de Hungaria Prodigia sancti Pauli primi eremite. Cracoviae 1507. quarto. Magyar Könyvszemle. 1901. II. füzet. Fraknoi Vilmos: Hadnagy Bálint munkái: (1497-1511.)*

⁶ Gyöngyösi Gergely

⁷ *Varia Paulina III. Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete Testvéreinek élete, Fráter György Alapítvány, 1998. ford., P. Árva Vince, Csanád Béla, Csonka Ferenc, sorszerk. P. Árva Vince 207. p.*

ben és egy másik klasszikus versformában írott zsolozsmáját a pálos breviáriumok megőrizték.

Remete Szent Pál testének Magyarországra hozatala alkalmával a Boldogasszony templomban elmondott prédikáció fűzért az Érdy-kódex őrizte meg, s ezt a fontos nemzeti dokumentumot a magyar iskolai tankönyvek kezdetben a tanuló ifjúság számára hozzáférhetővé tették.⁸

A mai tudásunk szerint a pálos rendtörténet-írók sorát 1496 előtt írt munkájával a körösmegyei (dubravai) születésű Dombrói Márk⁹ nyitja meg, és művét 1525-ben adja ki. A korábbi időszakok örökségéből főként a pálos és ferences szerzők merítettek. „Valóban e két rend a ferencesek és a *pálosok* voltak, a többi rend ugyanis a XVI. század közepén szinte teljesen kihalt Magyarország területén”¹⁰ – ezt Mályusz emlékkönyvben így olvashatjuk. A töröktől megszállott ország nagy részében a katolikus hívek lekipásztor nélkül maradtak. A reformáció első térhódítása idején pedig még a tanultabbak sem, az egyszerű nép pedig a legkevésbé tudott különbséget tenni a tanításbeli változásokban, azokat aligha értette.

Az iskoladráma, a színműirodalomnak ez a jellegzetes ága, a reneszánsz irodalmi terméke. „A liturgiához szorosan kötődő misztériumjátékok, amikor a templom falain kívülre kerülnek és a szertartástól elszakadtak, fokozatosan elvilágiasodtak. Nyomukban fejlődik ki és jelenik meg a népi misztériumjáték. Ezekben már nemzeti nyelven szólalnak meg a játék szereplői, és termé-

szetesen népi szellem is hatja át őket. Ez a nemzeti nyelven megszólaló népi misztériumjáték az a híd, amely átíveli azt a szakadékot, amely a liturgiához kötött szertartásos misztériumjáték és a világi dráma megszületése között az irodalomban érzékletes valóság.”¹¹

Magyarországon éppen a történelmi és társadalmi viszonyaink miatt, a népi misztériumjátékok egy bizonyos szempontból másképpen alakultak; a magyar drámának és a magyar színpadnak nem voltak mecénásai, mint ahogy Nyugaton.

A misztériumjátékaink, az iskola falai közé kerülve, etikai és pedagógiai célok megvalósítására irányulnak. Céljuk eleve nem a szórakoztatás. Ezeket a darabokat jelesebb napok, nagyobb ünnepek alkalmával adták elő az iskola diákjai. De más alkalmakat is megragadtak egy-egy előadás megtartására. Híres vendégnek vagy az iskola patrónusának a látogatása, a város életének történelméből nevezetes évforduló vagy különleges esemény, kedves tanárok jubileumi ünneplése, tiszteletadás, hitigazságok célzatos, vitázó feltárása szolgálhattak okul az előadásokra. A szerzők rendszerint az iskola tanári karából kerültek ki, akik egyúttal az általuk szerzett darabnak színpadra állítói is voltak. De megesett az is, hogy az iskola egy tehetségesebb tanulójának darabját is eljátszották.¹²

A reformáció és ellenreformáció küzdőterén az iskoladráma népszerű szellemi harci fegyver. Arra legfőképp alkalmas, hogy szórakoztatva etikai nevelőeszközzé a pálosoknál nemzeti önértet-re, a haza és szülőföld szeretetére, és egyben oktatóeszközzé is legyen.

Az ellenreformáció és a törökök elleni felszabadító háború után a XVII. és XVIII. században a pálos atyák újraszervezik életüket, a kolostorokat – éppen Mária Nosztra új monostorának építése alkalmával oly pazar bőkezűséggel adományozta meg őket a király, hogy az első vikárius (főperjel) tiltakozni volt kénytelen fogadalmuk értelmében.

Ennek bizonyítéka, hogy amikor 1717 táján a töröktől teljesen elpusztított épületek helyén a mai szerényebb kolostor-templomot építették, a romok alatt egy monumentális monostor alapfalai

⁸ Olvasókönyv felsőbb tanodák használatára. Készítette Lonkay Antal. I. köt. Budán 1855-ben.

⁹ Dombrói Márk, I. Mátyás király idejében élt és a csodatevő szűz monostorának Remetén, Horvátországban előljárója s a szerzet évkönyveinek legelső szerkesztője. A jelzett monostor körfalán a törökökkel többször ismételt berohanásai ellen Mátyás király adományából erős tornyot emeltetett, mely még a XVII. század közepén innen is Mátyás-toronnak neveztetett. Később mint zárdafőnök s tanulmányi igazgató Lepoglaván (Varasdmegyében) élt rendeltetésének, hol, miután a gyakorlati hitszónoklat terén többeket jelesen kiképezett volt, érdemekben meggazdagulva az örökkévalóságba szenderült.

Említett kézirat évkönyveit utána rendtársa, az 1528-ban még életben volt Gyöngyösi Gergely, folytatta. E Dombrói-Gyöngyösi-féle följegyzéseket használta a XVII. század közepe táján Eggerer ily című munkájában: *Fragmen panis corvi protoeremitici*, 1663. *Egyet. M. Encycl.* VII. 465. (Vass József.)

¹⁰ Mályusz Elemér emlékkönyv, Akadémiai Kiadó, 1984. p. 159.

¹¹ In: Nádasdy Lajos: A pálosok iskoladrámái és iskolai színjátszásuk Pápán. In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei. 17. 1985..

¹² Nádasdy Lajos

bukkantak elő – ez időtől tűnt föl a rend ily megjelölése: *Első Remete Szt. Pál Szerzeti*.

Az egyetlen magyar alapítású középkori szerzetesrend, a Remete Szent Pálról elnevezett és Szent Ágoston reguláit követő pálosok is a XVII. század második felében indultak új virágzásnak és X. Kelemen pápa már 1671-ben a doktoravatási joggal felruházott a Máriavölgyi studium generáléjukat is megerősíthette.¹³ Ezután bátran beszélhetünk Máriavölgy pálos egyeteméről, azaz **Ordinis Fratrum Sancti Pauli Primi Eremitae Studium Universitas**-ról.

A XVII. század elején a Pálos-rend a korábbi hagyományaiknak megfelelően, valamint a Máriavölgyben működő központjának határain belül és a Pécs, Nagyszombat,¹⁴ Pápa,¹⁵ Sátoraljaújhely, Lád Terebes stb. területeken telepedett le ismét. Tehetséges, nagy tudású, szakavatott tudós tanárok tanították az ifjúságot és képezték a rendi növendékeket kiváló szerzetesekké. A Dunántúli, és északkeleti, az ország keleti részén vizsgálándóak

¹³ Kisbán Emil: *A magyar pálosrend története*. I-II. Bp., Pálos Kolostor kiadványa, 1938-1940. I. köt. 215-216., 245.; II. köt. 63., 279.

¹⁴ Pázmány Péter: *Prédikációk (Részlet) A jóságban mindenkor nevedni kell: „Nincs olyan nagy tűz, hogy magától el ne aludjék, ha fát nem raksz reá. Nincs olyan erős ember, hogy meg ne szakaszodgyék, ha minden nap ennyie nem adsz. A nyilat, ha felövöd, mihent fellyebb nem mégyen, ottan alá fordul: és sebesebb alá-jöte, hogy sem felmente. Mihent az kéz-ijjru leveted az ideget, ottan hátra görbül. Mihent a meleg vizet kiteszed az tűz mellől, mingyárt hűvedni kezd és aprónként meghidegedik. Mihent a szép virágos kertet vagy a kövér szántóföldet alhagyod és nem szántod, kapárod: annyival bujábban pozsdulnak benn a haszontalan bojtortjánok és utálatos gyomok, mennél kövérebb a föld. Aki szépíró volt; aki deákul ékesen szóllott: aki valamely kézimunkának mesterségét fő-módon tudta, kitanul mindezekből, ha naponként nem gyakorollya. E szerént vagyon dolgunk a tökéletes életben: gyakorlás nélkül, ízetlenek a jó erkölcsök; és apróként a gonosz szokások fakadozásai elnyomják és fojtják a mi jó bennünk vagyon.* (1636.)

¹⁵ „A pápai monostor 1701-ben perjelségre emelkedett. Perjelei az irodalom és más tudományok művelése terén is kiválót alkottak; vicarius gubernans és tartományfőnök is került ki közülük. A pápai monostorra és szellemére is áll az, ahogyan önmagukat látják: „...a pálosok rendi szelleme a hazánkban megtelepedett többi rendekkel szemben már kezdettől, az alakulás pillanatától fogva, a sajátosan magyar s nemzeti gondolat szolgálatában állt.” In: Nádasdy Lajos: *A pálosok iskoladrámái és iskolai színjátásuk Pápán*. In: *A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei*. 17. 1985.

a pálos iskoladrámákkal kapcsolatos adatok összegyűjtése.

Pálos iskoladrámákat *játszottak* a XVIII. század¹⁶ második felében létező sátoraljaújhelyi, pápai és pécsi pálos gimnáziumokban. Az első „szomorújáték, mellyet komédiabeli alkalmatossággal lerajzolt” a pápai pálos iskola ifjúsága: *Maga magángyőzedelmeskedő Tamerlán* című darab. A pálos iskoladráma szerzője szerint, „A Játék-Állapottya” vagyis tartalma az, hogy a sok és nagy győzelmet arató s diadalai miatt elbizakodott Bajazeth szultánt megtámadja Tamerlán Scythiai fejedelem s az elbizakodott szultánt legyőzi, rablásba hurcolja. A történelmi tény igazolására Leonicusra hivatkozik a szerző. S ennek utána a következőket írja: „...a játéknak felékesíttésére pedig képzetik, hogy Zaira nevű leányát Bajazethnek meg-fogta légyen véle együtt. Akit noha az egész Ázsiánál többre becsülne, még-is hogy maga-magán is győzedelmet tenne, szabadon engedti Arbantesnek”.

A drámában a kiindulópont egy történelmi esemény, de azután a képzelet játékvá alakul, hogy kirajzolhasson egy eszményt, melyet az ifjúság és a színjáték többi néző elé vetíthet. Ez az eszmény így fogalmazható meg: bármekkora híres hős legyen is valaki, bármilyen dicső győzelmeket arasson is a csatamezőkön, valójában akkor igazi hős, amikor önmagát tudja legyőzni! Tehát a színjátékban az etikai tartalom kap főhangsúlyt.

A dráma 3 „Végezés”-ből összesen 23, „Kimenetel”-ből (az első 9, a második és a harmadik 7-7 kimenetel) áll. A főbb szerepeken kívül szerepelnek a darabban hírmondók, táncosok, énekesek, katonák és muzsikások.

A darabban szereplő ifjak nevei és szerepeik:

Tamerlán Szittya fejedelem	Georgius Alexovics
Bajazid Ázsia császára	Joannes Simon
Orthobul Bajazid fia	Leopoldus Pacsovszky
Zaira, Bajazid leánya	Martinus Fekete
Arbantes Bajazid tanácsosa	Paulus Eördögh
Adrast Tamerlán fővezére	Martinus Bálintffy
Arete második vezér	Joannes Tarnóczy
Jaguppen Bajazid fővezére	Franciscus Lang
Bernczen Bajazid második Fővezére	Gabriel Bálintffy

¹⁶ A Régi Magyar Drámai Emlékek a 18. század, 3. sajtó alá rend. Varga Imre, Bp., 1990. Tartalma: Péntek István, Pál; Nova et vitus Hungaria – Új és régi Magyarország (program)

Magyar követ

Martinus Högyészi¹⁷

A *másik szomorújáték, Pál*. Ez az a két legkorábbi iskoladráma, melyet a pápai pálos gimnáziumban előadtak. Táncz Menyhért gyűjteményének első darabja Pápán keletkezett, és itt is játszották először, de azután Sátoraljaújhelyen is előadták.

Tánc M. pálos iskoladráma-gyűjteményének címlapja (MTA könyvtára, RUI 4° 56)

„PÁL Szomorú Játék mellyet Nemes Pápa Városában Jádzott ugyan azon Első Remete Szent Pál szerzetes Fiainak gondviselése alatt nevelkedő és tanuló Tekéntetes, Fő Nemes, Nemzetes Ifjúság Tisztelendő Páter Péntek Istvánnak, úgy mint Harmadik, és Negyedik, Oskoláknak Professorának, munkájával, s Kormányzásával, azon esztendőben, Hatodik Oskola azon Nemes Városban Kezdődött, úgy mint Ezer hét száz hattvan egygyedikben. – Beszélgető Személlyek: –

Pál	N. Bálintfy Márton
Őrző Angyal	
Azariás név alatt	N. Eördögh Pál
Elme	
Feliciánus név alatt	N. Talabér Boldisár
Akarat	
Triphon név alatt	Langh Ferencz
Jóra való hajlandósága	

akaratnak Piacidus név alatt	Andor Josef
Kevélység	
Andrapodista név alatt	Alexovics György
Képmutatás	
Gratianus név alatt	N. Högyészi Márton
Világi Hívság	
Amarillis név alatt	N. Klempai József Haller Regem. béli Zászlótartó
Tűrhetetlenség	
Thoas név alatt	Molnár István
Torkosság	
Nábor név alatt	Patsaj János
Szenvedés	
Evanestes név alatt	N. Tengerdi László
Állandóság	
Victor név alatt	Esze János ⁷

A Pál c. szomorújáték a thébai származású Első Remete Szent Pál életéről szól, aki Decius pogány római fejedelem üldözése elől 15 éves korában a pusztába menekült, s egy sziklabarlangban élt 113 évet. Élete végéig egy holló táplálta. Innen ered a magyar királyok címereiben a már korán megjelenő holló, mely végül a Hollós Mátyás jelvényeinek szimbolikájában vált egyértelművé.

A magyar egyházi címervilágban is megőrződött a pálosi holló. A Tihanyi Apátság altemplomában Szent László király és Könyves Kálmán felesége márvány sírborító lapján papi kalap alatti ornamentikába foglalt címerben a máig élő összes pálos szimbólum megtalálható: pálmafa, oroszlán, holló gyűrűvel a szájában, sugárzó Nap.

A pálosok nevelési szándéka egybevág nemzeti érzelmükkel. Tamerlán szittyá fejedelem győzedelmeskedik a pogány Ázsia császáran. A XVII. század elején a magyar pálos írók kereszténynek fogták fel az Ázsiában élő szittyá rokonaikat, akikhez a darab során magyar követ érkezett. A szkíta fejedelmet is és népét is Krisztushitű kereszténynek mutatták be a darabban, amely a történeti igazságnak megfelelően a korai középkorban a Kr. utáni 3. században játszódik le. Nem hisszük, hogy a pálosok történetileg hiteltelenül tanították.

A Pál c. szomorújáték pontosan követi a szent szimbolikáját. A 15 éves ifjú pálmafák alatt menekül, s a datolyapálma gyümölcse táplálja ifjú testét. Juhok közé kerül menekülés közben, mégis o r o s z l á n o k védik meg üldözőitől, és a világ

¹⁷ Nádasdy

kísértésétől is. Élete végeztével oroszánjai kaparják ki a sírját és temetik el szent testét.

A színdarab egy „Előljáró beszéd”-del kezdődik, melyet a szerző 5 versszakban, hétsoros strófákban készített el. Ezután megkezdődik a fődarab, mely három „Végezés”-ből s összesen 20 „Kimenetel”-ből áll. Összesen 3 felvonás és 20 jelenetből áll.

Az alábbi az eredeti összefoglalás az eredeti szöveggel, mely egyben tartalom is:

„I. Végezés. I. Kimenet. – Pál el végezi magában, sötétes barlangjaiban Költözni Thebaisnak. II. Kihez midőn már indulóban volna járulvánván Azarias sok rendbéli vigasztaló szókkal bátorította őtet és magát hozzája adgya Uti Társul. III. Azonban nagy sietséggel érkezik Feliciánus, Ki Triphonnal való hozzászokását, annak hozzájok jövetelét, és tulajdon el tőkellését Ki nyilatkoztatta. IV. Kiknek egyenlő szándékokat el érkező Triphon tellyességgel meg gátolni igyekezik. V. Melly dologban midőn szorgalmatosan foglalatoskodnék, fia Piacidus nagy rémuléssel és kiabálással futamik hozzája Ki némelly történetül, mellyet szemlélt vala, viseltetvén, Thebais pusztájában igyekezik. VI. Triphon hirtelen végzését Pálnak Társaival együtt Kárhoztattván, Különös belső Leiki indulattal annyira fel gyullad, hogy utánnok indulni Kinszeritetik.

II. Végezés. I. Kimenet. – Triphon, némelly homályos Kérdésére való felelet által Pálra talál társaival együtt. II. Kiknek Köz beszélgetéseket halván Andrapodista, reájok rohhanik, de el nem foghatván Szóléttya szolgáljait. III. Kiket minémüségét a Történetnek meg beszélvén, Utánna rendely. IV. Álmélkodván Fő vakmerőségeken az el futamodottakk. V. Azonközben Gratianus és Amarylis el jutnak, Kik fontos okokkal allattják Pálnak Társaival való el fogatását, Andrapodista szemes Vezetésekre az el fogattattnak Küldi őket, utána Vetvén maga el jövetelét. VI. Fel Fuvalkodva rebesgeti a foglyognak elégtelenségüket a szabadulásra. VII. Pál üldözését Kerülvén Andrapodistának el téveszti Társait. VIII. Kik mindazonáltal rövid üdő múlva szomorú Kiáltására megjelennek vigasztalván őtet.

III. Végezés. I. Kimenet. – Pál Társaival érkezvén, a Juh Pásztoroktól tartandó uttyukrul, ez hegynek indul. II. Mellynek Zöldellő Faji Közt mulatozó Kupidótul a Világi mulandóságoknak Követésére ösztönöztetik, de némelly Trombita szót halván az Erdőnek veszik minyájon uttyokat. III. Mellynek által menésében, Köz beszélgetésben lévén, Két Oroszlányok járulnak hozzájok. IV. Honnend el indulván Evanesz-

tesre találunk, Ki az Istentül nekik rendeltetett barlangban Vezeti őket. V. Holott Victortul szívessen fogadtattván Lakásokat Veszik.”

„Az első Végezés utolsó Kimenetele végén latin nyelvű utasítás olvasható, mely szerint pásztorok nyájuk körül dalt énekelnek és táncolnak. A dalszövege magyar, kottája nincs leírva, és valószínűleg ez már a sátoraljaújhelyi előadásra került bele a darabba. Az első strófa szövegéből következtethető ez, melyben „jó hegy allai bort” innának, ha ettek »zsódot«”. Híven feljegyezte a másoló azt is, hogy „Jádatott Újhely mező Varasában, ugyan azon T. P. Péntek István Tanítása alatt”, és közli azoknak az ifjaknak a nevét is, akik előadták ott a darabot Pápán. Az 1761. június 1-én felavatott, és a humaniorák tanítására létesített új iskola felavatásának okán írta szerzője, és az örömmünepélyen rendezték meg, adták elő ezt a színművet. Ez egyben minden bizonnyal a színelőadások tartására beépített nagyterem és a színpad felavatására is szolgált.

A pápai és a sátoraljaújhelyi darabokat egy közös kötetbe másolva *Táncz Menyhért*¹⁸ írta le; így maradtak fent számunkra (Actiones Scholasticae Gymnasiorum Papensis et Ujheliensis). A következő darabok is *Táncz Menyhért* egykori másolatában maradtak fent: *József; Bakhus; Omnia vincit Amor* és *Közjátéka: Kocsonya Mihály házassága*.¹⁹

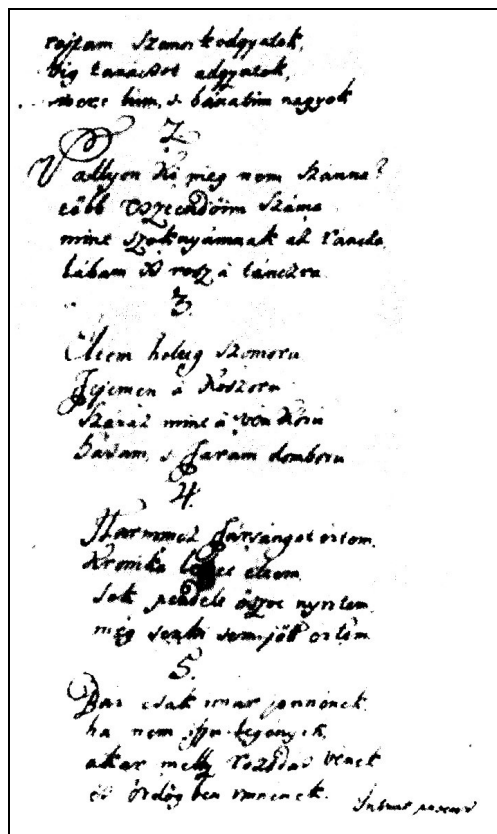
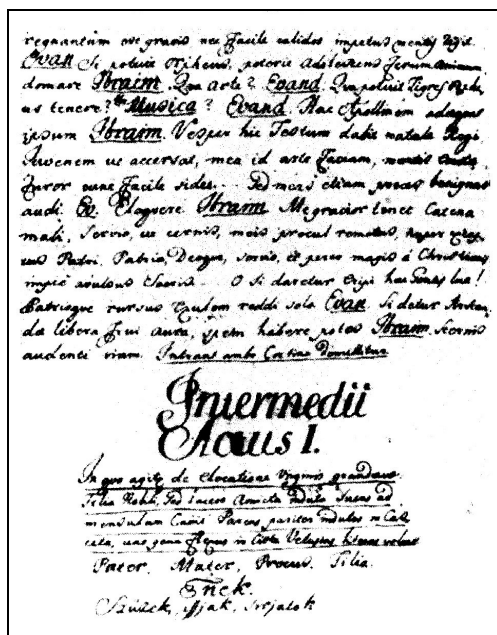
A pálosok sátoraljaújhelyi iskolájában mutatták be mindkét darabot 1765-ben. 1765-ben *Bors Dániel*²⁰ professzorsága alatt Sátoraljaújhelyt előadott közjáték a *Kocsonya Mihály házassága*, fődarabja az *Omnia vincit amor* című latin nyelven íródott. A *Kocsonya Mihály házassága* közjátéka magyar nyelvű. A pálos *iskoladrámák* első-

¹⁸ A pápai születésű egykori diákja az iskolának az iskoladráma-gyűjteményében, melyet az 1766-1767. években állított össze s másolt le pontos szöveggel.

¹⁹ Harmadik István. (program). *Táncz Menyhért* pálos szerzetes följegyzéséből tudjuk, hogy a szerzők: *Billisics Márton* és *Szabadhegyi Mihály* retorika tanárok mindketten. *Billisics Márton* 1736-ban Alsópulyán, *Szabadhegyi Mihály* 1737-ben, Komáromban *Táncz Menyhért* 1743-ban Pápán született.

²⁰ „Neki tulajdonítják a következő iskolai drámákat (a M. Tud. Akadémia kéziratárában): *Bakhus*, mythologiai magyar színmű 3 végezésben, énekekkel. (Előadták a paulinusok iskolájában Pápán és 1765-ben farsang utolsó napján S.-Újhelyben); *Omnia vincit Amor* vagy *Polidor* és *Cassandra* (latin nyelven, de beleszöve egy cím nélküli magyar bohózat, melyet szintén akkor adtak elő S.-Újhelyben; ez utóbbit Váli Béla közli egész terjedelmében.” *Figyelő* XVI. köt.

sorban közzjátékaikkal és a komoly hangvételi dráma felvonásközeiben előadott rövid, komikus jelenetekkel hívták föl magukra a figyelmet. A Kocsonya Mihály házassága a kisenemesi műveltségét állította pellengérré, örökölve a kor jellegzetes figuráját, a pártában maradt lány kifigurázásával.

A latin nevű dráma közzjáték, bevezető énekkel, magyar nyelvű, Kocsonya uram házassága címen ismert bohózat (MTA könyvtára, RUI 4° 56)

A farsangi játék, mint önálló műfaj a XVII. században megszűnt, de a jelmezes-álarcos farsangi felvonulások napjainkig fennmaradtak. Magyarországon az – iskolai színjátszás keretében – szintén farsangkor adtak elő bohózatokat.

A szövegelemzés alapján kiderül, hogy a darabok kimondottan a sátoraljaújhelyi iskola számára íródtak, mert sok a földrajzi aktualitás a darabban. K.: *Berubencze Petinek Zemplém Vármegyében*, B.: *annyi ... mint a Rongyva Vitézének*, az *Ujhelyi Vargák csávája*, *Tokai Bogloskai hegri*, *Pieris szigettyébül Zsólomkára* stb.²¹

A pálos iskoladrámáknak eddig két betűhűségre törekvő kiadása jelent meg: Bayer József: *Pálos drámák a XVIII. századból Régi Magyar Könyvtár (RMK) II.*²² ebben a Bakhus és a Közzjáték szövege található meg.²³ E műfaj jellegzetes példája a *Bakhus*, melyet Sátoraljaújhelyen a pálosok iskolájában adtak elő 1765-ben. A drámai műfajban már a XVI. századtól szinte követelmény volt a szólások alkalmazása.²⁴ Szólások, szólasszerű mondások, nyelvi fordulatok a *Bakhus*-ban találhatóak szép számmal. A későbbiekben köznyelvivé vált (pl., *Közös lónak túrós a háta*), a (pl., *Gyorsan megy a malma/kedvez neki a szerencse*).

Olykor egy már korábban lejegyzett szólás parafrázisát, jelentékenyen átalakított változatát találhatjuk meg a műben: (*Más bordában szövöm még ma Vásznát Bachusnak, Igen hallik eb ugatás menyországban.*), de megtalálhatóak szólasszerű nyelvi fordulatok is a darabban. A szereplők egymáshoz való viszonyukat a szerző beszédükkel jellemzi. A különböző rendű és rangú istenségek szerepeltetésével, a tájszavak használatával, sok érdekességgel találkozunk.

Például: Jupiter mondja Bachusnak: „Egy bűdös babuták Istene... Jupiterrel vetekedni akar?”

²¹ Varia Paulina: *Pálos rendtörténet*, Tanulmányok I. 1994. sorszerk. P. Árva Vince OSP In: Zelliger Erzsébet: *Pálos iskoladrámák a magyar irodalmi nyelv 28-33. p*

²² Bayer József: *Pálos drámák a XVIII. századból*, Bp., 1897. (Régi Magyar Könyvtár II.)

²³ Zelliger Erzsébet: *Pálos iskoladrámák a magyar irodalmi nyelv p. 29.*

²⁴ A. Molnár Ferenc: *Szólástörténeti adalékok Balassi nyelvéből*, In.: MNy 1980. p. 511.

Részlet a Bachus pálos iskoladrámából:

„...NEPT: Még te Jupiter farából ki nem estél, már én az arany időkben uralkodtam, hol a Bor-nak hire sem volt.

BACHUS: Régi eredetteddel én Neptunusom heá-ban ditsekedel, ne az időt tekéncsük, hanem az erkölcsöt, és Természetet – nemde nem mene Hector is nagyobb dicsősségre Attyánál Priá-musnál?

NEPT: Ha eredetemről halgatok is, meg mutattya más felől nagy voltomat az, hogy anak Ura vagyok, a mi nélkül szűkölködik maga is a Természet.

BACHUS: Ugyan ez jele rühes Uraságodnak – nem hallottad é? hogy a közös Lónak turós a háta – Cska annyi a te dicsőséged, mint a Rongyva Vizének, hogy az Ujhelyi Vargák csávája nála nélkül el nem lehet.

NEPT: Ó Tengerek! szenvedhetitek Neptunus Isteneknek illy csúfját? Scilla és Charybdis! miért nem tapasztaltya Bachus e szempillantásban kegyetlen dühösségteket? Íme nem elégszik meg, hogy az embereket barmokhoz hasonlónvá teszi, majd már az Isteneket is Vargává változtattya.

BACHUS: Mhű – igen hallik eb ugatás menyorszá-gban, még eddig senkit sem barommá, sem vargává nem tettem – én nem azoknak ártok, a kiknek akarok, hanem a kik akarják, ha pedig mind azokat az állatokat kárhoztattni kellene a mellyek a rosszra alkalmatosságot adnak: csak oltsad el a napot is, mert annak a világosságával is sokan élnek a gonosságokra.

NEPTUN: Szokásán kívül élyessebben akar ma Bachus beszélni, nem tudom mi némő Kasz-kőhöz fente kopótyóját...”

A pálos iskolákban az előadott darabokról színlapot adtak ki, s ezek a művek tárgyáról, a szereplő személyekről, és arról is tájékoztatnak, hogy milyen zenei betétek, zenekari kíséreték színesítették az előadásokat. Többféleképpen alakították ki a nézőteret, néhány helyen lépcsőzetesen képezték ki és a színpad világítását lámpákkal, gyertyákkal és tükrökkel oldották meg.

Különösen említést érdemel itt Bartakovich József, tanár kétkötetes gyűjteménye, mely 36

drámát foglal magában. Bartakovich neve ismeretes drámairodalmunkban,²⁵ két latin drámája révén. Találkozunk a jegyzékben Faludival és Dugonicsal is, Faludi egy ismeretlen olasz drámaíró művét, Dugonics Terentius és Plautus darabját dolgozta át növendékei számára. Sartori András, iliavai tanár darabjairól meg kell jegyezni, hogy azok megfelelnek a középkori misztérium-játékoknak: Krisztus életéből vett eseményeket adnak elő drámai formában; játszották a pálosok és a jezsuiták iskoláiban ünnepek alkalmával²⁶.

²⁵ Bartakovich József gyűjteményében: Abdias. Actus I. 144. Aetius. Actus m. Alexis. Actus I. A. P. F r i z., Artaxerxes. Actus III. (Attila, Buda, Taxus.) Actus I. (Címe nincs.) Balthasar. Actus III. haec actio in originali habet V. Actus edita est Parme ab aliquo S. Jes. 1753., Béli a r. Actus I. (Címe nincs.) Cd rus. Tragoedia a P. Friz. Cyrus. Actus III. Demophon. Actus III., Didó derelicta. Actus III., Dion. Actus V. Auctore Granelli. I., Eustachius S. Martyr. Tragoedia. Actus III., Oalanthophilus, MilesGloriosas. Actus Lisipile. Actus III., Jephthe. Aetna III. Acta primum 1750. Reproducta Bubinde in variis locis., Joseph, a fratribus suis adoratus et agnitus. Authore Metastasio. Partes II., Macaria. Actus III., Tragoedia. Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer. S. J. do Data., Mithridates. Actus III, Mors Caesaris. Actus III., Psychis seu Declamatio in matéria sacra sub schemate amorem Deul Filij erga nos exhibens, Acta Graecij a P. Andrea Fríz. Salamon. Declamatio a Prof. Andrea Fris. (Drámai költemény.)

Sedecia. Auctore P. Granelli Italice edita. Latinitate a P. Pamer S. J. donata. Sesostris. Actus III. Simon Machabaeus. Acta Tymaviae a média Grammaticae classe. A. 1747. Authore Mag, Josepho Bartakovich. Actus III. Syroes. Actus III. Telemachus. Actus III. Themistocles. Actus III. Titi Clementia. Actus III., Zenbia. Actus III. NB. In hoc praecedente actione nec illa ordo scenarum est, qui in originali Italica; nec omnes illi sensus. Multumque inferior videtur esse ipsa originali Italica actione Zrinius ad Sigethum. Actus I. V. 59. sz. Eoppi Károly gyűjteményében: Theurpides. Actus V. Fol. 7. (címe hiányzik.) Az erszény. Actus V. Fol. 14. (Címe szintén hiányzik.) Prológusa így kezdődik: „E játéknak, mellyet im itt előadunk, erszény a neve.” Actus III. Fol. 5. Phormio Terentii expurgata Vacii, 1771. (Auctore: Andrea Dugonics) Actus V. Fol. 5. 1789. Briliantina Praetensio. Tragoedia in quinque actibus. Ex Originali Hungarico D. Dugonics Professoris Matheseos in Regia universitate Pestiensis Germanice (lectus: latiné reddita. 1789. Mátray jegyzése: Pro primis lineis Arany Perecek. MS. Sec. XVIII. 4. Fol. 88. [87. Quart. Lat.]

²⁶ Az összeállítás magában foglalja tehát az Országos Széchényi Könyvtárból (OSZK): 1. a kinyomatott tanodái drámákat, 2. a programokat, és a 3. a kéziratban fennmaradt játékokat. „Nagyobb pontosság kedvéért külön választottam a magyar, külön az idegen nyelvűeket s közlöm az iskola és az

Néhány magyar nyelvű iskoladráma:

1. 1575. Thephania, Az Isteni megjelenés. Wy es igen szép Comoedia a mi ező Atyainknac allapattýáról, es az emberi tiszték nec rendeléséről auagy gradiczarol. Szegedi Lörincz által: Debrecembe Nyomtatattot Komlós András által 1575. 4-r. 6 ív. 24 számozatlan lev. (vége hiányzik.) Egyetlen példány.

2. E. n. (1740.) Jekoniás. Szomorú szabású víg kimenetelű játék, melyet egy némelly Jesus Társaságabeli Tanító-Mester (Kozma Ferenc) szerzett és elő-állatott. Győr. 8-r. II, 5 felvonás. Kéziratban lásd 124 sz. a.

3. 1749. Ama Hires Bátor szivü és Vitézi Nagy erejtt Nevezetes Szent Judith Aszszonynak HolofernesBel, Nabugodonozor erős Táborának kevély Fő Hadi Vezérével lett jeles dolgairól Íratott Rövid História Melly Traguediás Magyar Versekben újonnan foglaltatván, kibocsáttatott Nyomtatattott Budán, 1749. Esztendőben. XIII. Actus, versekben.

4. 1750. Constantinus Porphyrogenitus. Szomorú-játék öt végezésben. Irta: Faludi Ferencz. (Acta in albanio castro collegii Tyrnaviensis. XIII. Septembris MDCCL.) Lásd: Faludi Ferenc költeményes maradványai. Egybeszedte ...Révai Miklós Győrött 1786. II-ik kötet 1-114. 1.

5. 1753. Sedecziás. Keserves játék, melyet magyar nyelven szerzett Kunits Ferencz Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassa. 1753. 8-r. 88 l. 5 felvonás.

6. 1767. Salamon (1 felvonás)

7. 1767. Ptolomaeus (szomorújáték 5 felvonásban)

8. 1767. Titus (3 felvonás.) Három szomorújáték, kettőjét ennen maga szerzetté, harmadikát pedig Metasztaziusból fordítottta Illei János Jesus Társaságának papja. Kassán 1767. 8-r. II. 168 l.

9. 1767. Cyrus. Szomorú játék, melyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassán 1767. 8r. 88 l. 3 felvonás.

illető osztály nevét az előadás napjának lehetőleg pontos megjelölésével.”

Lásd még: A hazai tanodái drámák bibliográfiai jegyzékét: <http://www.archive.org/stream/magyarkoyvszeml00ragoog/magyarkoyvszeml00ragoog_djvu.txt> 2009. 06. 20.

10. 1767. Mauritius tsászár. Szomorú játék, melyet magyar nyelvre fordított Kereskényi Ádám, Jesus Társaságának szerzetes papja. Kassán 1767. 8-r. SZ. 1. 3 felvonás.

11. 1789. Tornyos Péter. Farsangi játék. Szerzetté Illei János. Komáromban és Pozsonyban. 1789. 8-r. 66 l. 3 végzés.

Mátray Gábor a felvilágosodás korában megindult magyar világi színjátszás egyik forrását is az iskolai drámában találta meg.²⁷

Fontos szerepet a misztériumjátékok írásában és előadásában a csíksomlyói zárda játszotta, melyet *Kájoni* János már korábban a népies barokk irodalom egyik központjává emelt. Hét évtizeden keresztül (1721–1784) majdnem évenként rendeztek itt színi előadásokat, egy évben néha többet is, főként nagypénteken és pünkösdi szombatján. A nép az egész Székelyföldről nagy számmal zarándokolt a csíksomlyói búcsújáráhelyre, hogy nézője legyen a nagypénteki játékoknak. A jezsuiták eleinte ezt nem nézték jó szemmel, 1726-ban panaszt is emeltek az egyik előadás miatt, a főkörmányoszek azonban visszautasította vádaskodásaikat, és ezután zavartalanul folytak tovább a játékok.

A csíksomlyói kolostor érdekes másolatgyűjteménye, melyet 3-4 szerzetes az eredeti kéziratokból készített, 48 nagypénteki misztérium szövegét őrizte meg számunkra az 1721–1774 közötti évekből. „A középkori misztériumdrámákra, régi moralitásokra emlékeztető darabok legtöbbször a csíksomlyói iskola tanárai (*Fodor Patrícus*, *Csergő Crysgonus*, *Potyó Bonaventura*, *Szabó Ágoston*, *Kézdi Grácián*) írták vagy állították össze az elődök kéziratban rájuk maradt műveiből; a szerepek eljátszása pedig a tanulók feladata volt.”

²⁷ Mátray Gábor: A magyar nyelv divatozásáról hazánk tanodáiban a XVII. század folytán. M. Akad. Értesítő XI. évf. 1851. V. sz. 253-259. p.; Az Országos Széchenyi Könyvtár apró nyomtatványai közt, gondosan kiválogatva s időrendi sorrendbe téve, 99 ilyen programot találunk, tehát oly nagy mennyiséget, melyhez csak a Budapesti Egyetemi Könyvtár (BEK) gyűjteménye jár közel. A könyvtár gyűjteményéről a könyvtár egykori könyvtárosa, Mátray Gábor programjegyzéket állított össze. Lásd még erről: Vita Zsigmond: Tudománnyal és cselekedettel. Tanulmányok. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1968. In. Társadalombírálat és aktualitás a régi iskolai színpadokon, 148-169. p.

A másolatgyűjtemény előszavából kitűnik még, hogy a darabok összeírásának egyik célja éppen az volt, hogy könnyítsenek a nehézségen, mely a passiójátéknak minden évben való újra szerkesztéséből keletkezett. A játékok tárgya Krisztus kínszenvedésének története, a szerzők önállósága csak abban nyilatkozhatott meg, hogyan tegyék a tárgyat idegen elemek közbeszövésével változtatossá. „A cselekmény főmozgatójában ezért bibliai jeleneteket iktattak előzményként, következményként vagy magyarázatul. A darabok egy csoportjában a passió a romlott ifjak rajzával párosul; hat misztériumdrámában Ádám és Éva bűnbeesésével kezdődik a cselekmény; nyolc darabnak az kölcsönöz közös jelleget, hogy égi tanácskozás folyik bennük arról, vajon megváltassék-e az ember. A sok, valóságos prédikációvá (*sermová*)²⁸ nyújtott elmélkedés, mely lépten-nyomon megszakítja a jeleneteket, általában lelassítja a cselekményt, de oktatási célja kétségtelen és ez jellemzi a darabokat. A tragikussal gyakran összekeveredik a komikus elem, melynek főképviselői az ördögök, a Krisztussal gúnyolódó nép, a katonák. A legkomolyabb jelenetekbe is, amikor a prolóógus intelme szerint könnyezni illenék, nemegyszer komikai intermezzo ékelődik. Anakronizmussal is sűrűn találkozunk: Judás „sárga pungáját” „márjások”-kal akarja megtölteni. Pilátus pedig a Krisztusért szót emelő feleségét azzal torkolja le: „Eridj, menj dolgozdra, végy gusalyt és orsót, Hiszem, nem bízták rád a tripartitumot.” A megváltás megtörténte miatt fel-dühödött ördögök a Nagysomlyót és a Hargitát akarják elhányni: a tokaji, pipei bor, mézes pálinka, dohány, pipa, puskapor s több efféle is gyakran hallható a szereplők szájából. A főként négy-sarkú Gyöngyösi strófákban, ritkábban Balassi-versszakban írt daraboknak kevés volt a művészi értéke, de nagy volt a tömeghatása a katolikus székelyek együvé tartozásának táplálásában. A csíksomlyói ferencesek darabjaikat előadás végett kikölcsönözték a kisebb rendházaknak és iskoláknak is. Tudunk passiók előadásáról Mikházán (1762), Gyergyószárhegyen (1767), melyeket vagy a helybeli elemi iskola növendékei, vagy a távolabbi vidékre is kiszálló csíksomlyói diákok adtak elő. Hasonló jellegű előadásokról vannak azonban híreink az ország egyéb vá-

rosaiból is (Baja, Gyöngyös, Szombathely, Zombor).” A csíksomlyói passiójátékok jó példája volt Juhász Máté (1716–1776) minorita szerzetes előtt is, aki azok mintájára írt nagypénteki misztériumot, melyet szülővárosának, Jászapátnak költségén nyomtatásban is megjelentetett (Krisztusnak érettünk való kínszenvedéséről és némelly példákról, mellyek előre jelentették és árnyékozták jövődöbéli kínszenvedését, Kolozsvár 1761).²⁹

Újra visszatérve a pálos iskolai színjátszásra a pálos iskolákban nagy szeretettel játszottak el a tanulókkal iskolai drámákat és ezért azokban a kolostorokban, melyekkel iskola állott kapcsolatban, rendszeren sok külföldi iskolai drámát gyűjtöttek össze a könyvtár számára. Így Pápán is, a hol a többek között a következő színműveket forgathatták a rendtagok: egy francia gyűjteményt a *Theatrum mundi Gallici*-t (Paris, 1558) és jónéhány olasz munkát, *Tragoedia Italica Julius Colonne*-tól (Róma, 1763), *Reffeus*-tól (Róma, 1764), *Dentiustól* (Drezda, 1718), *Gilly*-tól (Venezia, 1704), *Comoedia Italica Crespontis*, a II-IV. kötet (Venezia, 1758), *Praespiustól* (Firenze, 1728) és *Stanchiustól* (Róma, 1668) (A pápai kolostor eltörléséről írt (kelet nélküli) jelentése Eördögh Pál, kir. biztosnak. (10. mell. Orsz. Levéltár, H. T. II. 2.) A századunk elején még megvolt kéziratban az egykori pápai pálos nagygyimnázium törvényeinek pontos szövege. Ezt Rosty Miklós pápai prefektus 1761-ben írta össze és hirdettetett ki ez volt a *Leges Gymnasii* etc. című gyűjtemény. Jelenleg még lappang, sajnos nem tudtak nyomára akadni. Még lappang vagy elveszett? „Kivonatos ismertetéséből tudjuk, hogy a törvények szerint mindegyik osztálynak kötelessége volt Pápán, egy színielőadást tartani az iskolaév során. Az első és a második osztály magyarul volt köteles előadni egy-egy vígjátékot; a harmadik pedig két *deklamációt*³⁰ adott elő az iskolai év során latinul. A színdarabok előadása előtt a prefektus és a tanárok előtt főpróbát tartottak. A gondosan kimunkált előadás, a cselekmény élénk-

²⁹ A népies katolikus irodalom virágzása, <<http://www.made-in-mate.com/pdalexikon/HU/02-irodalom/A-magyar-irodalom-tortenete/1>> 2009. febr.

³⁰ deklamáció (latin: declamatio). 1. Retorikai kifejezés, eredetileg a. m. hangos előadás. A római szónokiskolákban a megadott tárgyat különös gonddal kidolgozó beszédeket, szónoklattani gyakorlatokat nevezték deklamációnak.

²⁸ lat. 1. beszéd, 2. szent-beszéd, prédikáció

sége a víg deklamációk esetében jó hangulatba hozta, jókedvre derítette a latin nyelvben jártas közönséget, és bizonyosan nagy hatással volt a hallgatóságra. A jezsuita kozmopolitizmussal szemben a pálosok hazafiságra nevelnek, társadalmi jogegyenlőséget hirdetnek, a maradiság kigúnyolásával, egy-egy osztály típusának bemutatásával, szatirikus beállítással tanítanak jóra.”³¹

Táncz Menyhért kölcsönvett könyvei között költői munkák közül (Collectio Pisauensis Poetarum) látható, hogy ő minden buzgalmát a tudományoknak szentelte, különösen a földrajzot (Belius, Geographica Hungarica, Celebres orbis Urbes) és világi és egyházi történelmet tanulta (olvasta Liviust, Heidensteinius-tól, Historia belli Moscovitici-t, Fleuri-től, Historia Ecclesiastici-t, Platinától De vitis Pontificum-ot)³²

A pálos iskoladrámák szerzői Bors Dániel, Gindl József,³³ Péntek István, Táncz Menyhért, Virág Benedek, Versegly Ferenc és még többen –

³¹ Nádasdy

³² MOL. Országos Levéltár. Helyt. Tan. E. V. 1, Orczy László báró, eltörölő királyi biztos jelentéséhez (kelt, 1786 jún. 23.) 1 5. mell. Orczy jelentéséhez

³³ Gindl József Ágoston expaulinus, a rend eltöröltetése után 1773-ban Budán, azután Pozsonyban élt. Több színművet írt és fordított: Házasságszerző prókátor 1792. (előadatott a pesti színpadon 1808. febr. 15.), Az unoka gyermekek, vagy is nem mind kéményseprő az, a ki fekete ruhában jár, mulatságos érzékeny játék négy végezetekben, Henszler Károly után ford. 1793., Cserei Krisztina 1793., Lelkes hazavédők 1793., Cserepár 1795., Unoka gyermek, Bécsi ruha, vígj. 4 felv. (előadatott a pesti színpadon 1810. júl. 15.), Béla hada atyja ellen, Collin után ford. G. Munkái: 1. *A nemes hazugság*, érzékeny játék három végezetekben, Kotzebuetól minapában szerencsésen szerzett embergyűlölésnek és megbánásnak bővebb folytatása. Szabadon ford. s a nemzeti játék színhez alkalmaztatta. Pest, 1793. (Kézirata a m. n. múzeumban. ma OSZK.) A munka Ajánlásában, mely Pesten 1793. máj. 25. kelt, írja, hogy «Budán apostoli számkivetésében és nyavalyák által megvesztegetődött egészséggel fordította» ezen munkát). 2. *Telemak és Kalypso*, vagy-is futással győztetik meg a szerelem. Herczeg és Kameraki érseknek Fenelon Saligniak Ferencnek nevezetes iratmányából kölcsönzött érzékeny énekes színjáték 2 felv. Irta. A muzsikát pediglen Fegyverneki Vida László úrnak költségére Reimann Antal készítette. Vác, 1795. (Az előszó 1795. márc. 14. Dukán kelt). In: *Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái I–XIV*. Budapest, 1891–1914. Lásd még: *Schedius*, Allg. Verzeichniss. Pest, 1800. 11. p.; *Sándor István*, Magyar Könyvesház, 201., 212., 260. p. *Honművész* 1887. 31. sz. *Benkő*, M. Színvilág 49. 85. *Petrik Bibliogr.*

bizonyították, hogy a kor legkiválóbb oktató-nevelő szerzeteseivel, a jezsuitákkal és a piaristákkal azonos, magas szintű munkát folytattak. Az egyik fontos oktatási intézményük Sátoralja-újhelyen működött 1646-tól 1786-ig, az utolsó évtizedeiben már ötosztályos középiskolaként is. Közben a pálosok újabb, utolsó „kiváltságban” részesültek. A jezsuiták feloszlatása után a domkos rendbe átlépni nem akaró pálosokat boldogtalan emlékü XIV. Kelemen pápa (1769–1774) 1770-ben kelt, bullájában a monasztikus rendek közé sorolta a pálos rendet arra hivatkozva, hogy az már 1418-ban részesült a karthauzi rend valamennyi privilégiumában és a rendet elhagyni akarók csak a karthauzi rendbe kérhették fölvetelüket. A jezsuita rend 1773-ban történt eltörlése utáni években, Horvátországban a pozsegi és a varasdi, Magyarországon az ungvári, székesfehérvári, szakolcai, szatmári és sárospataki gimnáziumokat a pálosok vették át és igyekeztek bizonyítani társadalmi hasznosságukat.

A pálosok másokhoz hasonlóan jól érzékelték a jozefinizmus egyházpolitikájának előretörését már a névadója színre lépése előtt.

A pálosok iskoláira megállapítható, hogy a XVIII. században a hazai katolikus iskolaügyben a pálosok teljesen sajátos szintet képviseltek.

Katolikus írók és az iskoladráma:

Az iskolai színjátszás szokása a húsvéti misztériumjátékokhoz nyúlik vissza. Az egyházi életben kezdettől fontos nevelési eszköz volt a színre vitt előadás, melynek központi magja Krisztus szenvedés-története és Mária fájdalma volt.

Már a korai latin nyelvű magyar irodalomban is találunk misztériumjátékot, a bencések által írt ún. Pray-kódexben, amelyben a Halotti Beszéd is helyet kapott. A 10. század írásbeliségét magán viselő darab minden későbbi egyházi Passió és iskolai színdarab tartalmi elemeinek és szcenikájának alapelemeit magán viseli.

Ha figyelembe vesszük a pálos szimbólumok korai megjelenését a királynék sírfedőlapján, s azt a tényt, hogy a szimbólumvilág, egyházi keretben és ornamentikában jelent meg, feltételezhetjük, hogy a pálos szellemiség a rendalapítás előtt is jelen volt mind az egyházi életben, mind a királyi elkötelezettségben.

Éppen ezért nevelőmunkájuk a történelmi századok alatt töretlenül őrizte a magyar nemzeti elveket. Tamerlán szkíta fejedelem a csatamezőn nem gyilkol eszeveszett öldökléssel, hanem erőt vett önmagán és elsősorban magát győzte le. Ez a szkíta fejedelem keresztény erkölcsökkel rendelkezett, miként népe is Krisztushitű volt.

Legfőbb darabjuk a Pál c. szomorújáték ugyancsak keresztény felfogásának mutatja be a thébai ifjú Pált, a tirannus Decius pogány római fejedelem ellenpárjaként. A darab világosan elmondja, hogy Pál, a családja és a barátai is szkíta keresztények voltak, akik között Pált különleges isteni elhivatottsággal áldotta meg a Teremtő.

Repertoárjukban szerepelt minden iskoladráma, amelyeket a XX. században jezsuita, piarista stb. iskoladrámaként gyűjtöttek össze. Jellegzetes pálos arculatot a betoldások és a rendezés jellegzetes magyar karaktere adhatta. Erre a rendezői utasítások hívták fel a figyelmünket.

Nemzeti nevelési elveiket kihangsúlyozta Bornemissza Péter Magyar Elektrájának színrevitele. (Pest, 1778.) Ezt a művet a kezdeti magyar világi színjátszás elhanyagolta, hiszen köztudott, hogy inkább érzelmes korabeli német, osztrák színdarabok magyarításával foglalkoztak. A Magyar Elektrában hazánk sorsát, a magyar nemzet elektraí fájaldalmát írta meg Bornemissza Péter, s így e mű máig közös veszteségeink átélése és a magyar bánat siratóoszlopa.

Ha a magyar színjátszás a pálosok nyomát követte volna, fajsúlyosabban magyar karaktert tudna ma is felmutatni.

Az egyházi értelmiség irodalmi tevékenységében a magas színvonalú tudományos munkásság mellett az iskoladráma művelése alkotja a másik pólust. A szűk szakkörök számára írt tudós műveikkel szemben drámáik eljutottak a legszélesebb közönséghez, sőt egyes esetekben már átlépték a népies irodalom határait is. A mozgékony, fejlődő drámaírás mintegy hidat alkot ezáltal a késő-barokk irodalmának legmagasabb és legnépszerűbb ágai között.³⁴

A pálosok pápai gimnáziumából került ki azokban az években Horváth István, Fejér

György.³⁵ Amikor a pálosokat eltörölték 1786-ban, e rendházaknak 12 tagja volt, a pálos gimnáziumnak 5 tanára volt. 1786 után igazgatója a piarista drámaíró, Benyák Bernát József volt, az, *ex-pálos* tanárok tovább tanítottak köztük Virág Benedek 1796-ig. Az említett *pálos* iskolákban több olyan személy tanított, aki drámákat írt.³⁶

Szintén művelődéstörténeti szempontból rendkívül lényeges, hogy a pesti monostor déli szárnya 1722-re felépült, majd 1745-ben konzekrálták (felszentelték, felavatták) a templomot is. A magyar tartomány központja Máriavölgyből 1746-ra áttevődött Pestre és a rohamosan fejlődő magyar nyelvű lakosság a templomban a magyar kultúra pedig a monostor könyvtárában lelt otthonra. A szerzetesi visszavonultsággal némileg ellentétben állt, hogy a gazdag könyvtár komoly látogatottságnak örvendett. Az is előfordult, hogy világi színművet is előadtak, így Pesten 1778-ban, Kreskay Imre pálos szerzetes „Magyar Játék néző helyen” előadatta Bornemissza Péter Magyar Elektra c. drámáját.³⁷

Az 1772–1779-es esztendőben Ányos Pál, Virág Benedek, Versegly Ferenc vezetésével itt szervezték lelkes magyar arisztokraták a „Magyar Hazafiúi Társaság”-ot, amely a kezdődő reformmozgalom a magyar szellemi élet irányítója volt. A bécsi udvar megakadályozta intézményesülését, ám a Társaság így is a Magyar Tudományos Akadémia előfutára, és a kezdeményezés vitathatatlanul a pálosoké.³⁸ Közvetlenül a rend feloszlatása előtt irodalmi kör szerveződött a pesti pálos könyvtárban Dayka Gábor vezetésével és időnként Kazinczy Ferenc is megjelent a szerzetesek, tudósok, írók, költők társaságában. A bécsi udvari köröket ez még ellenségesebbé tette, részben ezért lett a rend sorsa a fölözlatás.

A pálosok nagy súlyt fektettek a gyakorlati életben sokszor előforduló és annyira, hasznos geometriára és számtanra is, amelyről messze földről híresnek mondták iskoláikat. Ahogy Bakonyvári Ildefonz szép magyarsággal megfogalmazza: s

³⁵ Kisbán 1938-1940. II. 307-310.

³⁶Kilián István - Pintér Márta - Varga Imre: A magyarországi iskolai színjátszás forrásai és irodalma, Argumentum, 1992. 267. p.

³⁷Nádasdy Lajos: Bornemissza Magyar Elektrája magyar játéknéző helyen: 1778-ban (Irodalomtörténet, 1977/2. 454-460.)

³⁸ Török József közlése alapján.

³⁴ Illei János: A barokk dráma népszerűsödése: <<http://mek.oszk.hu/02200/02228/html/02/408.html>>

2010. szeptember

csakugyan ma sem tudnánk annak, aki e két tárgy alapfogalmait könnyedén s lépésről lépésre haladva akarná tanítványaival elsajátíttatni, alaposabb útmutatót a kezébe adni, mint a pápai pálos módszercönyv. Pápán a szám szerinti közlése alapján a „kalastrom”-ban 18 páter, a „Schola házban Studenti 100”.³⁹

Rendkívül tanulságos és megszívlelendő az a tanítási cél, amit a pálosok iskoláikban előírtak. Újra Bakonyvárit idézzük: „Iskoláikban az oktatást úgy intézték, hogy az ítélő képességet az emlékezőtehetséggel már a gyenge kortól kezdve egyenlő gonddal fejlesztették és folytonosan tökélyesítették. E végből oly embereket akartak nevelni minél nagyobb számban, a kik ne csak sokat tudjanak, és emlékezetükben tartsanak, hanem a mit tudnak, azt okosan és a józanésznek megfelelően a közös haszonra tudják fordítani. Azért valamint az emlékezőtehetségről a rendes iskolai olvasmányok által bőszégesen gondoskodtak, ép úgy az ítélő tehetséget, a gyakorlatok és mennyiség-tani elméletek által élesztették és élesztették. Nagyon jól tudták, hogy az akadémiákon is sokan azért nem tudnak a számtanból előre haladni, mert annak alapjaiba gyermekkorukban nem vezették be őket: épen azért azt tartották, hogy az összeadást kivonást s a többi műveleteket elsajátítani sem okoz nagyobb nehézséget, mint a betűket szótagokká, a szótagokat szavakká, majd mondatokká fűzni s azokat helyesen kimondani, ha ez a dolog okos vezetés és hozzászoktatás által történik, s ezeket az elveket nemcsak írásba foglalták, hanem cselekedeteikben is érvényesítették. Nem elégedtek meg azonban azzal, hogy tudós és gondolkodni tudó embereket neveljenek, hanem minden tanítványukat az egyház és a haza hű fiává akarták tenni s azt a szent szeretetet, a mely az ő keblükben mind a kettő iránt lobogott, tanítványaiknak szívében is átönteneni óhajtották. Az a rend, a melynek tagjai közül egyiknek sem volt szabad magát másnak, mint magyarnak nevezni, nem nevelhette növendékeit másnak, mint igazi magyaroknak.” A pálosok az a rend, amely előfutár szerepet töltött be a magyar nyelv irodalmi szintre emelésében. Az ő szolgálatuk magyar eredetükből természetszerűleg fakad. „Ők azok, akik

a magyar mélyrétegnek, a népnek nyelvét, érzelmi és gondolatvilágát áramoltatták bele a nemzeti irodalomba. Magyar észjárás szerint magyarul és magyarul mondották el szórakoztatva tanító műveikben azt, amiről úgy érezték, hogy korukban azzal adósok népüknek. Előítéleteket küzdöttek le azzal, hogy megelőzve minden más rendet vagy a renden kívüli írotársakat, nőket is szerepeltetnek darabjaikban. Hősnők mindig pozitív alakok. A férfiak között ott vannak a későbbi színdarabok kedvelt tipikus figurái.”

Zárógondolatként idézzük fel Prohászka Ottokár: *Kultúra és terror c. munkáját*:

Prohászka Ottokár nemcsak a katolikus spiritalizmus, lelki élet nagy megújítója, nemcsak ünnepeelt egyházi szónok, kiváló teológus és vallási író volt, hanem politikai író és gondolkodó is. A válogatott köteteiben azokból az írásából nyújt át az olvasónak csokorra valót, amelyek a hazai katolicizmus politikai feladatait kívánták meghatározni, amelyek a katolikus sajtó kérdéseit taglalják, illetve amelyek harciasan vitatkoznak az ellenféllel: a liberális, a szociáldemokrata és szabadgondolkodókkal, az egyház és az állam elkülönítésének harcosaival, a laicizálódó civil társadalom képviselőivel, a szekularizáció (vminek kivétele az egyházi hatáskör alól) híveivel. Ezek az írások egyike pl., a Nemzetnevelő föladatak a háború után címmel a helyes meglátások, a pauperizmus (nyomorban élő) és szegénység elleni jogos és a korabeli katolikus egyházi fellépés sürgetésének.

A pálos oktatás lényegét így fogalmazhatjuk meg: „A maximális tudás és a tökéletes bölcsesség a földi létben, abban rejlik, hogy teljes mértékben átadjuk magunkat Isten akaratának.”⁴⁰

FORRÁSOK

Bangha Béla: Katolikus lexikon. 1931-33.

Bakonyvári Ildefonz: A pápai pálos gymnasium: Színi előadások és színdarabok, In: A pápai kath. Gymnasium története a pálosok idejében, Pápa, 1896. 58-59. p.

Bayer József: Pálos iskoladrámák a XVIII. századból, Budapest, 1897. 79 p.

³⁹ Katona Imre: Pápa város 1660. évi összeírása, In: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei, 11. Veszprém, 1972. 341-353. p.

⁴⁰ Bakk István

PÁLOSOK

Békeffy Rémy: A népoktatás története Magyarországon 1540-ig, Budapest, 1906.

Budapest régiségei, 6. kötet, Budapesti Történeti Múzeum, A Fővárosi Múzeum Kiadása, 1955.

Császár Elemér: Adatok Táncz Menyhért életéhez, ItK, 1901.

Császár Emil: Kik írták a pálos drámákat? EphK (Egyetemes Philologiai Közlöny) 1908. 717-718. p

Diós István: Magyar katolikus lexikon, Szent István társulat Bp., 1993.

Dömötör Tekla: Adatok a magyar farsangi játékok történetéhez. In: Színháztörténeti Értesítő 2. 1953.

Gerő László és Sedlmayr János: Pápa, Budapest, 1959.

Hermann Egyed: A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig, Auróra Könyvek, 1973-582 p.

Horváth Jenő: Bakhus: Komédia. Mai színpadra alkalmazta és rend. Horváth Jenő; díszlettervező Székely László. Szolnok: Szigligeti Színház – Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár, 1978. 149 p. Lásd még: Bachus / Rend. Bors Dániel, A Bakhusról / Bayer József.

A középkori egyházi irodalom. Horváth János, *A magyar irodalmi műveltség kezdetei*, Bp., 1931. (Reprint: 1988). V. *A kolostori irodalom típusjellege és életformái*, 126-158. p.

Kisbán Emil: A magyar pálos rend története, Pálos Kolostor kiadása, Budapest, 1938.

Knapp Éva: Tamerlán: A lappangó pápai pálos iskoladráma magyar nyelvű programja 1761-ből, In.: Irodalomtörténeti Közlemények. 1993. 537-541. p.

Magyar irodalomtörténete: 4. kötet, Pintér Jenő, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Budapest, 1934.

Magyar irodalom története: 1600-1772-ig. II. Budapest, 1964. Katolikus: jezsuita 216-217, 566-567; piarista 419-421, 581-583; ferences 497-498; pálos 587-589; népies (ferences, jezsuita) 320-321. Protestáns: református 263-264; unitárius 264-266; evangélikus 266-268. p.

Mályusz Elemér emlékkönyv, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1984. 455 p.

Mészáros István: A katolikus iskola ezeréves története Magyarországon, Szent István Társulat Apostoli Szent-szék Könyvkiadója, Budapest, 2000.

Mezei Zsolt: Pápai templomok, Pápa, 2001.

Mezei Zsolt: Pápa, bencés templom, TKM kiadó, 2000.

Mócs Szaniszló Gyula: Kézirati pálos iskoladrámák az Akadémia, In.: Egyetemes Philologiai Közlöny, 1891. 113-154. p.

Molnár István: A fehér barátok temploma Pápán, Pápa, 1942.

Nádasdy Lajos: Egy ismeretlen pálos iskoladráma: Pápa városának víttatása 1772. In.: Irodalomtörténet. 1981. 4. 1015-1025. p.

Nádasdy Lajos: A pálosok iskoladrámái és iskolai színjátásuk Pápán, In.: A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei. 17. 1985.

Pálos iskola-drámák a XVIII. évszázadból. A Magyar Tud. Akadémia gyűjteményéből 2. kötet/*Régi magyar könyvtár (RMK)* szerk. Bayer József 1897. Lásd még: az eredeti forrása Columbia Egyetem Digitalizálva: 2009. aug. 18. 80. p.

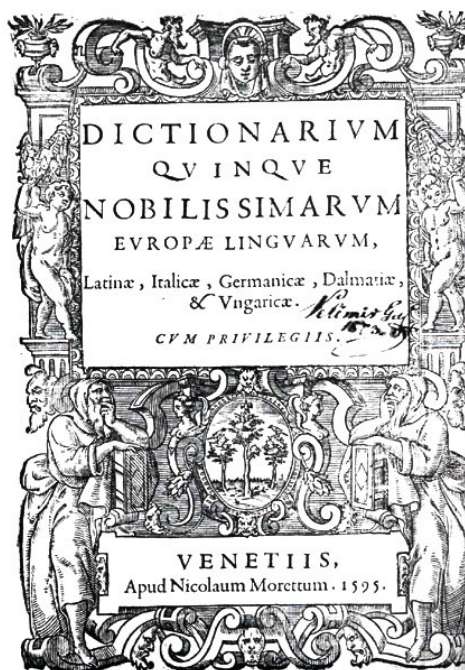
Tóth Lajos: Pápa megyei város múltja, jelene és környéke, Pápa, 1936.

Történetírás és forráskritika: Hóman Bálint munkái II. 6. kötet (Historia incognita), Attraktor, 2003.

Varga Imre: Magyar nyelvű iskolaelőadások a XVII. század második felében, Akadémia kiadó, 1987.

Váli Béla: Magyar népszínmű a XVIII. századból, In.: Figyelő. 1884. XVI. 175-189. p. [Bors Dániel darabjáról, a közjáték közlésével.]

Zelliger Erzsébet: Pálos iskoladrámák és a magyar irodalmi nyelv, In.: Pálos rendtörténeti tanulmányok: Válogatás a Budapesten 1991. október 4-5-én megrendezett II. Nemzetközi Pálos Rendtörténeti Szimpózium anyagából, szerk. Árva Vince OSP, Csorna: Stylus nyomda, 1994. 28-33. p.

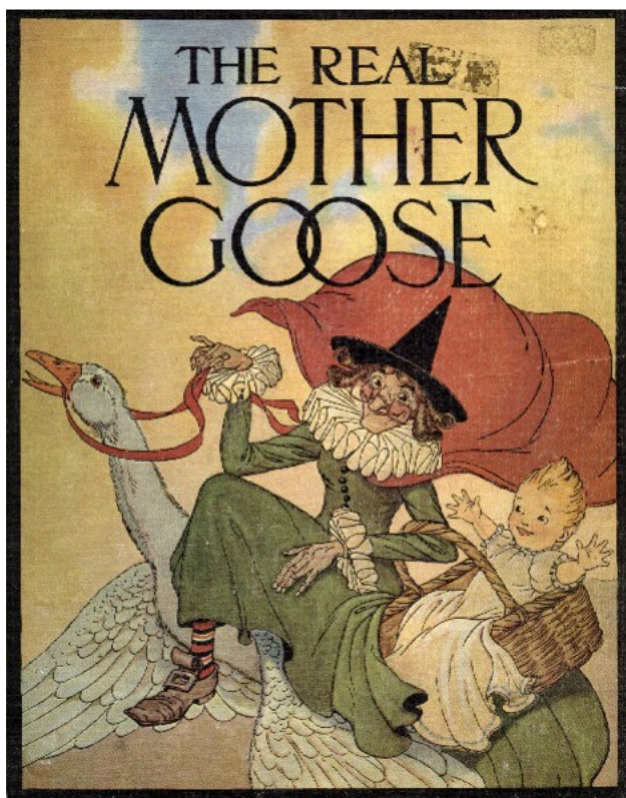
Verantius Faustus ötnyelvű (latin, olasz, német, horvát, magyar), szótára, melyet Velencében nyomtattak ki 1595-ben

Gyárfás Ágnes

LÚD ANYÓ MESÉI

Régi angol gyermekversek ősgyök készlete

Az amerikai gyermekek valamennyien a Lúd Anyó Meséin nőnek fel. Igazi amerikai szellemi termék, amely a tősgyökeres angol népi világból eredt és Amerikában bontott szárnyat. A Lúd Anyó Meséi olyan kis versikék, mondókák gyűjteménye, amely nálunk minden tájegységben külön-külön megtalálható, itt azonban elképesztően egységes maradt és Amerika-szerte olvassák, mondogatják.

A mesekönyv címoldala

Ki volt Lúd Anyó, mikor élt pontosan, nem tudjuk, találgatások lengik körül kedves, gyermekszerető öreg asszonyos meseképét. Egy bostoni utazó és történetíró Eleanor Early az 1930-40-es években feltételezte, hogy Mother Goose egy élő, létező személy volt valaha, az 1660-as években Bostonban. Szóbeszéd alapján második felesége volt egy Vergosee (vagy Ventgosse) nevű férfinak, aki 10 gyermekes özvegyember volt és valódi nevén Isaac Goose. Mother

Goose 6 gyermeke mellé még 10-et vitt a házasságba. Hát volt kinek mesélni...

Ezen az adaton kívül semmi nem utal arra, hogy létezett-e valaha valaki, aki írta vagy gyűjtötte volna a világhírű mondóka-gyűjteményt, amelyet meseként emlegetnek.

Francia adalékok is felbukkantak. Jean Loret "La Muse Historique" című gyűjteményében említi 1650-ben, hogy egy-egy kis epizód a saját gyűjteményében, olyan, mint egy Lúd Anyó Mese („...comme un conte de ma Mère Oye”). Ez arra mutat, hogy már akkoriban is ismert fogalom volt a Lúd Anyó Mese.

Sokáig azt tartották az angol családok a maguk tudatában, hogy a kis mondókákat egy 19. században élt úriasszony gyűjtötte össze. Ez a hiedelem onnan származik, hogy a meséskönyvek borítóján Lúdanyót provinciális angol ruhában, csúcsos kalapban ábrázolták.

Angliában már létezett egy Mother Hubbard, az ottani Lúdanyó, akit már Edmund Spencer is emlegetett (Mother Hubbard's Tale) című könyvében, amely 1590-ben látott napvilágot Angliában. Ekkoriban már ismerték a Mme d'Aulnay féle mesegyűjteményt, amely Angliában is megjelent, még korábban, mint ahogy Spencer szatírját megírta (879-880. old.).¹

A sok talány között akadt némi realitás. Bostonban ugyanis találtak egy sírkövet 1690-ből Mary Goose névvel, amelyet úgy mutogatnak a turistáknak, mint Lúd Anyó sírhelyét. A Massachusettsi belső Boston városa iratai között találtak feljegyzéseket arról, hogy az ottani Thomas Fleet utcába költözött Lúd Anyó, miután a férje Isaac meghalt és Ő egész nap mesélt és énekelt a szomszédos gyermekeknek. A veje nyomdász volt és kiadta ezeket a kis rigmusokat Tales and Rymes of Mother Goose címmel. Ez az egységes gyűjtemény ilyen formában és címmel Amerikában jelent meg először, el is lehetne fogadni, mint az új földrész első szellemi termékeinek egyikét, amely az „öreg hazának” Európának közös gyökérből fakadt. Az angol nyelvű Wikipédia figyelmet

ESSZÉ

szentelt a mű szellemi értékének és megjegyezte, hogy „...ezek a kis versikék sem időben, sem térben be nem határolhatók, arra következtethetünk, hogy archaikus szellemi mélységekből származnak. Talán az első tündérmesék életfájának modern kori gyümölcsei ők, melynek magvaiban az első anya első altatódala is ott szendereg óvó szeretettel”.²

Mary Goose sírköve

Most pedig szemléljük meg egy pár versikét a magunk szempontjából.

Hogyan jelennek meg az ősgyökök az angol nyelvű mondókákban

A TEAFŐZÉS

Az Istenanya számára a régi asszonyok kis időt szenteltek a délutánból. Délben Istennek emeltek kalapot a mezőn, az asszonyok elmondtak egy Miatyánkot, az öregasszonyok otthon abba hagyták a leves kimerését és keresztet vetettek. Délután több idő volt és az áldást a vízforralással egybekötött kis pihenő alkalmával kérték. A víz a teremtés egyik eleme, a másik a fény, a tűz. E kettő jelenik meg a mezopotámiai pecséthengereken, amidőn az Istenanya trónusán ül, körülötte vizek hullámai láthatók, mellette vagy előtte kis tálban mécses világa ég. A mezopotámiai ősi időkben akkor, amikor még a sumirokat megelőző népesség a turánok lakták a földet, a pecséthengerek tanúsága szerint az Istenanyához nők közelednek és hasonló ajándékokat hoznak. Kancsóban vizet, kezükben kis mécseset és néhol tálban gyümölcsöt, vagy virágot. Amikor tipizáltam a pecséthengereket, ez az ábratípus jelent meg a leggyakrabban.

Pritchard 698. ábra

Ez a rítus szerepet kap, beszédessé válik az angolok délutáni teáiban, amelyet nemcsak a szalonok közönsége, de az egyszerű emberek is rendszeresen megtartanak.

Az „ötórai teának” (one five a clock) óriási irodalma van olyan értelemben, hogy az angol regények eseményei nagyrészt e körül zajlanak. A benne rejlő szakralitást azonban nem az uborkás

¹ The Wordsworth Companion to Literature in English. Szerk.: Ousby, Ian. Wordsworth Reference kiad. 1992.

² A Wikipédia angol szövegének fordítását köszönöm Tibold Szabinának.

szendvics vagy a vajas keksz őrzi, hanem az a kis versike, amelyet a teafőző nők mindig elmondanak, amikor a teafüvet beleteszik a forró vízzel teli kannába. A vers így hangzik:

ONE for you,	Egyet neked,
ONE for me,	Egyet nekem,
ONE for the Pot, and	Egyet a kannának, és
ONE for Thee ³	Egyet a teának
	(a felettünk valónak)

A másfél-két literes teáskannába általában négy kávéskanál (teáskanál) teát raktak, ez felelt meg a közösségi ízlésnek.

Udvariasságra vall, hogy a második személlyel kezdi: egyet neked... Minket még kihangsúlyozottan arra neveltek az iskolában, hogy felsorolásnál magunkat mindig a végére kell tenni. Ez a jó modorra szoktatás példája is a régi versikében.

PO gyök

Egyet a kannának... A kanna angolul Pot. Ez a gyök nagyon ősi, mert a Mezopotámia = Mezőföld nevében már szerepel, mint tál, medence, váza. Egyiptom nevében is benne van, hangátcsapással. Labat szótárában⁴ 309-es tételszám alatt szerepel a TUG, DUG, LUD, KARPATU szógyök, tál, váza, medence, kancsó értelemben .

A kis versike az anyaföld legősibb formáját szőtte bele rigmusába, a PO gyök akárcsak egy másik alternatív megnevezése a medence, tál, váza, kancsó fogalmának a KARPATU képjele. A PO gyök nincs a Labat szótárban feltüntetve, de ismerjük, használjuk ugyanolyan értelemben, mint aminőket Labat feltüntetett a rokon gyökök mellett. Azonban az angol és a francia szótárakban szerepel ez a POT szó, edény, fazék, kanna, medence stb. értelemben, de sehol sem szerepel a Czuczor-Fogarasi szótárban, a TESZ-ben sem. Az angol és a francia szótárakban általánosan a fazék, kanna, medence stb. jelentéstartalomnál jelen van a szó.

Utána néztünk a Mezopotámia szónak, amelyben a 'po' gyöknek meghatározó szerepe van.

MEZOPOTÁMIA

Tudjuk, hogy a 'mezo' görög szó, jelentése: közép. Ismert összetétele a mezoszoprán női hangfekvésben található.

A Mezopotámia szónak a különböző szótárakban, lexikonokban, enciklopédiákban, a földrajzi meghatározása is eltérő.⁵

Némelyik a Tigris és Eufrátesz között tekinti Mezopotámiának. Másutt a két folyam partvidékét nevezik így.⁶ A Magyar Katolikus Lexikon a két folyam alsó torkolati részét Ur város kivételével már nem fogadja el Mezopotámiának.⁷

A Pallas Lexikon (1896) leírása szinte minden későbbi meghatározást összefoglal: Határai északon a Taurus és Örményország, keleten a Tigris és Asszíria, nyugaton az Eufrátesz, Szíria és Arábia, délen a Méd fal. A Mezopotámia név fiatal, csak a Szeleukidák (Kr.e. 200 körül) korától nevezik így. Görög eredetűnek tartják, azelőtt hol Szíriához, hol Arábiához számították.

Egyik fontos vize a TUR-Abdin, a Taurus mellékága. (Nézetünk szerint a Taurus folyónevet a görögök írták le, s mivel szerették a kettős hangzókat, a tur szót taur-ként rögzítették, az us pedig a közismert férfi ŐS neve. Szóval a két folyó a Turab vagyis Turatia és Tur-us vagyis Túr-ős voltak.) Az Eufrátesz mellékvizei: Kabur, Kordesz és Bélik. Egyes vidékei kimagaslottak a történelemben, így nyugaton Edessza (ahol Krisztus halotti leplét őrizték) és délen Mydonia tartománya.

A Biblia elnevezései: Aram Naharaim Paddan Aram. Kr.e. 800-ig "bennszülött" fejedelmek uralták Mezopotámiát, de ekkor Asszíriához csatolták. Kr.e. 531 óta egyfolytában perzsa, makedón, szír, pártus, római majd ismét perzsa járom alatt nyögött, míg végre a Kalifák foglalták el. 1258 után a mongolok dúlták fel, aztán 1648-ban a perzsáktól török kézre került.

Felfedezése, ősi kultúrájának feltárása 1765-ben Niebuhr Carsten-nel kezdődött.⁸

A Mezopotámia szóban a PO gyök az ősi mezőföldi értelemben csak a magyar pohár szóban található meg. Átvitt értelemben az olasz Po folyó nevében. Nem tudjuk, hogy a Tigris és Eufrátesz folyókat a görögök előtt hogy hívták, de a mi pohár szavunk beleillik a képbe. A pohár a víz tartó eleme, olyan, mint a TUG, DUG, LUD, KARPATU elnevezés.

Labat nem tüntette fel a PO gyököt, mert az ősi képjelekből nem került a birtokába a teljes

³ Az angolok kétféleképpen írják a tea és az istennő (dea) szót, de egyformán ejtik: t h i .

⁴ LABAT, René: Manuel d'épigraphie Akkadienne. Paris. Imprimeire National 1948.

⁵ HAAG, Herbert: Bibliai Lexikon. Apostoli Szentszék kiad. Bp., 1988.

⁶ Cambridge Kisenciklopédia. Szerk.: David Crystal. Maecenas kiad. 1992.

⁷ Magyar Katolikus Lexikon

⁸ Pallas Lexikon. Bp., 1896. A Mesopotamia címszónál.

gyökkészlet. Ennek az is oka lehetett, hogy a turáni ősnép Eurázsia-szerte élt (talán még ezen is túl) és egy-egy fogalmat más-más ősgyökből eredő szóval fejeztek ki.⁹

A Labat szótár feltünteti a *g a n , k a n* gyököket, közte *g a n - n a* = kanna összetett gyök-párt, (145. sz.), de a PO gyök, amelyből a pohár szó lett, nem szerepel. Végignéztam a szótárt és *'o'* hangot nem találtam a Labat által összeírt gyökök között.

PO gyök pedig van, mert a pohár ebből ered, és mert beleillik az ősi turáni TUG, DUG, LUD, KARPATU gyökcsokorba; ugyanaz a jelentése is.

Honnan szedték a görögök Mezopotámia PO-ját, ha nem magából Mezopotámiából?

Olyan vidékről, amit ismertek és ahol használták az *'o'* hangot. Találunk ilyen abból a korból is, amelyet a görögök ismerhettek, tehát a Kr. előtti 4. századból az időszámítás szerinti 2-3. századdal bezáróan. Ilyenek voltak az *e t r u s z - k o k*, akik éppúgy használták az *'o'* hangot, mint mi most. Buróné Benedekfy Ágnes könyvébe belepillantunk és lépten-nyomon rábukkanunk olyan etruszk szövegekre, melyekben hemzseg az *'o'* hang: Arno (63. old.), Látó (66. old.); vagy például egy etruszk közmondásban:

Aki LATtaD UI ES IO ES OUVA TeGyE.

Mai olvasata:

Aki láttat újat és jót is óvva legyen.
(vagy óvatosan tegye)¹⁰

A szó befejező nyelvi része a TAMIA. Ez a "középső" vizes medence (pohár) által TAMogattott területet jelöli ki. Ugyanez a gyök-rag szerepel Egyiptom nevében, hangátcsapással.

Térjünk vissza az Istenanyát áldó versikéhez és annak harmadik sorában lévő POT főnévhez. Összefoglalva: a főnév gyöke: PO, amely egy csoportba tartozik a turáni ősnyelv tál, medence, váza, pohár értelmű szavaival, de nem a mezőföldi turánoktól, hanem az etruszkoktól¹¹ ered. Indoeurópai nyelvekhez nem vezethető vissza (szótárak ugyanis csak a POT = kanna stb. szót ismer-

tetik, az eredetéhez nem jutottak el). Eredetét hangtani alapon kutattuk ki: a mezőföldi turánoknál (Mezopotámiában) ugyanis ismeretlen az *'o'* hang.

A *'t'* hang a PO végén: POT

A helyhatározás régi ragja: Kolozsvárt vagyunk. Ezzel a raggal a hely behatárolódott, körvonalat kapott. A PO pohár, váza, kancsó főnév a *'t'* raggal kapta meg körvonalát, vagyis a PO, a víz foglalatba került. Czeglédi Katalin kutatásaiban nemcsak a magyaroknál, de számos ázsiai népnél is megtalálta ezt a nyelvi morfémat.¹²

Az indoeurópai nyelvek nem ragokkal, hanem ún. praepositíókkal jelölik a határozókat. Ezekben a nyelvekben az ősiség ilyenféle nyelvi alakzatokban mutatható fel, mint pl. a POT szó, ami „a víz helye valamiben” fogalmat fejezi ki.

Nálunk a *p o h á r* szóban a *'h'* a hehező lélekhang, hogy a pohár tartalma egy lélekzetvételyi vízáradatnak felel meg. Itt nem helyhatározóval képeztük konkrétta a főnévet, hanem arra a mennyiségre gondoltunk, amennyit egyhuzamban megiszik az ember: ez 2 deciliter kb.

A POT tehát = a víz körbenfoglalása

A POHÁR = a víz áradatából egy lélekzetvételyi mennyiség

Ilyen módon képeztük a MADÁR szavunkat. MA az anyaság fogalmát jelöli. A *'d'* a *'t'* hangnak felel meg. Ez a hang az anyaság helyét, szerepét jelöli meg az „áradatban”. A *'d'* annyira összeforrt az ÁR-ral, hogy az ősi turáni nyelvben a DÁR szó jelentette a madarat. A magyar nyelv a hun-mag kapcsolatban a női minőséget őrizte. A madár szóban a mag minőség anyai népneve is megtalálható: madar = madár. A szlovákok "Madarkának" nevezik a magyarokat, s ezzel régi nyelvi formát őriztek meg.

ÁR gyök mezopotámiai turáni gyökszó, az áradat és a dagály jelenség szemben az apadással. Labatnál egy szócikkbe került a két gyökszó ÁR és PAD. Az Árpád név eredete ide vezethető vissza.¹³

⁹ Eb-kutya törvény. Gyárfás Ágnes – Nagyné Fülöp Krisztina: Képjel-írás magyarul. 2. Köt. Miskolc, 2002.

¹⁰ Buróné Benedekfy Ágnes: Egy titokzatos nép holt(?) nyelve: Az etruszk. MBE. Miskolc, 2006.

¹¹ vagy más turáni néptől

¹² Czeglédi Katalin: Nyelvünk gyökrendszere.

Múltunkról a nyelv tükrében. Megj. alatt.

¹³ Labat 306. sz. szócikke így szemlélteti a fogalom kettőst

A 't' vagy 'd' mint helyhatározó több nyugati földrajzi névben, fogalomban is megtalálható, éppúgy, mint nálunk, mert ezek a szavak akkor keletkeztek, amikor az ősgyökökkel szabadon gazdálkodtak az emberek és senki sem szabta meg, hogy "te finnugor rag lesz, te pedig indoeurópai".

Felfogásom szerint nincs külön német, angol, magyar stb. nyelvészet, csak egy van: az ősgyökökből kiinduló szófejtésnek német, angol, magyar vagy bármilyen formavilága. A magyar nyelv annyiban különbözik az indoeurópaiktól, hogy megőrizte a teremtés korának szakralitását és ragozó módjával gyakorolja a logika őselemeit.

ME angolul jelentése nekem.

Ez a rövid gyökszó a legrégebb pecsételőkön is megtalálható rítus, előadás, látnokság értelemben. Mindig női minőségben szerepelt \uparrow képpel (L 532).¹⁴

10. sz. Moszkvai Tábla

A későbbiekben MA, ME, MI alakban 'mi', vagyis a tbsz. első személyét jelölték a gyökkel (L 233) és ragozták is: MA-E = enyém \square képpel. Ez már a történelmi idők hozadéka. Gosztonyi Kálmán a sumír ékírást tanulmányozva fedezte fel ezt a személynévmást, MA, MU formában 'mi' jelentéssel (41. old.)¹⁵

¹⁴ 10. sz. Moszkvai Táblán Kr. e 7-4 évezred. Moszkva. Puskin Múzeum. Tibold Makk László fotója. 39. old. In.: TUR-ÁN népének nyelvén. MBE. Miskolc, 2004.

¹⁵ Gosztonyi Kálmán: Összehasonlító sumér nyelvtan. Könyvkiadó V. Svájca, 1973.

A 10. sz. Moszkvai Táblán egymás mellett szerepel a MA és a MU képpel. \uparrow = MA, ME (L 532) \uparrow = MU, MUS = Inanna (L 103) mint Ningir Uras Király felesége, akik Pateszik a Kárpátokban. A régiségben a Kárpátokat tartották a még régebbi eredet helyének, de ne felejtjük, hogy a Kárpátok, akár a TUG, DUG, LUD, POT jelentése medence, kancsó, tál. Tehát bármely lapályos mezőföldet is jelenthet. Mi azonban a földrajzi nevünkben megtartottuk, mint ahogy a földrajztudomány is megtartotta egyetemes jelként az ősi képpel: \oplus = föld. Ezt őrizi a rovásírás F betűje is. A Tulipán Népe Táblán a Kárpát-medencét jelölték meg lakható földként, ha "jön tenger", \oplus amikor a Vízözön fenyegette a folyamköz lakóit. (101-113. old.)¹⁶

Gosztonyi Kálmán is kifejti, hogy a régi nyelv nem ismerte az ÉN személyes névmást, csak a többes számát a MI-t. Az ÉN gyök éneklést jelentett. EN-LIL neve = Éneklő lélek.

A ME, MI, MU tehát olyan régi személyes névmás, amely az archaikus embernek a Mindenséggel a Mennel való teljes azonosulásáról vall. Ezt megőrizte igaz hűséggel az angol nyelv (a német, a francia stb.) is, akárcsak a magyar. Az ÉN esetében a magyarok Enlil nevéből az első gyökkel fejezték ki szubjektivitásukat, s ezzel újra közösségivé váltak, mert az ÉNEKLÉS a nép minden egyes tagjára vonatkozik, aki magára mutatva azt mondja: ÉN. Ő már az éneklőnép tagja. Tehát egyes szám első személy nincs is, sem az angolban, mivel az ősi többes számot használják, sem a magyarban, mert az éneklők közösségének egy tagjára vonatkoztatják.

A Halotti Beszédben 'miv' formában szerepel. A 'v' hang nem rag vagy jel, hanem kiejtést könnyítő csúszóhang.¹⁷

THEE = istenanya, TEA = tea

A tea minden szótárban a teafüvet és a belőle készült forró vagy hideg italt jelenti. De mit jelent valójában.

¹⁶ CHIERA, Edward G.: Sie schreiben auf Ton. Szerk.: Cameron, Georg G. Orell-Füssli Verl. Zurich – Leipzig. 1941. 29. ábra. In.: TUR-ÁN...i.m. Itt a "jön tenger" tábla is látható és a Tulipán Népe Tábla ugyancsak. A Kárpát-medencébe menekültek a Vízözön elől.

¹⁷ Gyárfás Ágnes: A Halotti Beszéd mondattana. MBE. Miskolc, 2010.

Az előzőekben már utaltunk a 't' és 'd' hang azonos funkciójára, most arra térünk rá, hogy hangtanilag egy hangcsoport tagjai. Pap Gábor szerint a tudó csoport tagjai. Két lingvális palatális hang, melyek egymást gyakorta felváltják.

Így történt a tea esetében is, amely eredetileg dea is lehetett, mely latinul istennőt jelent. Az angolok 'h'-val és dupla 'e'-vel írják és thi-nek ejtik. Az angol nyelvben az ősi állapotot vagy az írás vagy a kiejtés őrizte meg. A tea esetében az írásból (THEE) lehet a szó eredetére a dea = istennőre következtetni.

A görögök ugyanezt a fogalmat viszont 't'-vel ejtették és az angolban nem a latin, hanem a görög ejtémód tapadt meg.

Itt az ideje, hogy a logikára is ügyeljünk: miért kell a teának teát adni. Ennek így semmi értelme. A versikének csak akkor van értelme, ha egyet vagyis az egyetlen egy ONE-nak szóló áldást, az áldozatot veszed te, veszem én, veszi a POT, a vízőrző áldott hely a haza, és veszi az Istenanya a Tea = DEA.

ONE

Borbola János könyveiben és tanulmányaiban is kifejtette az AN = teremtő fogalmát és az egyiptomi hitéletre gyakorolt hatását. Én itt egy tanulmányára hivatkozom, mely az Ősi Gyökérben jelent meg (2-23. old.).¹⁸

Kifejtette, hogy a korai, a fáraók korát megelőző kultúrában alakult ki a teremtő AN neve, amely minden nép nyelvébe beleolvadt. Az AN tehát olyan ősgyök, amelynek a szókincs központi magjában van a helye, nálunk a 'v' előhangzóval a létige szava: VAN. Az angolok az egy számnevben őrzik, amely az egyetlen egy igaz Isten, a teremtő neve. Azonban kiejteni ugyanúgy ejtik, mint mi: VAN.

Isten! Isten! Mondjuk áldomáskor. Egyenként kívánunk mindenkinek Isteni áldást, jelenlétet: egyet neked, egyet nekem, egyet a hazának, egyet a DEÁnak.

A teremtés világában is meg kell találnunk az AN helyét és a TEA = DEA helyét. A Miskolci Kelengyészláda bal oldali első oszlopában látható a teremtés műve. Az égi malomba, a malasztba be-

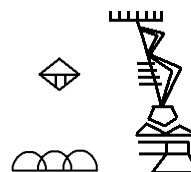
lehull a kétféle minőség a női és férfierő (). A női erőt a rovásírás 'n' betűje képviseli:). A férfi erőt az egy Isten ligatúra:). A teremtés első élő teremtése a felhők felett lebegő Boldogasszony, a Tulipánnal szimbolizált őssasszony. Az Ő népe lett az oszlop felső terén látható MAG nép, amelyet a szkíta aranyfoglalató datolyapálma fürt sokmagvú világával jelképezett az alkotóművész asztalosmester.

Ő az a Boldogasszony, akit a korán Euráziában élt turáni, szkíta, szaka, hettita, onogor, avar, hun, magyar népek változatos, szép névvel neveztek meg, ezek az istennők mindig Boldogasszonyok voltak, mert mindig lányokat szültek. Egyedül Szűz Mária, a mi Boldogasszonyunk lett boldogtalan áldott, szent fia kereszthalála miatt.

A szumir kor előtti Mezopotámia pecsétengerein néven neveztek:

Lugal Geme Nagy Urasszony, ki
MADA

Nagy Kutya Nagy Urasszonya, kié az
ORSZÁG (35-36. old.)¹⁹

Hozzá mentek a lányok víz és tűz jelképekkel, s az Ő trónusa mellett égett a soha ki nem alvó mécses, a szeretet mécsese.²⁰

Az ONE az egy, a VAN az egyetlen istenség a teremtő AN a régi egyiptomiaknál és a pecsétengerek turáni népénél. A franciáknál UN, UNE, a latinoknál az év, az idő meghatározásánál az ANNO szóban jelenik meg, miként nálunk is az AN, ON, EN, ÖN hely és időhatározóban él, hirdetve a teremtés örök feltételét, a tér és az idő egyaránt szükséges meglétét ahhoz, hogy az isteni terv, a teremtés valóságossá legyen. Nálunk a "terv" eredménye a lét, a VAN igében, a létigében ölt testet, miként az angol nyelvben is.

¹⁹ A Stella Hungarorum fogalmát elsőként Dr. Kovács Kálmán írta le (Ősi Gyökér 1999, 27, 3-4.)

²⁰ A Lugal Geme Nagy Urasszony, aki MADA fogalmát a MVSZ VI. Nemzetközi Konferenciáján ismertettem. A kiadványsorozatban megjelent. Egyébként kézirat 35 old. terjedelemben.

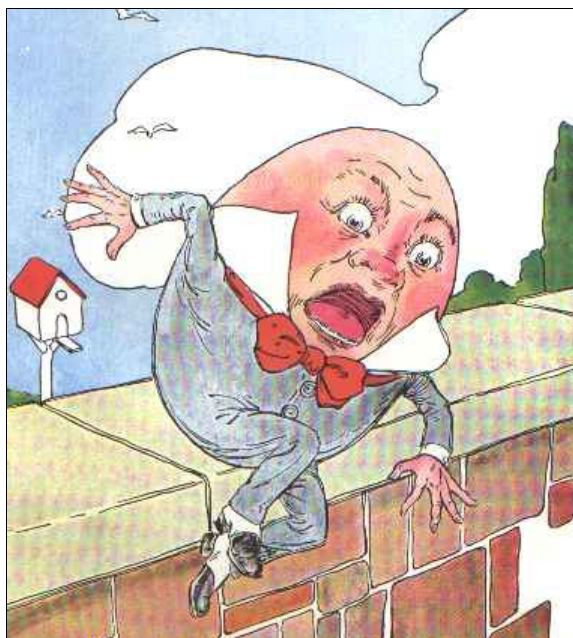
¹⁸ Borbola János: A Nílus-völgyi hitvilág. Ősi Gyökér 2005., 33, 4.

Mi ősi joga fel tudjuk mutatni pecséthen-
gerek képeiben és szövegében a Boldogasszony
tisztelését, amelyet a teremtés elemeivel a vízzel
és tűzzel adnak meg a teremtés csodájának a
testet öltött léleknek, a Boldogasszornak. Az
angolok pedig öt órai teájuk szünni nem akaró
szokásában gyakorolják a tudat legmélyére uta-
sítva a rítus valódi okát és igazi eredetét.

Az angol nők azonban ki tudja, hány évezred
óta megőrizték a titkot és a kis mondókában gya-
korolják az áldás kérés és adás szentségét.

ÁTOKVERS

A Lúdanyó meséi megőriztek egy történelmi
korból származó átokverset, amely a Kínai Nagy
Fal építésének korára emlékezik vissza.

HUMPTY DUMPTY

Humpty Dumpty sat on a wall,
Humpty Dumpty had a great fall;
All the King's horses, and all the King's men
Cannot put Humpty Dumpty together again.

HUMPTY DUMPTY

Humpty Dumpty a Nagy Falra ült,
Humpty Dumpty földre csúcsült;
A király összes lova és a király összes katonája
Nem állítja fel Humpty Dumptyt soha.

A Humpty Dumpty névben könnyen fel-
ismerjük a Hun Fiú nevet, mert a fiú szó a régi-
ségben a DUMU, TUR, BAND jelentésű volt. A

DUMU forma a Dumuzi (istenfiú) és a görög
Déméter (nyár istennője) nevében él tovább, sőt a
magyar DUMO-ban, a kenyér "kisfiában". Tehát
a Hun Fiú a Nagy Falra ült...

E versike szinte minden gyöke megtalálható a
sumir kort megelőző pecséthengeres turáni kul-
túrában.

HUM,
HUN

L 565

HUM
ragyog

HUN
széles
SE
szem, mag

DUM
DUMU

fiú

L 144

FALL pal, bal, esik, eset, szétterül

GALL (great)

nagy

KING
Király
KI

ALL vALahány

King's ragozás!

MEN

mindenség, menny
mennyei ember

L 270

TOGETHER

TO, TU, DU
GIN

megy, halad
jön

L 206

A Nagy Fal, amelyre a Hun Fiú felült az
egyik világcsoda a hétből. Huang-Cseng a nagy
reformcsászár uralkodása alatt épült, Kr.e. 259-
210 között. Ez a nagy császár letörte a villongá-
sokat, délre kiterjesztette Kína határait. Ez a Han

dinasztia teremtette meg Kína klasszikus korszakát. A történelemkönyvek megjegyzik, hogy eltökélt szándékaként meg akarta szakítani népe tudatában a jelen és a múlt közötti minden kapcsolatot, ezért elrendelte az írott emlékek megsemmisítését, elsősorban a rituális könyveket. A szomszédos hunok megkísérelték a vandalizmus leállítását, szép szóval, diplomáciával, közbelépésekkel és főleg a szellemi terror ellen a nép közötti felvilágosító tevékenységgel. Mindez olaj volt a tűzre, a császár falat építtetett és ő írta a történelmet. (I. kötet. Hunok)²¹

Mi volt az a fontos emlék, amelyet a kínai népnek el kellett felejtene? A kínaiak máig nagy büszkesége a kultúrájuk, főleg az írásuk. Ez az írás azonban nem kínai eredetű.

Több angol író kutatása is igazolja, de főleg Terrien de Lacouperil francia tudós kimutatta a Kína és mezopotámiai országok közötti érintkezést hun közvetítéssel. "Valószínű, hogy a turáni eredetű 'szász, Bakk' törzs volt az, amely Kr.e. 2300 előtt Elám falai felől az írás alapjait behozta Kínába." (504. old.).²² Nemcsak az írást hozták, hanem nagy tömegben érkeztek és népkeveredés is keletkezett. A hunok közelsége ezt a fenyegetettséget állandóvá tette. Ez ellen épült a Kínai Fal és ezt a múltat kellett elfeledni.²³

A Hun Fiút tehát, aki a falra ült, hogy onnan átkiabálja az igazságot, jól földre ültették, hogy őt már az összes katona se tudja talpra állítani.

Kínai tanárom Xie-Zhonglian mondta, hogy a régi kínai írásjeleknek külön neve volt. Ezek az írásjelek az ősi, de máig ismert jelképek formavilágát őrzik. Nagyon hasonlítanak a rovás jelekhez és azokhoz is, amelyeket én a Labat szótárban mutattam neki.

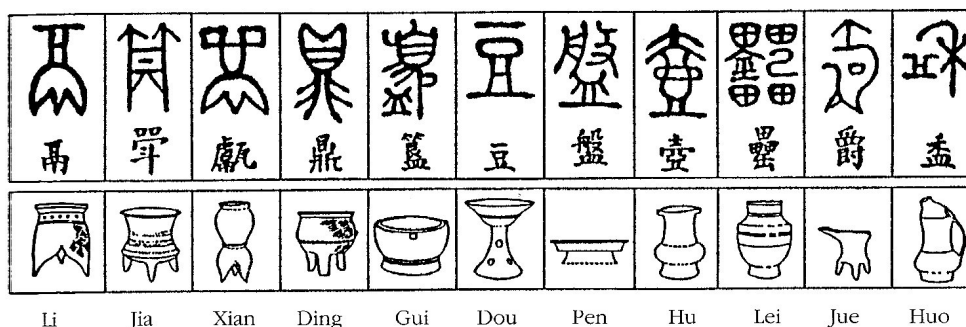
Kéki Béla szerint sok kínai jós csontot találtak a legrégebb írással, újabb ásatások alkalmával. Egyet le is közölt könyvében. Én ezen a csonton egyetlen írásjelet láttam meg az összem-

sódott jelkészletben: (61. old.) az egyenlő szárú keresztet.²⁴

Xie-Zhonglian szerint ezt minden kínai tudja, hogy a jelentése MAG és a magyar népre vonatkozik.

Haarmann egyetemes írástörténetében a mezopotámiai, kínai és mexikói számjelek írását egy fejezetben tárgyalja, annyira hasonlóak. (140-147. old.)²⁵

Az ősi írásjegyeket az egyiptomival és a krétaival hasonlította össze (127-135. old.). közöljük a kínai vonatkozású rajzot.

Haarmann, Harald: Universal-geschichte der Schrift
Ősi kínai írás 127. old.

Haarmann kizárólag a vonalvezetéssel és logikával foglalkozik, történetiséget nem tár fel. Mégis elgondolkodtató, hogy mind a számok, mind az írásjegyek esetében a távoli országok vo-

nalvezetésével és logikájával veti össze a kínait: Egyiptom, Kréta, Mexikó, Mezopotámia.

A nagy császár terve jól bevált, sikerült a népet elidegenítenie a saját múltjától. 40-50 év elég ehhez. Velünk is ezt csinálták, 1957-től egyfolytában zajlik. És valahányan felülünk a kínai fal-

²¹ Bakay Kornél: Óstörténetünk régészeti forrásai I-III. Miskolc.

²² Latkóczy Mihály: Khina. Pallas Lex. 1896.

²³ CHINA mit allen Provinzen, Tibet und der Inneren Mongolei. Írták: Zheng Shifeng és mtsai. Reich Verlag. 1988.

²⁴ Kéki Béla: Az írás története. MBE. Miskolc, 1996.

²⁵ Haarmann, Harald: Universalgeschichte der Schrift. Campus Verl. Frankfurt – New-York. 1998.

ra, hogy elmondjuk az igazság megkaparintott foszlányait, észre sem vesszük és máris földre csücsülünk.

A kínai császár elzárta népét a fallal attól a világtól, ahonnan ősi kultúrája, írása eredt. Ez olyan jól sikerült, hogy szinte kibogozhatatlan ma már az ősmúlt.

Mégis, a szellemi falak omladoznak. 2008-ban szűkebb összefüggésben a hazánkban működő kínai kulturális attasétól hallgattam egy előadást, amelyben konkrétumokkal alátámasztva állította, hogy a kínai kultúra, civilizáció és írás turáni eredetű és konkrétan hun hatással érkezett hozzájuk.²⁶

NÉZEM A HOLDAT

A világirodalom széles mezején kell szétnézniünk, ha föl szeretnénk göngyölni a nyomtatott mesék ősforrását és szűnni nem akaró népszerűségét. Angol, francia, ír, indiai, skót, kelta, perzsa, magyar forrásból táplálkozott, miközben kimmunkálódott a sajátos európai mesekincs, a tündérmesék, állatmesék és gyermekmondókák műfajával.

A mesék leírásával esetleg továbbszínezésével azok a költők foglalkoztak, akik szerették a történelem előtti időkből fennmaradt ősemlekeket, a számokhoz fűződő morális, sőt esztétikai értékrendet. Talán az angol SPENSER Edmund volt az első, aki ihletett átéléssel és irodalmi műgonddal több kötetes mesét írt a Tündérkirálynőről.²⁷

Úgy tudom, hogy a három első kötetben túl több nem jelent meg a Tündérkirálynőből, mert

²⁶ Xsziu Wang előadása Kőbányán, Bánya u. 13. sz. alatt Dr. Zubor Lúdia és családja fogadásán.

²⁷ Spenser Edmund (London 1552-1599 London) Észak-angliai nemesi családból származott. Cambridge-i egyetemista korában újplatonista költői kísérletei voltak. J Young püspök magántitkára volt, majd a Leicester grófi birtok alkalmazottja. Sir Ph. Sidney-vel irodalmi klubot alapított Aeropagus címmel. 1590 körül kezdte el két főműve írását a Shepherdes Calendert és a Faire Queene-t, a Tündérkirálynőt. Az esztendő hónapjait vette alapul az írói mondanivaló kifejtéséhez. Magát angol népmesei források után Kóc Kelemennek nevezte el (Colin Cloute), de ennek a névnek már volt irodalmi hagyománya Angliában, mert korábban J. Skelton is írt Kóc Kelemenről költeményt. Kicsit a mi Bolond Istókunkra emlékeztet. Ugyancsak 1590-ben jelent meg a Mother Hubbard's Tale (Hubbard anyó meséje) című párrímés állatmese köntösbe bújtatott szatírája a klérus és az udvar bűneiről.

élete utolsó évében az ú.n. Tyrone lázadás alkalmával (1598) leégett a háza és a kéziratos könyvek is odavesztek. Ezután Spenser hamarosan meghalt, a Westminster apátságban temették el, Chaucher síremléke mellett van a sírja.

Anglia ködös világában máig elevenen élnek a mesés lények, legalább is a képzeletben. Ez az irreális világ minden nagy angol író megérintett. Spenser előtt már G. Chaucher is reális keretbe helyezte azt az eseménysorozatot, amelyet vagy elképzelt, vagy itt-ott hallott, olvasott. Így született meg a keretes elbeszélés műfaja az európai irodalomban, az a műfaj, amely a keleti mesekincsben – Ezeregy éjszaka meséi – már régen élt. A pecséthengerek keretes történeteinek száma is számmisztikához kapcsolódott, sőt az íráshordozó anyaga a pecséthenger maga olyan drágakőből készült, amely a hermetika elvei alapján az örökélet célját szolgálta (Kr.e. 2500 - kb. 7000).

Spenser A Tündérkirálynő c. eposza történetének konkrét keretéül az évente megtartott 12 napos ünnepség szolgált. 12 egymást követő napon 12 lovag elindul egy-egy bajbajutott ember megsegítésére, a Tündérkirálynő parancsa szerint. A 12 lovag mindegyike az arisztotelészi magánérények megtestesítője. Spenser a tervezett 12 könyvből hatot írt meg: a szentség, önmegtartóztatás, tisztaság, barátság, igazságosság és udvariasság apoteózisa készült el, a hetedik, az állhatatosság töredékes maradt.

A középkori látomás-regény műfaját ötvözte a reneszánsz eposzéval, írják az irodalomkutatók.²⁸

Úgy is mondhatnánk, hogy Spenser egy láthatatlan, csak látomásokban élő világot ötvözött a láthatóval, így kísérlete meg reális keretbe foglalni a misztikus síkon működő spirituális „valóságot”.

A két világ, a látható és láthatatlan nem fordít egymásnak hátat, s ezt jól tudta Spenser. Egyetlen személy a Tündérkirálynő megjelenítése, valószerűsíti a helyzetet. Ezt az illékony valószerűt azonban realizálni tudja a 12 lovag személye. Személyük valószerűsége viszont azonnal szertefoszlik, a „főérények” allegorikus köntösének ráncá-

²⁸ Renwick, W. L.: Edmund Spenser: An Essay on Renaissance Poetry. 1925.

- Klasszikus angol költők antológiája. Bárány F. – Somlyó György – Tandori D. 1986.

- Kálnoky L.: Virágzó tüzek antológiája. 1970.

iban. Végül nem marad más, mint a lélek mélyén felvillanó emlékmag, amely a képzel világot sajátunkká képezi, mert hiszen van, létezik, mert az emlékmag őrzi az őskép csiráját. Ebből tud felnőni a mesék fája. Lombozata a Tündérr királynő birodalma: a felső világ. Az alsó világnak a hajszálgyökér rendszere levezet a mélytudat ősképcsarnokába. A fa gyökérzete, rostjai, levelének erezete ugyanazt az éltető nedvet szállítja lefelé, mint felfelé. Ugyanaz a fényből és vízből álló nedv, az élet vize táplálja azt, ami fent van és azt is, ami odalent található. Nincs kettévált világ. Nincs különvált felső világ, mesevilág vagy mennyország, nincs elkülönített földi realitás és a mélytudat képei nem válnak el a létezés egyetlen szintjétől sem.

Egy egységes Világmindenség van és ennek mikrokozmosza minden egyes ember.

Az életnek ez az egyszerű leírása meseszerűen hat, azért, mert az élet teljes képét a mesék őrizték meg, s aki valóban ismerni szeretné ezt a csodát, amit életnek neveznek, akkor javasolhatom, hogy az ismerkedéshez a mesefa adja a legjobb tematikát. Calderon vagy Shakespeare azért tudott elnyúlhatetlen életművet hagyni maga után, mert drámáik színtere két világ határán mozgott. Soha nem tudta pontosan az ember, hogy most éppen melyik világban van. „Az élet álmom” vagy talán az álmom a hamisítatlan élet? Hogy a másik világból érkező szellem buzdítja bosszúra Hamletet, vagy pedig Hamlet már régen túl van azon, hogy buzdítani kellene. A karja, a kardja még itt hadakozik, a pengeél itt villog. De Hamlet túl mindenben, egy másik dimenzióban keresi azokat a létfoszlányokat, amelyek valaha saját személyiségét jelentették. Az, hogy valaki látszik, hogy tapintható, nem a létezés bizonyítéka. Lehet, hogy úgy viselkedik, mint a csillagok: teste már nincs, régen széthullott, de a fénye rendre megérkezik estéről estére. „Fentről” hozza az üzenetet, de számára már nincs fent semmi, csak az „üzenet” van, amíg meg nem értjük, hogy nekünk szól.

Mi lesz abból az óriási tömegű fényenergiából, amely magát a csillagot, az égítést jelentette valaha, szétporlása előtt? Ez a fénytömeg nem reked meg itt, hanem áthatol a mi világunkon, s valahol megtalálja önmaga eredőjét. Megtalálja önmaga kezdő szintjén saját világának

mását, saját másvilágát, s ott befejezi vagy tovább folytatja fényvándorútját.

Azok az égítetek, amelyeket látunk, már több csillaglétet átéltek. Sorsuk – vissza az ősplazmáig – valahol meg van írva. Talán a „nagy könyvben”, talán „pálmalevélen”, talán a „Nasca táblákon”, ki tudja. Ránk mindebből annyi tartozik, amennyit a négy soros mondóka őriz.

*I see the Moon,
And the Moon me.
God bless the Moon,
And God bless me.*

Nézem a Holdat, és a Hold néz engem. Isten áldja a holdat, Isten áld engem.

A szumirt megelőző régi, turáni emlékek között a mondóka minden szava megtalálható, sőt a Kék Emlékkövön (Kr.e. 3098) szövegösszefüggésben is.²⁹

Enu Szin	☯	☾	
(and) Szin Mi	☾	↑	
An ba Szin (and)	✳	☯	☾
An ba Mi	✳	☯	↑

A teremtés pillanatában kialakult világkép tömör összefoglalása: közös világtér, ugyanazon időszint, egyazon csillagsors, melyet összefoglal, mint abroncs a hordót Isten szeretete.

²⁹ Gyárfás Ágnes: A gyógyítás istennőjének teremtése. Kézirat. 2008.

Győri Zsolt

A zarándok igaz útja „avagy” a Tanár úr*

A zarándok búcsúja

”A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle. Mert amikor bennünket elküldtek, az útrabocsájtó Hatalom így szólt: Rád bízok minden embert külön, kivétel nélkül mindenkit, segíts, adj enni, adj ruhát, mindenkire vigyázz úgy, mint magadra, és ne hagyd a sötétségben elmerülni. Amit szerzel, amit elérsz, amit tudsz, amit átélsz, osszad meg. Az egész világ a tiéd. Szabad vagy a kövektől az éterig. Ismerd meg, hódítsd meg, senki se tiltja, de jaj neked, ha magadnak tartod meg. Elbocsátlak téged is, mint mindenkit, de ne feledd: felelős vagy minden emberért, aki veled él, s el kell számolnod minden fillérrel, amit magadra költesz, minden örömmel, amit magadba zártál, és minden boldog pillanattal, amit magadnak tartottál meg. Most eredj és élj, mert a világ a tiéd.”

(Hamvas Béla)

”Az ember szempontjából úgy hangzik a döntő kérdés: Vállalod-e a végtelent vagy sem? Ez életének kritériuma.”

(C. G. Jung)

Bevezetés

A ma embere időtlenségben, és az általa elfoglalt tér teljes ismeretlenségében éli mindennapjait. Közben meghódította a világuirt, és a legmodernebb hírközlési eszközöket napi szinten használja, teljesen eltávolodott az „anyatermészetől”. Ezzel egyidejűleg természetesen, önmagától is. Belesodorva magát és a Világot egy nehezen megállítható lefelé ívelő, degradáló folyamatba.

Kezdi elveszíteni a kötődését a családhoz, mint a legszűkebb közösséghez, és a nemzethez, mint a legtágabb – ám annál fontosabb – közösségi formához. De vannak az életben pillanatok, amikor számot kell vetnie mindennel.

Dolgozatomban egy igaz ember sorsán keresztül szeretném bemutatni azt, hogy egy erős jellem milyen formáló hatással lehet, akár több generáción keresztül is az emberekre.

Az ember és szimbólumai

Minden, ami élő hatással van környezetére, és hatásokat fogad attól. Minden, ami hat változásokat generál.

Ha visszatekintünk a történelemre láthatjuk, hogy mennyire fontos volt a tanítás. Az ősidőktől fogva a tudás atyáról fiúra, mestertől tanítványra szállva örökölte meg és adta tovább gondolkodásunk és hitvilágunk minden fontosabb aspektusát.

A tanítást az útmutatást népünk talán a Cso-daszarvas legendában őrizte meg.

A tanítás megjelenik folyamatosan a nemzetünk és a világ fejlődésében. Hisz e nélkül nincs élet!

Az ember, aki tette a dolgát

Ez az ember egy középiskolai tanár, Czeglédy Zoltán Tanár úr. Ő az, akinek személyesen én is, és persze rajtam kívül még nagyon sokan köszönhetünk sokat. Sokat és sokféle élményt merítettünk általa. Mindenki a saját „felvevő” képessége szerint tudott mériteni.

A tanár úr múltját tekintve egyszerű paraszti-záló, gazdálkodó családból származott, ahol magába szívta a természet tiszteletét, megbecsülését, és a kemény munka emberi jellemet formáló hatását. Kemény, kitartó tanulással emelkedett ki ebből a társadalmi rétegből, és kezdett tanítani, ahogy a költő fogalmaz „nem középiskolás fokon”. Talán épp ezért hitt mindig a tanulás erejében, ezt tovább plántálva az újabb és újabb generációkba. Hitte és tanította: „az igazi munka egyszer gyümölcsé érik”. Csak rajtunk áll, mikor!

Ő a bevezető Hamvas Béla szavai szerint élt és dolgozott. Személyiségét erősen áthatotta az önzetlen adás. Karizmatikus egyéniségére jellemző volt, ahogy magával ragadóan hatott a diákokra.

* Egyik graduális hallgató dolgozata

DOLGOZAT

De egyaránt tisztelte diák és kolléga, és a szülők is. Nem meglepő módon a kötelező iskolai anyagon kívül mégannyi – ha nem több – időt, energiát, sokszor saját pénzét fordította a tanítás által a diákok épülésére.

A művészetek, festészet, filmesztétika, a természetjárás, a sport szeretete révén új utat mutatott a felnövekvő fiataloknak, elültetve olyan magokat, amelyek néhány évtized múltán kezdenek kicsirázni és reméljük egykor virágba borulnak. Légyen ez úgy az Ő tiszteletére...

A személyiség jegyei

Szeretném feltárni, meglátni és talán megérteni a „titkot”, ami a tanárból – tanítóvá teszi az embert. Mik azok a „jegyek”, amelyek mássá, ha szabad mondani különbbé teszik az embert.

Az első, ami feltűnt nekünk 14-15 éves diákoknak az az volt, hogy a Tanár úr:

Igazságos volt. Nem számított, hogy ki honnan jött, milyen volt az előző iskolában a tanulmányi átlaga, megítélése. Egyedül az elvégzett munka és a törekvés volt a mérvadó. Vagyis mindenki tiszta lappal indult. Talán ez volt a legfontosabb dolog, hogy a diák elhitte bármit is tett ez idáig a jövőben képes lehet mindenre, ami jó és nemes.

Következetes volt a tetteiben, a tanításban és a számonkérésben. Ez egy fiatal felnövekvő lélek számára biztonságot adott. Talán ebből fakadt a tisztelet is, ami övezte Őt. A következetes kiszámíthatóság stabilitást adott a diákoknak.

Megértően viszonyult az emberi problémáinkhoz, tudta, hogy ez kihatással van mindenre. Talán abból fakadt ez a megértés, hogy nem felejtette el azt mikor Ő volt hasonló korú, és emlékezett arra, hogy azokban az időkben hasonló gondokkal küzdött.

Összegzés

Hiszem, hogy az emberi akarat megfelelő jóindulattal, szeretettel és a másik ember felé való nyitottsággal párosulva; megújuló-gyógyító folyamatokat hozhat el a Világba. Ha kitekintünk a világban zajló morális folyamatokra; igen nagy szükség van erre az emberi viszonyulásra.

Hálás vagyok a sorsnak, hogy tanított a Tanár úr, és örülök annak, hogy rátaláltam a „Miskolci Bölcsész Egyesületre”, mert egyes tanárokból és a hely szellemében újra rátaláltam a fentebb leírt erőkre. Mert, ahogy a költő mondta: „Jól csak a szívvel lát az ember”.

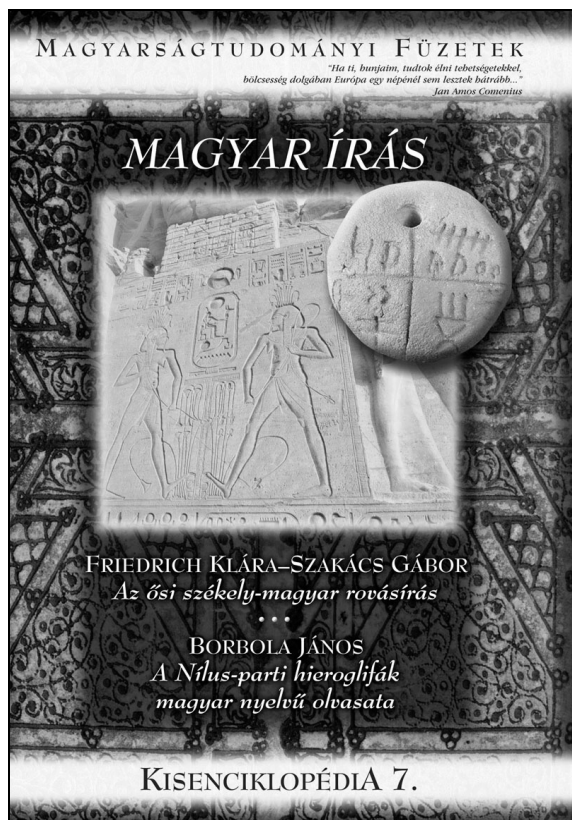

I. Gézának és Lászlónak a Csodaszarvas mutatja az építendő váci székesegyház helyét. Képes Krónika (Internet)

Záhonyi András könyvismertetése

MAGYAR ÍRÁS

A Magyarok Világszövetségének legújabb füzetek a székely-magyar rovásírásról és a Nílus-parti hieroglifák magyar nyelvű olvasatáról

A füzet első részében **Friedrich Klára** és **Szakács Gábor** tanulmányait olvashatjuk, melyeket az ősi székely-magyar rovásírásról készítettek. Ezzel a fejezettel ismertetőnkben részletesebben is foglalkozunk majd.

Borbola János (Hágában élő fogorvos, aki egyiptológiai tanulmányokat is folytatott) módszert dolgozott ki az egyiptomi hieroglifák magyar nyelvű, közvetlen olvasására. Erről röviden a „Magyar írás” második részében számol be (bemutatva az egyiptomi feliratok során alkalmazott rébuszrendszert). A szabályos hangváltozások elméletét kritizálva új érveket sorol fel finnugor nyelv- és néprokonságunk megítélésével, valamint lassan változó, ragozó anyanyelvünkkel kapcsolatban.

A füzet végén **Patrubány Miklós** úr (az MVSZ elnöke) gondolatait olvashatjuk a **Magyarságtudományi Füzetek**ről. A 2004-es és 2008-as MVSZ Világkongresszus keretében megrendezett **A Ma-**

gyarság és a Kelet c. őstörténeti konferenciák sikerén felbuzdulva fogalmazódott meg a remek gondolat, hogy olcsón, izléses borítóval, jó képanyaggal juttassuk el az olvasókhöz „elhallgatott múltunk” titkait, írásemlékeink, nyelvünk, hagyományaink kevésbé közismert részleteit.

Bakay Kornél, **Molnár V. József**, **Kiss Dénes**, **Mario Alinei**, **Friedrich Klára** stb. írásai és fontos témakörök (pl. Trianon, a Pozsonyi Csata, népiünk és nyelvünk eredete, a szkíták, hunok avarok és magyarok története, kultúrája, művészete, az ókori magaskultúrák bemutatása, a székely-magyar rovásírás eredete, története, emlékei) szerepelnek az induláskor 10000-es példányszámban megjelenő Füzetek tématervei között.

A füzetet az USA-ban élő szerkesztőbizottsági tag, **Botos László** bízta meg a zárjék (ő egyben a **Magyarságtudományi Füzetek** kiemelt támogatója is).

Az ősi székely-magyar rovásírás

Friedrich Klára és férje a Kárpát-medencei Rovásíró Versenyek főrendezői, a rovásfeliratos helységnevtáblák felállításának kiváló harcosai, a boszniai (visokoi) piramisok feliratainak tanulmányozói. Remekül népszerűsítik országszerte a rovásírást és tanítását. Több tanulmányban és könyvben is leírták már elképzeléseiket, tapasztalataikat, adtak naprakész összefoglalót (a leletek helyszíneinek felkeresése után) erdélyi rovás emlékeinkről.

Most is remek áttekintést adnak a székelyföldi írásemlékekkel kapcsolatos legújabb hírekről, kutatási eredményekről.

A kötet megemlíti a www.osmagyar.kisbiro.hu honlapot is, melyen **Mellár Mihály** számol be arról, hogy állítólag megfejtette a minősziak nyelvét és írását (lineáris A).

A képanyag általában kiváló, de három gyenge minőségű képen nem látszik jól a felirat (22. o., 26. o., 54. o.).

Egy észrevétel: rovásfelirataink dokumentálása minden magyar ember kötelessége. A homoródkarácsonyfalvi kő lefényképezése nem szakmai dicsőség, hanem belső késztetésből fakadó szolgálat. Nem érdemes versenyt rendezni, ki fotózta le először (esetünkben Forrai Márton és Szakács Gábor, vagy Rostás László). Mindegyiküknek köszönjük, hogy megtették!

A füzet címlapján a *Tatárlakai Korong* és *II. Ram-szesz kartusa* egybemontírozva látható, azt sugallva, hogy az egyiptomi és a Kárpát-medencei írás szoros kapcsolatban állnak egymással.

Sir John Bowring (a *Poetry of the Magyars* kötet szerzője) említi, hogy

„F. Thomas három kötetet írt annak bizonyítására, hogy a magyarok az ősi egyiptomiak leszármazottai (Conjectuare de Origine, prima sede et lingua Hungarorum. Buda, 1806).”

A háromkötetes műről azonban még Borbola János, a kötet egyik szerzője sem hallott, a magyarországi könyvtárakban pedig nem található meg.

Friedrich Klára nem ért egyet a bogárjelek egyiptomi képírásból (a szkarabeusz jeléből) történő származtatásával (lásd 14. oldal). Ezért a címlap nincs teljes összhangban elképzeléseivel.

A **kisunyomi kerámiatöredék** (37. oldal) Károlyi Mária régész nő ismertette 1983-ban.

Az agyagkanál feltételezhetően csillagtérkép is (hasonlóan a karanovoi, alvai, tordosi és tatárlakai koronghoz) – az asztronómiai-asztrológiai kérdéskörben kevésbé járatos szerzőpáros azonban írásában ezt a szakirodalomban részletesen tárgyalt lehetőséget meg sem említi.

A **Csíkszentmihályi (Csíkszentmiklósi, Csíkszentmártoni) felirat(ok)** bemutatása alapos munka. Remek meglátás, hogy a „GY”-re hasonlító, két kis jobbra felfelé tartó mellékvonallal rendelkező jel „i” hangértéket jelöl.

Sebestyén Gyula logikus „átírása”, Mandics Görgy precíz oknyomozása mellett bizonyta-

lannak tűnik a felső sorban – a „megettig fogván” olvasat helyett – a szerző által javasolt „emelt tifo (tigefo, tigenyfo) ál(l)ván” értelmezés. Ezt az olvasatot Friedrich a latin tignum /gerenda/ szó és a feltételezett G-L tévesztés alapján ’hozta össze’.

Egy példa a füzetben szereplő pontatlan **fordításra** (melyet a jószándékú segítő, egy székeley egyetemista készített románból):

O istorie a criptologiei române^oti /fordítása: „A román íráskutatás története”, a füzetben azonban a magyartalan „A román írástudomány egy történelme” szerepel/.

Az énlaki gyülekezeti gondnok „libuskájának” említése Friedrich írásában (19. o.) pl. nem kutatói, hanem ismeretterjesztői megközelítést tükröz.

Az **irodalomjegyzékben** főleg a régebbi „klasszikusok” műveivel találkozunk. A rovásírás szabványosítását célul kitűző „csapat” (dr. Hosszú, Rumi, Sipos), és könyvük, *Az élő rovás* meg sincs említve, pedig a 2008-as gödöllői szakmai tanácskozáson Friedrich maga is tartott előadást /a ’K’ betűk használatáról, a „Csudabogarakról” (bogárjelekről)/, előadásainak anyaga pedig szerepel az említett könyvben.

A rovás emlékeinket CD-n összegyűjtő Libisch Győző, Varga Géza (Írástörténeti Kutatóintézet), Varga Csaba (a *Jel, jel, jel avagy az ABC 30000 éves története* szerzője), a miskolci rovás tanár Sólyom Ferenc, Fűr Zoltán kutató neve ugyancsak nem szerepel még az irodalomjegyzékben sem. A Szakács-családdal együtt kiránduló turisták nevei azonban félkövér betűkkel jelennek meg a füzetben.

Az utóbbi években megjelent könyvek közül (saját művein kívül) a szerzőpáros egyedül Mandics Györgyre hivatkozik (*Róvott múltunk*. Irodalmi Jelen, 2010).

Nem derül ki pl., vajon olvasták-e a szerzők Erdélyi István és Ráduly János nemrég megjelent könyvét (*A Kárpát-medence rovásfeliratos emlékei a Kr. e. 17. századig*, Masszi Kiadó, Bp., 2010) vagy Vékony Gábor tanulmánykötetét (*A székeley írás emlékei, kapcsolatai, története*, Nap Kiadó, Bp., 2004).

E két könyvről annyit érdemes megemlíteni, hogy kutatók számára íródott, így a nagyközönség (lelkes érdeklődők, újságírók, tanítók, orvosok, műszakiak stb.) számára nehezen emészthető.

A rovásírás-szakmán belüli sértődésekben, vádaskodásokban, elhallgatásokban bizonyára a „szakmai féltékenység” is közrejátszik. Pl. az ismeretterjesztésben kiváló, remek pedagógusi érzékkel rendelkező oktatók népszerűségét, sikereit megirigyelheti a kevésbé ismert kutató. Ezért kritikával illetheti a nagyobb önbizalommal rendelkező, sikeresebb oktatók-szervezők kutatói módszereit, (időnként túlságosan is) bátor olvasatait, stílusát. Erre lehet „viszontválasz”, hogy a kritikus hangú vagy elvontan fogalmazó kutatók forrásmunkái gyakran „kimaradnak” az ismeretterjesztő művek irodalomjegyzékéből. Érdemes lenne ezzel a sértődékeny hozzáállással mielőbb szakítani!

Fontos kérdésfelvetések a füzet kapcsán

Törvénnyel üldözte-e Szent István és I. András a „régii scythiai nemzeti hitet” és a pogány írást?

Friedrich szerint igen. Más kutatók azonban felteszik a kérdést: ha az üldözés ténye igaz, akkor hogyan maradt fenn a középkori templomainkban annyi magyar nyelvű rovásfelirat?

Jobbról balra és balról jobbra is írtak őseink?

Hamisítvány-e a margitszigeti rovásfeliratos kő?

Mi a kétféle „K” szerepe?

Miért csak 3 „bogárjel” szerepel a (a tíz, különféle ábécékben létezőből) a bolognai botnapción és a Konstantinápolyi Feliraton?

A neveket, idegen szavakat kiejtés szerint (fonetikusan) vagy betűhelyesen írjuk-e át?

A Bethlen Gábor gyergyószentmiklósi szobrán olvasható rovásfeliraton miért néz „visszafelé” (balról jobbra) rovásírásunk „M” jele (25. oldal)?

A füzet fontos megállapításai

Barta József szerint rovásszám-jegyekkel lehet számtani műveleteket is végezni.

A vargyasi keresztelődmedence gyakran jelenik meg a világhálón mint az újfundlandi múzeum „rovásírásos viking köve”. (Vajon jó szándékú

tévedésről van-e szó, vagy a magyar őstörténet kigúnyolásáról?)

A Sepsiszentgyörgy melletti **Kilyén** unitárius templomának feliratának olvasatai közt említésre kerül a BaNDIKO /Ráduly/, a BENEDEK diák /Friedrich/ – de a Bandi Kilyé(n) /aláírás/ sem elképzelhetetlen.

A kolozsvári Történeti Múzeum /a tatárlakai és tordosi leletek itt vannak kiállítva/ felújítás miatt 2009-től bizonytalan ideig zárva tart.

A külföldi szerzők (többek között az angol és német nyelvű székely-magyar rovásírásos szakirodalom hiánya miatt) *Danube Script*-nek vagy *Old European Writing*-nek nevezik rovásábécénk jeleit. Ez alapot ad arra, hogy rovásjeleink nagyobbik részét türk, glagolita, arámi, szogd stb. átvételként eredeztessék.

Vékony Gábor régész-nyelvész írta (Életünk, 1985):

„A székely írásra vonatkozó későbbi adatokból... kiderül, hogy annak sokkal régebbi története van, hogysen a Balkán-félszigetről felvándorló románoknak ahhoz valami közük lenne.”

D. *Dulcu* (a füzetben tévesen Dulciu) nemrég mégis leírta román nyelven, hogy a csak 1100-1200 között a Kárpát-medencébe érkező székelyek a dákoktól, órománoktól (óvlachoktól) vették át írásjeleiket. Ehhez „bizonyítékként” az „óromán írásemléknek tekintett”, kb. 5-7000 esztendősi tatárlakai korong és tábla jeleit használja fel. (www.erdely.ma/mozaik.php)

A „Magyar írás” jó felbontású fényképeket tartalmaz a román nyelvű tatárlakai emlékműről és román nyelvű feliratairól (készítőjük: Víg Sándor), melynek avatásán sem az erdélyi, sem az anyaországi magyarság nem képviseltette magát. Ez a figyelmetlenség és közöny rövid és hosszú távon is gyengíti a magyar nemzettudatot, hagyományaink megőrzésének lehetőségét.

Pedig volna mit őrizni: a füzet szerzőinek megállapítása szerint a magyar az egyetlen nemzet Európában, amelynek a kereszténység térése előtt is volt saját (azaz nem másoktól átvett) írása!

KÖNYVEKRŐL – ŐSZINTÉN

Amatőrök, dilettánsok, veszedelmes délibábkergetők, deviánsok, laikusok, árvalányhajások, ocsú, ingovány... röpködnek a jelzők némely „tudományos” munkákban azok felé, akik nem rendelkeznek oklevéllel arról, hogy véleményt nyilváníthatnak a kérdéses tudományterületen.

Ezt a finnugristáktól megszoktuk, mi sem tekintjük őket tudományosnak, hiszen eddig nem tudták bizonyítani elméletüket. Idén azonban olyan rendezvény keretében is megrostálták az ott megjelenhető műveket, amelyet eddig magyarnak és nemzetinek hittünk.

A 2010-es bugaci **Kurultajon** több szerző művét nemkívánatosnak nyilvánították, tudománytalanak nevezve azokat. Idézet **Püski Sándortól**:

„Bíró András személyes találkozásunkkor elmondta, hogy mivel a rendezvényen szeretnék a szakmaiságot megőrizni, arra kér, hogy az őstörténetben, régészetben csak olyan könyvekkel jelen-jek meg, amelyek állításai tudományos módszerekkel alátámaszthatók, vagy legalábbis tudományos igényességgel vannak megírva és ellenőrizhető forrásokból (valós leletek, dokumentumok) merítenek...

Érvelését elfogadtam, de mivel őstörténetben nem vagyok szakember, elküldtem számára egy listát, az ebben a témában megjelenő könyvekről. Ebben a listában bejelölték, hogy mely könyveknek nem szeretnék ingyen reklámot csinálni egy tudományos kiállítás szomszédságában.”

Szilaj csikó/2010/július/15/6-7. oldal

Számomra két, már elhunyt szerző kitiltása volt a legérthetlenebb és legostobább.

Egyikük **Torma Zsófia** (1831-1899), a világ legelső régésznöje, akit már Hunfalvy Pál sem kedvelt, nemcsak mai követői. Bár nem volt régész diplomája, mégis az emberiség műveltsége szempontjából mindeddig legjelentősebb feltárást végezte az erdélyi Tordoson és környékén.

A kommunizmusban diplomát szerzett régészek közül talán kettőt tudnék mondani, aki hozzá mérhető jelentőségű eredményeket ért el. A 19. sz. végén Torma Zsófia alkalmazta először a régészet-

ben a komplex vizsgálati módszert. Erről bővebben írok az *Ősök és írások* c. könyvünk (2008) 13. oldalán.

A másik szerző Amadé **Thierry** francia tudós. *Attila történelme* című műve Szabó Károly fordításában 1865-ben jelent meg magyarul. Thierry azon kevés külföldi szerzők közé tartozik, akik **nem gyűlölettel írtak Attiláról**.

Talán éppen ez a bajuk vele a kitiltóknak. Biztosak lehetünk abban, hogy a kitiltók töredékét sem olvasták eredetiben annak a latin és görög nyelvű szakirodalomnak, amelyet Thierry felhasznált.

A Kurultaj szervezője, **Bíró András Zsolt** a Magyar Nemzetben is megnyilatkozott népünk számára 2010. július 10-én. Ebből részletek:

*„...bár egyre több régész, történész, genetikus, antropológus van az oldalunkon-és kell távol tartanunk magunktól a **sumerológus délibábkergetők** hadát, akik a legveszedelmesebbek, mert hiteltelen, nevetséges elméleteikkel muníciót szolgáltatnak a nemzetellenes erőknél...Ezek legnagyobb részét önjelölt 'kutatók' által kiokoskodott tézisek, melyek megalapozatlanok tudományosan...viszont súlyos zavarokat okozhatnak a kollektív nemzettudatnak.”*

Bíró **genetikus**, tehát **laikus** a sumerológia területén, így tudományos érvényességgel nem nyilatkozhat erről.

Innen viszont már mindenki maga döntheti el, hogy melyik laikus elmélethez csatlakozik.

A dilettánsok ellen felhozott leggyakoribb vád, hogy nem tudományosak. Nézzünk akkor két művet, amelyek a „hivatalos tudományosság” jegyében születtek.

Az első kapcsolódik a Kurultajhoz, erre az alkalomra jelent meg a Püski-Masszi Kiadónál 2010-ben, bár már a rövid idővel azelőtt megrendezett *Könyvhéten* kapható volt.

Szerzők: **Erdélyi István - Ráduly János**, címe: **A Kárpát-medence rovásfeliratos emlékei a Kr. u. 17. századig.**

Az ígéretes cím ellenére ezen emlékeknek csak töredékét találjuk a (csupán) 138 oldalas könyvben.

Az *Előszót* Hosszú Gábor írta, aki kandidátus, egyetemi docens ugyan, de címeit elektromérnök-ként szerezte, tehát az írástörténet területén **dilettáns**, laikus stb. Bár a *Magyar Narancs*, az SZDSZ közeli ifjúsági heti vagy havilap a 2004. november 18-i számában a *Politikai okkultizmus Magyarországon, Ocsú kontra búza* című cikkben **írászakértőnek** nevezte ki.

Ugyanebben a számban a székely rovásírás eredetéről Erdélyi István régész-történész, az *Eleink* című folyóirat szerkesztője nyilatkozott. Tehát Erdélyi Istvánnak és Hosszú Gábornak nem az itt tárgyalt könyv az első együttműködése. (*Magyar Narancs*, 2004/10/28 és 2004/11/18, valamint *Kőbe vésték, fába rótták* című könyvünk, Szakács Gáborral közös válaszukkal együtt, 2005/157. oldal).

A *Magyar Narancs* ezen sorozatában támadások érték Dr. Bobula Idát, Badiny Jós Ferencet és többeket, akiket most a **Kurultaj**ról is kitiltottak. Figyelemre méltó, hogy a *Kurultaj* szervezőinek is ugyanazok ellen van kifogása, mint a *Magyar Narancs*nak.

Térjünk vissza Erdélyi és Ráduly tudományos könyvéhez, Hosszú Gábor *Előszavához*, mely szerint *a könyv hiánypótló, mert a Kárpát-medencei, valamint a kazár és székely magyar rovásírás teljességre törekvő katalógusa.*

Szerk. megj.: Erdélyi (és Ráduly) „különösen értékes, teljességre törekvő” művében 15 esetben (!) állapítja meg, hogy az írásemléknek nincs olvasata.

Ne tessenek átsiklani a kazár szó felett! A teljességről meg annyit, hogy ennél sokkal teljesebb és hiánypótlóbb kötetek is megjelentek már a rovásírásról, például a Ferenczi testvéreké, Csallány Dezsőé, Fehérné Walter Annáé, Forrai Sándoré. Ezeket kéne újra kiadni! A Könyvhétre jelent meg egyébként a jelenlegi legteljesebb munka, Mandics Györgytől. (*Róvott múltunk I.*)

További idézetek tömörítve Hosszú Gábor *Előszavából*, megjegyzéseimmel:

Nemzetközileg elismert szerzők: Nem értem a többes számot. Erdélyi István valóban nemzetközileg elismert. Ráduly János tanár azonban, aki az erdélyi Kibéden él, csak annak nemzetközi, aki elismeri a trianoni határokat.

Sok rovásemlékkel csak most, ebből ismerkedhet meg a rovászakértők tábora.

Mitől lehetett ez a tábor rovászakértő eddig, ha még azt a keveset sem ismerte, ami ebben a könyvben megjelenik?

A tudományos gondolkodás módszertanát megismerhetjük belőle.

Itt Hosszú Gábor elektromérnök kioktat a rovásírás tudományos módszertanáról, a helyes olvasat megtalálásának lehetőségeiről. Lerontja ezen íróasztal mellett született kioktatás hitelességét, hogy Hosszú Gábortól egyetlen olvasatot sem ismerünk.

Szerk. megj.: a pálos írásról szóló tanulmányában a penszéki feliratot megfajtatlanul tekinti, holott értelmezésére már több érdemleges próbálkozás is történt.

Hosszú elkülöníti a székely-magyar és a pálos rovásírásról. Varga Géza íráskutató szerint ez helytelen megkülönböztetés.

Sőt a könyvben megjelent rovás emlékeket sem ismeri, különben észrevette volna, hogy a kilyéni felirat *fordítva* került a könyvbe. Fel sem merül benne, hogy a rovásírás tudományos kutatásának első lépései közé tartozik, hogy ha még látható a rovás emlék, akkor odamegyünk, odautazunk és megvizsgáljuk, lemérjük... de hát én, kis laikus tanítsak ilyen nagy tudósokat?

A könyv tudományos pontossága referenciaként használható mindenki számára.

Akkor fussunk végig a könyvön és nézzük meg, milyen a tudományos pontossága ennek a műnek!

13. és 62. oldal: *Isztanbuli rovás emlék.* Helyesen Isztambuli. Lehetne elírás is, ha nem ismétlődne meg. Így a „*rovászakértők tábora*”, mely ebből a könyvből ismeri meg az emlékeket, azt hiheti, hogy *Isztanbuli* az emlék neve.

25. oldal: A képen nem E és I rovásjel van, hanem balról jobbra A vagy Á és CS-Z vagy Z-Cs összerovás látható. A jobb oldali jel megfajtatása az enyém, tessenek majd hivatkozni!

Szerk. megj.: E. I. Erdélyi István nevének rövidítése (saját olvasata, az „a z” után) nem rovásjel-hangérték!

33. oldal: A Kiskőrös-cebepusztai tűtartó felirata nem „*Vásáry 1972*”. **Vásáry** István turkológus egyetemi tanár még nem élt az avarkorban, így őt nem örökíthették meg tűtartójukon avar elődeink. ☺

35. oldal: Nagyszentmiklós 1799-ben még nem tartozott Romániához. Nem 13, hanem 14 edényen van rovásfelirat.

Szerk. megj.: Róna-Tas András szerint is 14 feliratról van szó, melyek közül néhány többször is megjelenik.

37. oldal: Nem tudjuk meg, ki a szerzője az itt kezdődő tanulmánynak.

Szerk. megj.: nem Erdélyi István, nem Kristó Gyula, nem Bálint Csanád, nem Róna-Tas András, nem Györfly György, mert őket idézi a tanulmány. Feltehetően Vékony Gábor írta.

46. oldal: A könyvben leírtakkal ellentétben **Vékony Gábor** nem tekintette meg Erdélyben személyesen az alsószentmihályi feliratot. Ezt ő maga sem állítja sehol, például az *Életünk* 1987/4. számában sem.

Benkő Elek, a későbbi régész első hibás rajza alapján fejtette meg Vékony Gábor, kazár feliratként. A kazár kapcsolat tehát elvethető, mert hibás rajzon alapul, ezt maga Benkő Elek is hangsúlyozza. E könyv szerzői, ha oly nagy tudósok, bizonyára tudják, hol ír erről Benkő. Ha ez a megfejtés volt a kazár elmélet mestergerendája, akkor az építmény ezennel össze is omlott.

48. oldal: Igazán tréfás, hogy oly nagy **tudós**, mint Erdélyi István a televízióból rajzolja le 2008-ban Harangozó Imre leletét, míg az **amatőr** Szakács Gábor már 2007 első heteiben fényképpéssel járt lent Újkígyóson Harangozónál, majd a *Magyar Demokrata* 2007/8. számában kisebb tanulmányt ír róla, rajzon is szépen kiemelve a Nikolsburgi ábécé EMP jelével való rokonságot.

Olvasható a *Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig* című, 2007-ben megjelent könyvünk 250. oldalán is.

54. oldal: A helység neve nem *Bogoz*, hanem *Bögöz*.

Ez a tudományos pontosság, felelősség? És ha a „rovásszakértők tábora” ennek alapján *Bogozon* keres rovásemléket?

62. oldal: A felsorolásból hiányzik a rugonfalvi felirat, amelyet Benkő Elek fedezett fel 1981-ben. Ferenczi Géza is ír róla, valamint Ráduly is. Szakács Gábor 2009-ben egy új, kibontott falsza-

kaszon a szakirodalomban eddig le nem írt rovásjeleket vett észre, közel az 1981-ben felfedeztethez.

81. oldal: A szerzők még 2010-ben is ismeretlennek nevezik a csíkszentmártoni felirat 1751-es másolóját, holott Ferenczi Géza már 1997-ben megírta, hogy Bod Péter a másolat készítője.

Nem árurom el, hogy hol írta meg. Aki tudós, ismerje a szakirodalmat!

87. A könyv egyik nagy hibája, hogy a kilyéni felirat fordítva jelent meg.

Ez megtévesztő! Ha a „rovásszakértők tábora” így ismeri meg, akkor téves következtetéseket fognak levonni, amely tovább gyűrűzik majd. Mi (kis dillettánsok) Szakács Gáborral éppen néhány hete láttuk a kilyéni feliratot s bizony a rovás B betű a jobb oldalon helyezkedik el. A rajz sem teljesen pontos.

89 oldal: A homoródkarácsonyfalvi felirat fényképe is *fordítva* van a „tudós könyvben”.

Onnan tudom, hogy mi, „kis amatőrök” ezt is megnéztük, Forrai Márton, Szakács Gábor felmásztak a nem éppen veszélytelen toronyba. A régi mesterek fejjel lefelé illesztették vissza a követ, illene ezt tudni a tudományos-tudós uraknak.

90. oldal: A „Tatár” felirat a homoródkarácsonyfalvi templomból *fejjel lefelé* került eme Hosszú Gábor szerint „tudományos pontossággal és referenciaként is használható” könyvbe.

93. oldal: Dr. Kovács István nem 10, hanem 11 követ talált Tászok-tetőn.

A 11 kő rajza látható Friedrich-Szakács: *Tászok-tetőtől a bosnyák piramisokig* című könyv, 2007/15-18. oldalán.

95. oldal: A könyv tudósai szerint az énlakai festett rovásfeliratos mennyezetkazetta a homoródkarácsonyfalvi unitárius templom tornyának egyik szemöldökkövén található.

Hát ez sem igaz. Tíz napja láttuk rendes helyén az énlakai templomban, az orgona fölött, még azt is meg tudom mondani, hogy tavaly óta hány szúrágással lett több rajta.

96. oldal: Ráduly János *Titkok a rovásírásban* című kötetében ez a rajz bizony nem így látható. Most akkor melyik a referenciaként használható tudományosan pontos?

98. oldal: Nem *Kabátfalva*, hanem *Kobátfalva*. *Kabátfalvát* hiába keresi a „*rovásszakértők táborra*” a térképen.

111. oldal: A szokolyai köveket Szakács Gábornak és nekem 2007 aug. 1-én mutatta meg Lucza Gáborné.

Aznap a Magyar Szigeten tartottunk előadást és onnan vitt el autóval a köveket megmutatni. Ekkor hívtam fel a figyelmét ezek és a tászok-tetői kövek hasonlóságára. Akkoriban jelent meg könyvünk, amely a 40 oldalas tászok-tetői tanulmányomat is tartalmazta, Luczánénak ajándékoztam egy példányt a hasonlóság alátámasztására. Bízattam később Luczánét, hogy írjon az *Arany Tarsoly* számára a kövekről, képekkel együtt.

Csodálkozom, hogy sem ebben a könyvben, sem az *Életünk* folyóiratban, (2010/3) ahol Erdélyi István a szokolyai kövekről ír, nem történik arról említés, hogy a tászok-tetői párhuzamot én vettem észre először. Igaz, hogy csak egy dilettáns vagyok, de akkor **miért használja fel egy nagy tudós a dilettáns adatait, ha közben lenézi?** Etikusan ez?

Szerk. megj: Erdélyi István egyik „módszere”, hogy idézés nélkül kritizál, pl. egyetlen hiba bemutatása, idézése nélkül megállapítja a bibliográfiában /119-137. oldal/, hogy „*fűzet számos hibával és tévedéssel*”.

111. oldal: A pécsi címerpajzs rovásfeliratának megfejtését Forrai Sándor alapos tanulmányban bontotta ki. (Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig*, 1994, 285-289. old.) Erdélyi és Ráduly könyvének ezen az oldalán mégis azt olvashatjuk, hogy szakember még nem fejtette meg.

Forrait ezek szerint nem fogadják el szakembernek. Szerepelnek viszont a könyvben Ráduly János, Szekeres István, Gyórbíró István megfejtései, akik szintén nem szakemberek. Nincs semmi kifogásom ellenük, csak érdekel, hogy miért e **kettős mérce?** Miért nem szakember a tanár Forrai Sándor, aki rovásírást is tanított évtizedeken keresztül, az írástörténeti művek a kisujjában voltak, egy nagyszerű rovásírás vándor-

kiállítást is létrehozott és hatvan évig tartó rovásírásos munkássága mellett bizony eltörpülnek ezen könyv szerzőinek érdemei?

114-115. oldal: Erdélyi István hibámul rója fel, hogy a komáromi lándzsavég feliratát a magyar rovásírás betűivel fejtettem meg, szerinte ugyanis azok rúnajelek.

Erdélyi felületesen olvasta el tanulmányomat s még a képeket is összekeverte. A komáromi lándzsavégről ugyanis az én tanulmányom előtt nem jelent meg fénykép, rajz, ezeket Erdélyi csak az én tanulmányomból ismerheti. Ez megjelent honlapunkon, továbbá a komáromi Duna Mente Múzeum egy kiadványában 2007-ben és az *Ősök és írások* című könyvünkben (109. oldal). Tanulmányomban a komáromi lándzsavég párhuzamaként a koweli rúnafeliratos lándzsavéget is bemutattam. (Hosszú Gábornak címezem, hogy kifejejtette: a tudományos módszertanhoz a párhuzamok bemutatása is hozzátartozik.)

Kétszer utaztam fel Komáromba, kézbe véve alaposan tanulmányoztam a lándzsavéget, muzeológusokkal egyeztettem a munkámat.

A koweli lándzsavéget viszont csak **Sebestyén Gyula** könyvéből ismerhetjük, tehát azt nem tartottam a kezemben. Erdélyi bizonyára rájött tévedésére, hiszen a könyvben olvasható ígéret ellenére nem közölte egyik lándzsa képét sem. Etikussabb lett volna, ha tévedését elismeri és nem próbál meg lejáratni.

Ha rúnákról esik szó, Erdélyi megemlíthette volna, hogy a 24. oldalon látható orsógomb 5 jeléből 4 rúnaként is azonosítható, főként a jellegzetes TH.

117. oldal: Igen meglepő a szerzők azon összegzése, hogy a honfoglalók a kazár kaganátusban „tanulták el” a rovásírást.

Tudományos bizonyítékot, kazár ábécét (amelyet összehasonlíthatna az olvasó a magyar rovásírással) nem mutatnak a tudományos alaposságú szerzők, hiszen akkor egykettőre kiderülne, hogy a hangértékek köszönő viszonyban sincsenek egymással.

Erdélyi és Ráduly tudományos művében nincs képjegyzék!

Felhívom a tudós szerzők figyelmét, hogy a képek forrásmegjelölésének mikéntjét tanulmányozhat-

ják **Forrai** Sándor műveiben, valamint a laikus, dilettáns *Írástörténeti áttekintő magyar szempontból* című könyvben is, a 85-87. oldalig.

Szerk. megj: Erdélyi és Ráduly könyvében az ábrák nincsenek beszámozva.

Az ábrák az Erdélyi által szerkesztett, a NKÖ által támogatott másik könyvben (*A székely írás emlékei, kapcsolatai, története*, Nap Kiadó, 2004) sincsenek mindig beszámozva, feliratozva.

Ezek a hiányosságok nehezítik az említett könyvekben leírt állítások, értelmezések követését, ellenőrzését.

Erdélyi-Ráduly *tudományos pontossággal* készült művének szakirodalmában nincsenek kiírva a keresztnevek.

Ez nagyon megzavarja a tudományos pontosságot, például Kónya Ádám tiszteletreméltó sepsiszentgyörgyi tanár, sok rovásemlék felfedezője csak mint Kónya A. szerepel. Igen, A-val, még csak nem is Á-val.

Szerk. megj: a könyv hátsó borítóján Erdélyi mai, színes fotója szerepel, a nála csak néhány évvel fiatalabb Rádulynak viszont egy fekete-fehér fiatalkori fényképét láthatjuk.

Erdélyi István egyenesen deviáns irodalomnak nevezi *Őstörténeti, régészeti fogalomtár* című munkájában (Bp. 2001, 11. oldal) a nem szakember szerzők írásait és a deviánsok közé sorolja **Várkonyi Nándort** és **Götz Lászlót** is!

Azt, hogy a szakemberek kevésbé értenek a rovásíráshoz, mint a dilettánsok, annak további bizonyítéka, hogy a rovásemlékek túlnyomó többségét nem a szakemberek fedezték fel.

Lacza Tihamér: Az ókor emlékezete a sziklarajzoktól az ábécéig

Nézzünk egy másik „tudományos” könyvet is az írástörténet témaköréből, mely a világhálón át érkezett hozzám.

Lacza Tihamér: *Az ókor emlékezete a sziklarajzoktól az ábécéig* (Dunaszerdahely, 2004) című művének kezdetben igen megörültem, mert e műtől felvidéki rovásemlék-gyűjteményem kiegészítését reméltem. Csalódnom kellett.

Lacza Tihamér nem történész, régész, nyelvész szakember, de úgy osztja a „tudományos” módszertant, mintha az lenne. Foglalkozása vegyész, kémikus, lapszerkesztő.

Egy szakembertől az ember jobban elviseli a ki-

fogásokat vagy az igazságtalanságot, de számomra felháborító, hogy a kémcsövekhez bizonyára jobban értő Lacza bírálni merészeli Forrai Sándort, a tanárt és általánosságban is „déliabószokik”.

Lacza a könyv 13. fejezetében tárgyalja a magyar rovásírást, az előző részekben a kerületi könyvtárakban is könnyen hozzáférhető írástörténeti munkákból építkezik. Két csoportra osztályoz: *írásutatók és laikusok*. Magát valamilyen kideríthetetlen okból az íráskutatók közé sorolja.

Az első bekezdésben azonnal hibátlanul felmondja a hivatalos leckét: „a magyar rovásírás nem saját fejlesztésű, mivel 16 jelet a türk rovásírásból vett át, továbbiakat a görög ábécéből kölcsönzött és két jel a glagolita írásból származik”.

Abban is a szakembereket utánozza, hogy nem bizonyítja ezeket az állításait. Bizonyára bajban lenne, ha meg kéne mutatnia például a két glagolita jelet.

A magyar rovásírásról szóló részt a továbbiakban többnyire az Erdélyi István által deviánsnak nevezett Várkonyi Nándor munkájából csipegeti össze. Pl: *Várkonyi Nándor írja, Várkonyi szerint, Mint Várkonyi helyesen megjegyzi, Lapozzuk fel ismét Várkonyi Nándor könyvét, Várkonyi úgy véli...* és így tovább.

Már maga is szégyelli ezt a sok „várkonyizást”, ezért rosszmájúan megjegyzi: „A zavarba ejtően tájékozott és mindenre odafigyelő Várkonyi...” Még a tudását is bűnéül rója fel Várkonyinak, zavarbaejtő számára egy nem szakember nagy tudása, bosszantja, hogy a szakembereknél nem talál ekkora ismeretanyagra.

Hosszú Gáborhoz hasonlóan ő is kioktatja az olvasót tudományos módszertanból (megfigyelhető, hogy a valódi tudással rendelkezők soha nem módszertanoznak) és ismét két csoportba osztályoz, vannak ugye a *tárgyilagóságok, tudományosak*, meg az *önjelölt délibábos nyelvészkedők...sumer-magyarosok*. Utóbbiakhoz sorolja Forrai Sándor két munkáját, az *Ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig* és a *Magyar rovásírás elsajátítása* címűt.

A 142. oldalon az etruszk kapcsolatot merő képzelgésnek bélyegzi.

Bár könyvében megjelenik az etruszk betűsor,

Lacza nem vette a fáradtságot egy egyszerű összehasonlításra sem. Forrai Sándor könyvében is tanulmányozhatta volna az erre vonatkozó táblázatokat. Laczát később bizonyára mélyen lesújtotta, hogy a nyelvészeti tudományos fokozatokkal bőven rendelkező Mario **Alinei** kapcsolatot talált a magyar és etruszk nyelv között.

Ugyancsak a 142. oldalon tagadja ki a magyarság elődeinek művelődéstörténeti emlékei közül a **Tatárlakai Korongot**.

Az ilyen kitagadásoknak köszönhetjük, hogy a románok rátették a kezüket erre a fontos erdélyi leletre. A román törekvésről Szakács Gábor írt a *Magyar Demokrata* 2010/35. számában.

Lacza bírálja **Forrai Sándornak** azt a táblázatokkal és számokkal alátámasztott megállapítását, mely szerint a magyarok a türköktől függetlenül jutottak a rovásírás birtokába. Azonban semmiféle ellenbizonyítékot nem tud bemutatni.

A 143. oldalon ő is téved a Nagyszentmiklósi Kinccsel kapcsolatban, mint Erdélyi és Ráduly, nála már csak 12 edényen van rovásfelirat.

Ugyanezen az oldalon Forrai Sándor tudása iránt érzett ellenszenvé annyira befolyásolja, hogy Kukai Sándor építésznek tulajdonítja Forrai szépen felépített és bizonyított megfejtését (*Aba szentjei vagyunk, aki Eszter, Anna, Erzsébet*) a pécsi kőbe vésett címerpajzsról.

Ellenőrizhető: Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig*, 1994, 285-289. oldalán. Forrai tisztességesen közli Kukai megfejtését is a 287. oldalon (aBA, ToRoD TeGYÜNK, KAJSZaTaS, ANYa ZseBeD). Erdélyi és Ráduly kihagyta, Lacza másnak tulajdonítja, tudományos művekhez méltánytalan elbírálások ezek.

A 144. oldalon azt írja, hogy a székelyderzsi téglán szerepel az 1431-es évszám is.

Nincs ott! Ferencziék is leírták és láttuk is Szakács Gáborral, hogy nincs rajta. Ajánlom Ferencziék könyveit, ők tanult régészek, történészek voltak, tehát Laczának sem lehet ellenük kifogása.

147. oldal: A homoródkarácsonyfalvi rovás emléket nem Szőke István fedezte fel 1944-ben, ha-

nem Debreczeni László építész 1937-ben.

Lacza úr az osztályozás és módszertanozás helyett inkább a szakirodalmat tanulmányozná, hogy tudományosabb ismereteket adhasson tovább.

Ugyanezen az oldalon Lacza téved, amikor az 1501-ből származó csíkszentmártoni feliratot (nevezik csíkszentmiklósinak és csíkszentmihályinak is) *csíkszentkirályinak* nevezi.

Mint látjuk, sokféleképpen nevezik, de *csíkszentkirályinak* nem. Ha Forrai Sándor könyvét nemcsak bírálta, hanem figyelmesen el is olvasta volna, nem követte volna el ezt a hibát, amelyet sajnálatosan átvesznek majd a Laczához hasonlóan tájékozatlanok.

Lacza Tihamér a 150. oldalon összegez:

A régi magyar rovásábécé 34 jelből áll.

Téved: 32-ből áll. 34 azután lett, hogy **Magyar Adorján** beillesztette az Á és É betűt ábécéjébe. Lacza forrása itt Nyers Csaba kis zsebnaptára lehet, azonban ennél régebbi betűsorokat sem árt ismerni annak, aki a délibábosokat és Forrait osztorozza.

16 rovásjelünk azonos a türkkal.

Téved. A türkkal alakilag és hangértékben egyetlen betű azonos, az N. Tessék egy türk és magyar rovás betűsört egymás mellé tenni és összehasonlítani. Ez talán nem okoz gondot annak, aki olyan szellemi magasságokban tanyázik a délibábosok és laikusok fölött, mint Lacza.

Szerk. megj.: Forrai táblázatában (*Az ősi magyar írás az ókortól napjainkig*, Antológia K., Lakitelek, 1994, 70-71. oldal) 3 alakra és hangértékre megegyező jelet említ: az N mellett az SZ-t és az S-t (pontosabban egyik jelváltozatukat).

2 rovásjelünk az ószláv glagolita betűsorból származik.

Miért nem tetszik végre bemutatni? Nem kell ezt buddhista imamalomhoz hasonlóan folyton forgatni, tessék a két jelet bemutatni és kész. De megígírom, hogy amikor Cirill (Konstantin) megalakította a glagolita írást a 9. században, akkor már nekünk legalább kettőszáz éve volt írásunk. Gondolok itt az avarkori csont tűtartókra, közülük is a leghosszabb feliratúra, a szarvasira. Szakács Gáborral jelen voltunk, amikor a Tudományos Akadémián 1985-ben filmen bemutatták a mikroszko-

pikus felvételeket a karcolatokról. Tehát nem kellett glagolita betűket átvennünk.

151. oldal: *A székelység török eredetű.*

Tessék egyszer erről Székelyföldön a székelyeknek előadást tartani! Előtte nem árt néhány hosszútávfutó edzésen részt venni.

A 195. oldalon Lacza felteszi művére a koronát: *A magyar az uráli finnugor nyelvek közé tartozik.* Nincs megjegyzésem, mert Anyukám arra nevelt, hogy ne beszéljek csúnyán.

Hiányolom Lacza tudományos könyvéből és szakirodalmából **Ernyei József** felvidéki rováslelki gyűjtő nevét.

Az Országos Széchényi Könyvtárban bukkantam rá, amikor a Túróci Fakönyvhöz kerestem adatokat. Tudományos szerzők, ne tessék kifogásolni, hogy **Széchényi**nek írtam a könyvtárat, vagyis két É-vel, mert nem Istvánról, hanem édesapjáról, Ferencről nevezték el, aki két É-vel írta.

Lacza könyve a kerületi **közkönyvtárakban** hozzáférhető írástörténeti művekhez képest csupán három dologban nyújt újat.

1. Ostorozza Forrai művét. Azok meg sem említik.
2. Olvashatunk benne Tipary László munkásságáról a felsőszemerédi rováslelkekkel kapcsolatban.

3. **Nincs benne képjegyzék.** A közkönyvtáriakban viszont van, megtudjuk belőlük, hogy ki készítette a rajzokat, táblázatokat fáradságos munkával.

Ez valami új, nagyon tudományos dolog lehet, hogy a „tudósok” csak átveszik a képeket, de nem írják meg a képek forrásait, mert Erdélyi-Ráduly könyvében sincsenek megadva.

Végül következék a tudományok fellegvárából, a Tudományos Akadémiáról egy szerző, Honti László, finnugrista nyelvész, aki a *Nyelvrokonságról. Az török, sumer és egyéb áfium ellen való orvosság* című könyvet szerkesztette. 2010-ben jelent meg a *Tinta Kiadónál*.

Forrásom a *Magyar Nemzet* 2010/8/21-i száma, Balázs Géza írása, 35. oldal. Nézzük, hogy egy akadémikus milyen finom tudományos stílusban adja elő véleményét:

Tömörítve: *„tömény butaságok kiagyaltása, frusztráció, nagyfokú németellenesség, aminek erős an-*

tiszemilizmus a kísérője, józan gondolkodásra képtelen emberek, legtöbbször felművelt emberek, az ezen csoportba tartozó nyelvészek néme-lyike évente egynél több könyvet maga alá ereszt, szellemi lumpenproletáriátus, bohózatba illő teóriák...”

Van azért egy nagyon nagy igazság is Honti úr mondatai között: *„Némelyek pedig ugyanezen személyek közül mintha megfélemlődtek volna arról, hogy a Kádár-érában párttitkárként vagy éppen rendőrségi titkos ügynökként védelmezték és építgették a szocialista demokráciát”.*

Összegzés

Mint a *Kitiltva, betiltva* című írásomban jeleztem, mind a finnugor, mind a török nyelvrokonság tudósai rendelkeznek szakdiplomákkal, doktori címmel. Mivel ezek az urak és hölgyek azt tartják, hogy ezektől a diplomáktól tudományos valaki, akkor bizony felmerül a gondolat, hogy valamelyik csoport jogtalanul bitorolja a papírjait, tanszékeit, fizetését. Van itt kavargás, nemzetnek megsztása.

Szakács Gábor és jómagam szeretünk tanulni, kerestük és keressük azokat a valóban tudományos műveket, amelyek segítségével közelebb juthatunk az igazsághoz. Sajnáljuk, hogy ebből a két könyvből nem tanulhattunk semmit. Hibák a mi könyveinkben is vannak, de beképzeltség nélkül, tárgyilagosan jelenthetem ki, hogy ennyi nincs, mint az elemzett két „tudományos” műben. És még felületesen is futottam át őket, mert időm kevés az ilyesmire.

Előítéletek, címkézés, felszíniesség, pontatlanság, hibák, összemérés, egy kalap alá vevés, a szakirodalom és a rováslelkek hiányos ismerete, íróasztal melletti módszertangyártás jellemző nem csak az itt elemzett két műre, hanem mindazokra, amelyeknek szerzői tények, ismeretek közlése helyett a laikusok, dilettánsok, stb. ostorozásával próbálják leplezni a valódi tudományosság hiányát. Ezek a szerzők elvesztik jogukat arra, hogy másokat amatőrnek, dilettánsnak, laikusnak, délibábkergetőnek, árvalányhajsnak, ocsúnak, deviánsnak, tudománytalannak nevezzenek.

*(Dilettánsként „tudományos” könyvekről
Friedrich Klára gondolatai a világhálón 2010/9/21)*

A MISKOLCI BÖLCSÉSZ EGYESÜLET TANÁRI ÉRTEKEZLETE

Budapest, a Magyar Kultúra Alapítvány székháza
2011. január 11.

„Jó köztetek lenni!” – ezekkel a szavakkal indította *Kiszely István* a MBE tanári értekezletét. *Megnyitójában* kiemelte, hogy a felkészült oktatói gárdával rendelkező Miskolci Bölcsész Egyesületet hivatalosan rengeteg támadás érte – mégis sokan irigylik. Külön kihangsúlyozta a nemzeti alapú tudás átadásának és a 100 évre tervező, hagyománymegőrző oktatásnak a jelentőségét. Korunk iskolái általában csak társadalmi-politikai korszakokként elévülő, piaci igényeket kielégítő tudást adnak – köztük miskolci magánegyetemünk üde kivételt jelent.

Szöcs Géza kulturális államtitkár beszédében a nemzet előtt álló közös feladatokról tett említést. Ezek közé tartozik a modern nemzeti önkép kialakítása és a nemzet felkészítése a következő évszázadra.

A magyarság történetéből kiemelte a Hon(vissza) foglalással együtt járó életmódváltást és a későbbi paradigmaváltást (a kereszténység oldalára állva az iszlámra mondtunk NEMet). Megemlítette, hogy *Morus Tamás* (az *Utópia* című államregény szerzője, aki a 16. században vérpadon végezte életét, mivel szemben állt mind a feudalizmussal, mind a tőkés renddel) magyar parabolájában már előre látta országunk teljes okkupációját. A magyarság a könnyebb út („átsétálás” egy másik hitre) helyett a szenvedést, az önfeláldozó pusztulást választotta.

Talponmaradásunk ma, az eltérő nyelvi és más hagyományokra épülő közegben azon múlik, sikerül-e önismeretünket valós alapokra helyezni, magyarságtudatunkat megőrizni, a magyarság hi-

vatását megtalálni. Nagyon fontos, hogy ne külföldön gyártott panelekből próbáljunk építkezni, hogy meg tudjuk fogalmazni a szellemi elitünkre vonatkozó, építő jellegű kritikát.

A MBE és az Őskutatási Fórumok immár 20 éve az erkölcsi és szellemi nevelés fontos központjai, ahol azon dolgoznak, hogy 150 éve megrekedt identitásunk pilléreit egy igazabb, magyarabb szemléletre cseréljék (ide kapcsolódik *Tóth Sándor* észrevétele, aki korunk egyik legfontosabb feladatának azt tartja, hogy a finnugor eredetelmélet helyét újból átvegye a szkíta-hun származástudatot valló szemlélet).

Álljon előttünk *Julianus* barát példája, aki kitartó munkával végül elérte célját: régi rokonaink megtalálását!

Rövid bemutatkozás

A Miskolci Bölcsész Egyesület (MBE) oktatási és képzési programja a Magyarságtudomány – Pszichológia (lélekgyógyászat) tengelyre épül fel.

Képzések: pszichológus, magyarságtudató, történelem, néprajz, angol tanár és ének-(nép)zene szakos tanár, könyvtáros, régész munkatárs, művészettörténész, újságíró.

Egyesületünk jeles oktatóit a világhálón *Víg Sándor* és *Záhonyi András* mutatja be (www.pannoniatvh.hu/szksz.com/Zahonyi.wmv).

A MBE miskolci (Vár u. 6.) és budapesti (Jégvegem u. 7.) foglalkozásai nyitottak, 1000 forintos napijeggyel látogathatók.

Bemutatkozott oktatóink és tantárgyaik

Gyárfás Ágnes

Személyiség és szakrális karakter mint nemzeti jellemvonás;
Meseterápia; Mezopotámiai írások; Magyar bölcsélet

Hankó Ildikó

A szerves lét biológiája; Lélekgyógyászati kommunikáció

Szőnyi Magda

Pszichológiai terápia jelképek segítségével

Czeglédi Katalin

Nyelvészeti őstörténet

ESEMÉNYEK

Osváth Ilona	Magyar királyok és szerzetesek; A szőttesek és hímzésminták mint jelképhordozók
Szilvássyné Mazurek Magdolna	A Hellinger-féle családpszichológia
Krizsai Mónika	Kutatásmódszertan; Könyvtárhasználat
Bakk István és Erzsébet	A pálosok oktatási intézményei
Kiszely István	Antropológia; Magyar őstörténet
Kovács Sándor	Protokoll és etikett; A szabar panteon
Tóth Sándor*	Magyar történelem; Árpád-házi királyaink, szentjeink
Pitlu János*	Ősnyelvünk titkai
Hervay Tamás	A kis- és nagy Évkör
Záhonyi András	A magyarságtudomány kiemelkedő egyéniségei; Mezopotámiai kultúra

Nem tudott eljönni a tanári találkozóra, kimentette magát:

Kiszely Noémi	Személyiségjog, családjog,
Földy Ferenc	A lélektan oktatási módszere; A pszichésen sérült gyermek lélektana és terápiája,
Molnár V. József	Szentek, gyógyítók és naptári ünnepek; Gyermekrajzok elemzése,
Rostás László	Szagrális építészet,
Borbola János	A Nílus-menti hieroglifák magyar olvasata,
Medvigy Endre	Magyar nemzeti költészet,
Gönczi Tamás	Nimród és öröksége; Magyar mitológia,
Pápai Szabó György lelkész és Kriza Ildikó művészettörténész.	

Záhonyi András

*Pitlu János: Ősnyelvünk titkai**

Minden egészséges ember egyéni és közösségi szinten egy testben, egy házban, egy Hazában él. Ez a test a lélek temploma. A haza az „ismerd meg Önmagad” alapján a vizsgálat tárgya.

A régiek az önismeretet és a világismeretet párhuzamosan végezték. Honnan jöttünk milyen testi, lelki és szellemi hagyatékot öntött belénk az Isten. Ez a Scientia infusa, mely az eleink generációjának sokaságán keresztül megőrzésre hozzánk került. A Magyarság a Kárpát-medencében az észak-dél, kelet-nyugat szellemi és etnikai metszéspontján található, történelme folyamán sok népszellemmel lépett érintkezésbe, amit magába ötvözött.

Az Egyetem célja innen adódik az Egyetemes megismerésére, feltárására, és megismertetésére. A kutatás kettős irányú: lehatolni az Ős-Tő-ig, a

népek és kultúrák ma ismert legmélyére, mely a Mezopotámiai, Egyiptomi kérdéskörhöz tartozik; a másik, feltekinteni az Égre az Eg-ész felső határára, követve az ősi módszert: „amint fent, úgy lent...”, amint a mennyben úgy a földön is. A nap útját szemlélni és annak biológiai hatásait a Földön követni.

Az egyetemes látásmód az egészet a részeken felüli Egységet és Egészséget szervesen, egységben látja. Úgy is fogalmazhatunk, hogy koherens és konzekvens világegyetemet ír le. Az Egy a számokban a Tő, mint a teremtettség, első alanya a teremtő, mindennek Töve. A Több a centrum felé mutat, nem a szétforgácsolódás felé. Az egyetemes szín a fehér, mely minden árnyalat töve. Az egyetemes, generális szemléletet a görög-római gondolkodással felváltotta az analitika ellentétvető, mindent lebontó specializációjával. A vagy-vagy erő(szak) elve így húz határt definiálva, determinálva, a magasabb és alacsonyabb rendűt részre-hajlóan (rendszerint önigazolóan) megállapítva a

* A TANÁRI ÉRTEKEZLETEN elhangzott előadásuk teljes szövegét közöljük.

saját igazát. Nem érti, hogy minden rész és alacsonyabb rendű működés az egészből, az átfogóból ered. A filosofus dicti, a klerikális dogma-rendszer így válik kerékkötőjévé az életnek. Amit nem ismer a dogma hirdetője, arra rábélyegzi a 'déliabos', a 'tudománytalan' jelzőt. A nyelv és őstörténet tekintetében ezzel a helyzettel állunk szemben. Az egyetemes ősi szemléletmódról Hamvas Béla és Várkonyi Nándor komoly összefoglaló munkát készített. Az Ő szemléletük a keleti és az ősgörög doktrina-rendszer szemléletében szintetizálja az analógia és az analitika szemlélet rendszerét.

Az analitika, a ráció, rasszokra, részekre szakító kriptó-igazsága, a matematikai szám és mennyiségi szemlélet alapja, míg az analógia az intuitív, érzelmi rokonító szemlélete a form a mérhetőségén túli szimbolikus képi világába kalauzol. Az Ósnyelvek nem véletlenül képiesek, s nem csorbíthatja őket hangzókaváltás, a betűírások átírásbeli törekenysége. A magyar- és az egyetemes őstörténet-kutatásnak létezik tehát egy fizikai leírása, mely egy lineáris idősíkon bemutatja egy nép és kultúrája számszerű változásait. A metafizika a történeti, és történelem-előtti emberiség szemléletében olyan dinamikus életútként vizsgálja a történetet, amely a kikelő-kiteljesedő, – s halálával – újjáéledő elvet mutatott ki a teremtett világ valóságának minden szintjén.

Az egyetem célja, tehát *Nomen est Omen*, az egyetemesre, az egységre és az egészségre való nyitás. A részek téridőbeli szétforgácsoltságát újra a kozmikus rend-szerébe kell helyezni. Az őstörténet és ősnyelv kutatást az ős-emberiség szent iratai által leírt ősbölcsőjéből, mint térből és ősbölcsőjétől, mint időbeli kezdeti pontból kell elindítani. Az Ősforrás, az őskút a tiszta, egyetemes forrást jelenti. Ez a szemlélet valósítja meg azt az ŐSI GYÖKERET, amely a legmélyebbre hatolva szívja fel az éltető tápanyagot, s a törzsén, ágain érlelve a legnagyobb éltetőtől kapja erejét, s gyümölcseivel az átminősülő életet szimbolizálva a bort szüli meg.

A magyar nyelv és őstörténet kutatás és oktatás feladatai

Több, mint 60 nyelvvél hasonlították össze a magyar nyelvet, ezen szótárak, szójegyzékek begyűjtése, bedolgozása.

A nyomtatott nyelvemlékek előtti forrásaink feltérképezése és közzététele XIX. századi tudós eleink akaratát teljesítve különös tekintettel a következőkre; Jókai kódex, Königsbergi töredékek, Schlagli szójegyzék, A székely-magyar rovásírás, melyről Thuróczy krónikájának előszavában azt írja: „a magyarok egy része bizonyos jeleket vés fára, s ilyen féle írásmóddal betűk gyanánt él”.

A bibliai konkordanciák (szómutató szótárak) bevonás a kutatásokba.

Julianus barát, Kőrösi Csoma Sándor, Stein Aurél, Zichy gróf, Vámbéry Ármin és a többi nagy utazó munkásságának tudományos feldolgozása. Szükséges továbbá a keleti szent szövegek (Zendaveszta, Védantikus irodalom, Om mani padme hum stb.) a nyelvről, s az emberi történésről alkotott véleményét a nyugati (görög-római) szellem viszonylatában vizsgálni.

A magyar mitológia és eposzvilág fehér folt az őstörténet kutatásban. Újra kell éleszteni Ipolyi Arnold, Kállay Ferenc, Szász Károly munkásságát, kiegészítve Pais Dezső ősvallás-ősnyelv kutatásaival.

Régi nagy átfogó szótáraink jobb megismerése és megismertetése szintén feladatként vár ránk: Czuczor, Fogarasi, Ballagi, Kresznerics stb.

A külhoni magyar kutatók munkásságának integrálása a hazai tudományos életbe.

Tóth Sándor beszéde

Tisztelt Elnök Asszony, tisztelt Államtitkár Úr,
tisztelt Konferencia.

A miskolci Nagy Lajos Király Bölcsész Egyesület történelmi ideológiája mindig is a szkíta, hun, avar származás tudatában, a régi magyar történelem tanítások útmutatásai alapján hirdette és tanította a történelmet. Szembefordulva a hivatalos finn-ugor történelem eszméivel. Ezért nagy örömmel értesülhettünk róla, hogy az új kormány miniszter elnöke, Orbán Viktor Úr is a szkíta, hun származás tudat ősi hitét vallotta magáénak. A múlt évben, Kínában Magyarország hivatalos miniszterelnökéként elsőnek ismerte el, hogy a hunokat az őseinknek tekinti. „Jó itt magyarnak lenni, ahol egykor őseink a hunok is éltek” – jelentette ki Ürümcsiben a Han tartomány székhelyén. Tette mindezt a finn miniszterelnök jelen-

létében, ami az ügy fontosságát még jobban kihangsúlyozta. A Miniszter Elnök Úr ezzel elkötelezettségét fejezte ki a régi ezer éves magyar történelem iránt.

Kölcsey Ferenc 1823-ban is ezt vallotta mikor a Himnusz sorait papírra vetette. „Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, általad nyert szép hazát Bendegúznak vére...” A vers sorai egyértelműen kifejezik, hogy Kölcsey és kortársai Bendegúz illetve Mandzsuk vére alatt Attilát a hunok nagy királyát őseinknek tekinti. Mivel a Himnusz nem csupán egy vers, és nem is csak nosztalgia, hanem az összmagyarság nemzeti imája, sorait minden magyarnak tiszteletben kell tartania. Aki ezt nem teszi magyarnak aligha tekinthető és Petőfi szavait idézve „...sehonnai bitang ember, ki most, ha kell halni nem mer...”

A Himnusz eltörlését, megváltoztatását semmilyen ideológiai rendszer nem merte felvállalni. A tudat a nemzeti ima igazság érzete minden rendszer politikai nyomását legyőzte. Hiába élt a jelszó, hogy „...a múltat végképp eltörölni, rabzolga had indulj velünk...” A had ez esetben mozdulatlan maradt. Az igazság imáját nem lehet eltörölni. Valójában az, aki a múltját nem ismeri, jövőt sem építhet. Alapok nélkül az építmény összedől. A gyökértelen fa kiszárad. Hit nélkül az ember hitelenné válik.

Végezetül egy régi hun történetet szeretnék elmesélni, amit a Shi Ji című ősi kínai történelmi kódexben Sima Qin jegyzett le, és akár ma is aktuális lehet.

A történet szerint Modu hun királyhoz követet küldött a szomszédos ország Danghu császára, hogy küldjék el számára a hunok leggyorsabban futó lovát. A hun előkelőségek az ország legnagyobb kincsét szerették volna megtartani, de a bölcs hun király átküldte a lovat a császárhoz, mert „egy ló miatt nem veszünk össze a szomszédjainkkal, majd nevelünk másikat” – mondotta.

Ez után a császár a hun király legszebb feleségét követelte, kemény fenyegetések mellett. A hunok újra összeültek és azt javasolták királyuknak, hogy tagadja meg a kérést. Ám Modu hun király át küldte feleségét és azt mondta „egy asszony miatt nem háborúzhatunk, nem ontunk vért”. Ez után átküldték az asszonyt a kínaiakhoz.

A Danghu császár azt hitte a hunok megijedtek tőlük, ezért újabb követeléssel állt elő. Most azt a hatalmas földet követelte, ami a szomszédos országok között a hun gyeplővel jelentette és mindig is a tulajdonuk volt. A hun előkelőségek azt javasolták királyuknak, hogy a béke reményében a lakatlan, kies földet, amely nem sok hasznot hoz nyugodtan átadhatják a kínai Danghu császárnak. Ám ekkor Modu király felugrott trónszékéből és ezt kiáltotta: „Halljátok meg minden népek Horenztől a Rajnáig, Tyrosztól Jeruzsálemig, hogy a Hun föld nem eladó!”

Köszönöm, hogy meghallgattak.

TANÁRI PROGRAMOKRÓL

Dr. Kiszely István világhírű antropológus, életműve könyvtári terjedelmű.

Miskolcon a pszichológusoknak, Budapesten és Miskolcon a Magyarságkutatóknak egyaránt a magyarság őstörténetét fogja előadni, mert, amint tapasztalta e téren tájékozatlanság és zűrzavar mutatkozik. Népünk ősei Eurázsia több pontján fellelhetők, csak azt nem tudjuk, honnan kerültek pl. a termékeny mezőföldre, vagyis Mezopotámiába, mikor a mitológiájuk, az ősemlék-táruk tele van a hegyi állatvilág ősemlékeivel, istenképük a „magosság” képzetével, s a világ tetejét égis éri

hegy csúcsán képzelik el.

PhS Hankó Ildikó biológus, antropológus, a Demokrata főmunkatársa.

Minden szakág hallgatóinak a biológiai megalapozású kommunikációt tanítja. Biológiai úton közelíti meg a helyes beszéd, a szépen artikulált kiejtés fontosságát. Így nem lehet pongyolán hadarva összemosni a szót, hanem a tartalmi igényesség is érvényesül a beszédben.

Ezen kívül a magyar király és királyné sírok-ról tart előadásokat, mert szomorú dolog, de alig

egy pár királyunk földi hamvairól tudunk valami biztosat, holott a magyaroknál mindig fontos volt a pompával és méltósággal megrendezett temetés. Köztudott, hogy mindig halomsírba temetkeztek, s minél magasabb rangú volt valaki, annál jelentősebb a „halom” amely alatt nyugodott. I. András Tihanyban egy templom alatt nyugszik, s a Tihanyi Apátság a „halom” a sírja felett.

Dr. Szónyi Magda pszichológus a szimbólumok lelki tartalmát vizsgálja.

A pszichológusok számára fontos a szimbólumfejtés, mert a lélek gondja, baja a szimbólumok értésén át megközelíthetővé válik. A következő félévben a depressziós és az egészséges ember szimbólumvilágával foglalkoznak. A szimbólumok színes világának felfedezése az önismeret forrásául is szolgál.

Dr. Gógl Györgyi pszichológus, saját rendelője van Budán.

Kezdetől fogva intézményünk tagja. Alaptananyagokat tanít: személyiség-lélektant és pszichoterápiát, tehát a lélektani oktatómunkánk központi alakja, úgyis mint az intézmény korai szervezésében is oroslánrészt vállaló munkatárs. Az ő következetes szigorúsága és szeretetteljes egyénisége hozzájárult tanszékünk jó hírvének megalapozásához.

Szilvásné Dr. Mazurek Magdolna, aki három alkalommal mentette meg a pszichológia szakot.

Elsőként akkor, amikor Ransburg Jenő¹ vitte el Pestre a teljes tanszéket, mivel az Orvostovábbképző Egyetemen akart Pszichológia Tanszéket szervezni számukra. Egy pár hallgatóval Dr. Mazurek Magdolna és a régi tanárok kitarítottak és újra felvirágozott a tanszék. Másodjára akkor állt ki nyíltan képzésünk mellett, amikor Dr. C. Molnár Emma irányította át valamilyen intézményhez a hallgatókat. Újra kellett kezdeni mindent, s hála Dr. Mazurek Magdolnának s a többi szilárd lelkű tanárnak ez esetben többen maradtak hallgatók a tanszéken. Harmadszor 2004-ben egyértelmű, szilárd megnyilatkozásai hatására állt le az az agitáció, amely hallgatóinkat egy Pesten szerveződő pszichológiai asszisztens-

képzőbe kívánta átirányítani. Ennek szervezői még a tanári kart is a mi tanári karunkból toborozták.

Dr. Mazurek Magdolna tanítja a tanszékünk arculatát meghatározó Hellinger-féle ún. családállítás, amely magyar viszonyokra átdolgozva képes diagnózist adni arról a lélekben hordozott több száz éves veszteség élményről, amely a jelenlegi nemzeti depresszióknak is oka. Dr. Mazurek Magdolna szilárd lelke, erős jelleme a tanszék egyik tartóoszlopa, melyet erőre és szépre formált alkotója. Első diplomája gyógypedagógusi, azután lett pszichológus.

Pálné Dr. Conty P. Magdolna az egyesület alapító tagja.

Elmondta, hogy még 1998-ban megbeszéltük, hogy az alaptudományok között tanítani fogjuk a klasszikus filozófiatörténetet, s a hozzájuk kapcsolódó nyelveket. Azóta is híven kitarítottunk e mellett az elvünk mellett és úgy vettük észre, hogy a hallgatók igénylik és büszkéek is arra, hogy „humán ismereteket” kaptak. Pálné Dr. Conty P. Magdolna több ízben bizonyította be az egyesülethez kapcsolódó hűségét és megvédte fennállását a legnehezebb időkben. Egyszer a „lázító hármas” környékezte meg, hogy álljon közéjük és agitálja a hallgatókat, hogy hagyják el az egyesületet (Jakubecz András, Racsmány Mihály, Harangozó). A tanárnő azonban éppúgy megmondta a véleményét nekik, mint a később hasonló céllal agitáló Bóka Lászlónak és barátainak.

Érsekcsanádi István kapcsolódott Pálné tanárnő beszámolójához.

Ő is 23 éve tanítja a klasszikus nyelveket, de a magyarságkutatók esetében a klasszikus latin mellett a középkori latint is tanítjuk, hogy az okiratokban, krónikákban eredeti olvasattal kutathassanak. A középkori latin egyszerűbb, mint a klasszikus és könnyen megtanulják. El is tudnak igazodni a kéziratos irodalomban.

Érsekcsanádi István kezdetől tagja az egyesületnek. Az első évnyitón kislánya volt az ünnepi szavalónk...

PhS Krizsai Mónika

Ahhoz a csoporthoz tartozott, akik Pusztakovácsiban jártak a kihelyezett tagozatunkra, ahol

¹ 2011. III. 11-én hallottuk halálhírét. Nyugodjék békében.

második diplomáját szerezte. Kultúrtörténeti kutatómunkáját éppen úgy csodáljuk, mint bibliográfiai elemző munkásságát. Korábbi könyvtárosi munkássága révén a kutatómunka módszerére tanítja a hallgatókat. Rendszeres írója az Ősi Gyökérnek. Prokopp Mária mentori támogatásával már eddig is talált meglepő forrásokat Mátyás király hatalmas életművéhez. Jellemző a mai viszonyokra, hogy munkanélküli. Krizsai Mónika született egyetemi ember, aki a tanszéki munkára, oktatásra és a kutatással járó írói munkára született, mert pompás a stílusa, és az irodalmi jártassága alapos és széleskörű.

Dr. Záhonyi András

Ugyancsak munkanélküli, pedig három diplomája van, s közöttük ez első mérnöki oklevél. Ismert néptáncos volt, aki egyesületünkben magyarságtudományt, újságírást, és angol nyelvet tanult és szerzett mellette tanári képesítést. Több könyv szerzője. Jelenleg a pesti kihelyezett tagozaton (Jégverem u. 7.) a nagy tudósok arcképcsarnokát adja le, Torma Zsófia, Bobula Ida, Zajty Ferenc stb. munkásságát. Vele kezdtük el a képfelírók régi mezopotámiai iratok olvasatát (szeretettel gondolunk az ugyancsak kutatótársként számon tartott Nagyné Fülöp Krisztina és Tóth Zoltán akkori hallgatók közreműködésére, akik éppen úgy alkalmasak lettek volna a tudomány intenzív ápolására, mint bármely egyetem bármely tanszéki munkatársai, de a nehéz anyagi körülmények karrierjüket keresztbe törték.

Záhonyi András nagy nehézséggel küzdve ápolja a magyarság keleti kapcsolatainak tudományos hátterét. Életem leghőbb vágya az, hogy ezeket a tehetséges és szorgalmas kutatókat biztos megélhetésben és tudományos sikerek fényében láthassam.

PhS Bakk Erzsébet és PhS Bakk István a pálos rend kutatói.

PhS disszertációjuk két kötetes monográfia a hazai rend oktatómunkájáról. Egyesületünk ezt a művet szeretné kiadni, csupán az anyagi feltételek hiányoznak. A Bakk házaspár természetesen a pálosok munkásságát és történetét tanítja hallgatóinknak és közben a kutatómunkájukat intenzíven folytatják. Erzsébet még tanul az ELTE-n, István pedig egy technikai újítással a felnedvese-

dett épületeket teszi szárazzá. A pálosokkal kapcsolatban megtalálták Mária-völgyben a középkori magyar pálos egyetem dokumentumait, s ezzel óriási módon hasznára váltak az egyetemes magyar kultúrának.

Váradiné Osváth Ilona vegyész-tanár, népművészeti gyűjtő és művész.

A maga nemében egyedülálló teljesítményt képes felmutatni, a magyar világ minden tájegységéről van egy galériányi gyűjteménye és maga által varrt ősi minta szerinti anyaga. Egyben a magyar népi hímzésvilág ősi elemeit szem előtt tartva képes volt történeti személyiségek életművét egy-egy hímző vásznon úgy bemutatni, hogy az híven tükrözze a kort, a nagy tetteket és az emblemikus személyiségeket: Árpád-házi Szent Erzsébet, Mátyás király, Hunyadi János, Szilágyi Erzsébet stb. Életműve keresztzemes kézimunkákon emelkedett szellemi és művészi teljesítmény. Ő a hallgatókkal a hímzések szimbolikáját ismerteti meg, s meg is dolgoztatja őket, bizony itt hímezni kell...

Ph. Dr. Czeglédi Katalin kandidatúráját az Akadémián szerezte és védte meg.

Már szegedi egyetemista korában kinn járt a csecseneknél és a csecsen nyelv szavait írta össze, nyelvi képét elemezte. Jól tud latinul és hamar észrevette, hogy még a latin nyelv is több hasonlóságot mutat a magyarral, a gyökök vonatkozásában, mint a szibériai csecsen nyelv. Tapasztalatait, kutatási eredményeit megírta, s meg is kapta érte méltó büntetését. Munkáját elvesztette, s egyesületünknel tanít megbízási szerződéssel. Munkáit azonban füzetekben kiadtuk, így elmondhatjuk, hogy a „magyarság nyelvi őstörténete” több kötetben napvilágot látott és a hallgatók számára tananyagként rendelkezésre áll. Később, egy másik kiadó az egész kiadta egy kötetben, ezáltal a széles közönség is hozzáférhet. Nemrég adtuk nyomdába legújabb művét „nyelvünk gyökrendszeréről”, s remélem, mire megjelenik minden hazai nyelvészeti tanszék számot tart majd rá... Adja Isten, hogy így legyen. Czeglédi Katalin is munkanélküli. A családjá, főként fia támogatja. Én egy álombéli magyar nyelvi tanszék vezetőjét látom benne.

Dr. Prof. Kovács Sándor orientalista és politológus.

Ő vetette fel először Szócs Géza Államtitkár meghívását, mert emlékezett rá, hogy régebben többször megfordult intézményünkben és a nagyközönséget is meghívtuk előadásaira. Kovács Sándor arab tanszékvezető volt a kezdeti időktől fogva és hallgatóival megmentette az egyesület létét a bujtogató, romboló szándékú beépített elemekkel szemben. Több tudományos mű szerzője és jelenleg a mezopotámiai mitológiához kutatott ki felfedezés szintű adatokat. A magyarságkutatókat arab nyelvre és kultúrára tanítja, a pszichológusokat protokollra, magatartás-béli szabályozókra.

Dr. Gyárfás Ágnes 22 éve az egyesület elnöke.

Az ELTE-n szerzett magyar nyelv- és irodalomtanári, könyvtárosi és esztétikusi diplomát. Mint könyvtáros összegyűjtötte a fölös példányokból azt az alapgyűjteményt, amely a később szervezett egyetem hungarológiai könyvállományát képezi. Könyvtár szakon több évig tanulmányozta a mezopotámiai kultúrát, írást, s a leletek feltárását, és később maga is megtanulta mind az ékiratok, mind a korábbi képjel-írás olvasását. Az alapművekhez Dr. Prof. Süpek Ottó (elhunyt Miskolcon 1996-ban), külföldről Dr. MED Tamáska Lóránd, Fejérvné Walter Anna, Badiny Jós Ferenc, Fejér Géza adott forrásanyagot, látta el eredeti írásokat tartalmazó fényképekkel, könyvekkel. Majd a veje Tibold László mérnök fényképezte le az orosz múzeumok mezopotámiai és szkíta anyagát. Ebből a bőséges kutatási leletből feltárta a legrégebb képjel-írással írt pecséthengerek tartalmát és a turáni nép szakrális irodalmát állította össze. A pecséthengerek népe ugyanis magát turáninak nevezte, ezért, mivel írásban is bizonyítható, bizton nevezhetjük őket Mezopotámia Kr. előtt 4-6 ezer évvel élt turáni lakosságának.

Ezenközben felismerte, hogy az ősi mesék elemei a mai magyar mese-kincsben felfedezhetőek, és mivel gyermekkorában Edelényben sok mesét hallott, könnyen felfedezte a hasonlóságot és a különbözőséget. Meseelemzéseire mestere Dr. Pap Gábor volt, aki korábban tanított a MBE-ben. A hallgatókat magyar bölcséletre tanítja,

melynek példatára a magyar mese- és ballada gyűjtemény. Továbbá a mezopotámiai kultúrára. A pszichológusokat pedig a magyar lélektani irodalomra.

Aranyosi György trombitaművész

A Miskolci Szimfonikus Zenekar szólistája, és az egyesület kamarazene tanszakának vezetője, ahol művészeket képeznek. Tanítványa *Tóth Zoltán zenetanár* és a tanszak zeneszerzője *Hampó József* kamarazenész is tőle tanult trombitálni.

Együttesük magyar hangvételű művekre képezte ki magát és nem idegenkednek egészen új művek előadásától sem. A tanári értekezleten két Hampó művet adtak elő. Az államtitkári beszéd után Aranyosi György (trombita) és Hampó József (zongora): Égen lépkedő Csodaszarvas című szonátáját játszották. Ezt a művet 2009 Adventjén mutatták be a budapesti Idegen Ajkúak Templomának kiállítótermében (Hold utca) Váradiné Osváth Ilona Csodaszarvas című kézimunka kiállításának bemutatóján. Közkívánatra megismélték a Pszichológusok Nemzetközi Konferenciájának nyitó ünnepségén és ezután több meghívást kaptak országszerte erre a műre, amely egyszerre szakrális és táncos, lendületes, játékos, megjeleníti a csillagok világát és a kecsesen lépdelő mitikus Csodaszarvast.

Az egyesület összejövetelei mindig gazdag zenei programmal valósulnak meg. *Hampó József muzsikája* és az együttes előadásmódja sajátos stílusú, karakteres, mégis finom, s zenei sajátosságokon túl az egyesületnek is sajátos arculatot ad.

Az összejöveteleket mindig koszorúzással fejezik be. Mátyás király Bautzeni Reliefjének másolata a Hilton szálló falába van beépítve. A tisztelet egyaránt szól a nagy magyar királynak és az egyetemalapító tudománypártolónak, kinek szellemiségén épült fel a Miskolci Bölcsész Egyesület oktatási programja. A koszorúzáshoz szóló trombitajátékot hallottunk. Hampó József: II Silentio Hungarico című művét Tóth Zoltán adta elő kristálytisztan, erőteljesen, mégis gyöngéd intonálással.

(Szerk.)

KÉPEK A TANÁRI ÉRTEKEZLETRŐL

A tanári értekezlet

Szócs Géza Kulturális Államtitkár beszédet mond

Hampó József művét előadja a szerző és Aranyosi György trombitaművész

Dr. Záhonyi András beszédet mond

Váradiné Osváth Ilona népművészeti munkáit mutatja be

Dr. Schmitt Pál
Köztársasági Elnök Úrnak
1014 Bp., I. Szent György tér, Sándor-palota

2010. aug. 21.

Tárgy: Javaslát a Vatikán megkérdezésére a Szt. Koronáról

Szeretve tisztelt Elnök Uram!

Amint az az átlagos tájékozottságú érdeklődők körében is közismert: nem biztos, hogy a Szt. Koronát a pápától kaptuk. (Lehet pl., hogy rajta keresztül „csak” visszakaptuk.) Állítólag az USA 1945 és 1978 között 2x is felajánlotta a Vatikánnak, hogy visszaszámazzatná, de mindkétszer elutasították. (Ez is arra mutat, hogy talán nem úgy történt, ahogy a legendákban írva van.)

2010. ápr. 25-e óta nincs akadálya annak, hogy a magyar állam diplomáciai úton hivatalosan megkérdezze a Vatikánt, mi az álláspontja a Korona-küldés ügyében.

Mély tisztelettel javasolom, hogy - amennyiben egyetért azzal, hogy jó lenne végre fényt deríteni az igazságra - hasson oda, hogy megtegyük azt a hivatalos lépést, és a válasz függvényében helyesbítsük: a tankönyvektől kezdve az országközi idegenvezetői mondókáig a Korona-küldés történetét.

Őszinte nagyrabecsüléssel és tisztelettel

(dr. Végh Tibor)

a PEAC (Pécsi Egyetemi Atlétikai Club) kardvívója 1947-51 között
1118 Budaörsi-út 4/C III. 2. (365-0517)

KÖZTÁRSASÁGI ELNÖKI HIVATAL

JOGI, ALKOTMÁNYOSSÁGI ÉS KÖZIGAZGATÁSI HIVATALA

tel: (+36-1) 224-5076

fax: (+36-1) 224-5031

www.keh.hu

XV-2/03173-1/2010.

Dr. Végh Tibor úr részére
1118 BUDAPEST
Budaörsi u. 4/C. III.2.

Tisztelt Dr. Végh Tibor Úr!

A Köztársasági Elnök Úrhoz intézett levelére válaszolva – türelmét megköszönve – a következőkről tájékoztathatom:

Az Elnök Úr az Ön által küldött javaslatot köszönettel vette, és alapos megfontolást követően dönteni fog az információ megfelelő helyre történő esetleges továbbításáról.

Szeretném hangsúlyozni, hogy a Köztársasági Elnök Úr nagyra értékeli a Szent Koronával kapcsolatos érdeklődését.

Engedje meg, hogy jó egészséget kívánjak Önnek.

Budapest, 2010. december 2.

Szívélyes üdvözlettel:

Dr. Könyvid Balázs
főosztályvezető

Minden relatív – mondotta Bolyai*

Nincs még egy nép a földnek kerekén, amelynek szellemi kincseit annyiszor orozták, babérait annyiszor tépdesték, mint a magyarét! Tették – kárunkra – a hozzánk sem fajilag, sem etnikailag nem tartó idegenek, akik ügyes szimattal mérték fel a mi tudásunk, tehetségünk ezerrétű magyar tárházát. S hogy ekképpen bennünket Fortuna csak ritkán kegyelt, nem is sorolhatunk a szerencsés nemzetek közé. Meglehet, ennek eredője éppen a mi népünk sajátos nyíltságában, őszinteségében rejlik.

„Földönjáró csillagaink” – ahogy én fajtánk nagy tudósait, költőit, katonáit, művészeit nevezem becsületességükben, tiszta gondolkozásukban.

Témám Erdélybe vezet tudós matematikus Bolyai Farkas és Jánosra vonatkozik, akiket Istennek kegyelme székely üstökösként adott mellénk. Erre a földre hívom most megjelent magyar testvéreimet, pontosabban Marosvásárhelyre, ahol a két lángeszű magyar – hol egekig szárnyaló pályán, hol a hétköznapok gondjaival küszködve – életének derekas részét élte. Kárpataink keleti peremvidékére, ahol vártát állanak a fenyők és ahol a havasokról aláfutó surrogó szél, mintha ki akarná seperni a völgyeket. Erdélybe, az annyira egyéni zamatú, törekvéseiben, harcaiban, kételyeiben, bizonyosságában, örökké megújuló, újarcaságában magasabb célokat reveláló földre.

Most térek valóban a Bolyaiakra, akiknek pályája, de másként ívelhetett volna, ha történetesen a Fortuna szekerén ülnek! Másként, ha a mi magyar népünk előző hosszú évszázadokon át Európa védelmében – ha nem is mindig egyedül – emeli magasra a pajzsot, épít erődöket. Ha ezalatt a mi tudásszomjas ifjúságunk is a katedrák köré gyülekezhetik, – mint Bolognában, Göttingában – a mi magyar vérünk hullása árán, boldogabb Nyugat! De számunkra a várszerűség, a védő és védekezd jellem lett kötelező, vált hagyománnyá, – s míg mi, peremvidékünk messzi tekintő figyelőtornyaiból kémleltük a Kelet felől megindult ellent, – ők a védett nyugaton csillagvizsgálókból figyelték a planétákat...

Ezzel kerülök az Úrnak 1802-ik esztendejében Kolozsvárott napvilágot látott Bolyai János-

hoz, kinek születését atyja, tudós Bolyai Farkas, ezzel jegyzi Bibliájába:

„*Én is adtam egy planétát a világnak, melynek azonban sem középpontját, sem pályáját nem tudom kiszámítani.*”

De lehet-e jövődjét mondani olyan csillagnak, aki négy éves korában felkap egy szeletkét a konyhában burgonyát hámozó szolgáló kosarából s azzal fut atyjához „Táte nézzed mit kaptam: pityóka árkusának pityóka szinuszat!”

Alig cseperedik, már viszi tudományszomja külföldre. Nyugatra. Amikor elindul, egyetlen vagyontárgya az erdélyi keményfából ácsolt, veretes diákláda, mely úgy kíséri útjain, mint üstökös Körösi Csoma Sándort, az enyedi pagonyban somfából metszett vándorbot.

Göttingában ismerkedik össze a nála idősebb Karl Friedrich Gausszal, a germánok későbbi matematika-fejedelmével. Egyelőre még csak indulnak az egyforma képességek, de nem egyforma esélyek alapján. Így lesz Gauszból a híres göttingai csillagvizsgáló intézet nagytekintélyű professzora, míg Bolyaiból a vidéki város – Marosvásárhely – kollégiumi tanára.

Bolyai János onnan is összekötetésben marad a Nyugattal! Sorra küldi ki munkáit, képleteit Gausznak, akinek becsületességében bízik. Amikor a paralellák teóriájáról szóló megoldása érkezik Gauszhoz, az – hiúságában sértődötten – indulatosan tépi össze a maga – szintén e témakörben 35 esztendő óta kutató – eredményt nem ért dolgozatát. Ezután már – „fejedelemségét” féltve – az előzően zseninek nyilvánított Bolyait – agyonhallgatja.

Így lesz a mindennekfelett hiú Gausz „barátsága” drámaian sorsdöntő a messze élő, földhözragadt székely életére. Ez a kegyetlen mellőzés, ez a csalódás teszi keserűvé, emberkerülővé, meghasonlottá. Mindinkább az erdőket járja és ebben az időben jegyzi Testamentumába:

„*Isten veled, te földön is égi szép természet. Légy mindig menedéke a sokaságból kivitt sebes fájdá-mat enyhítve vigasztaló minden csüggedő gyermekeidnek.*”

* Megjelent München Hídő Könyvtár 1974. évi 3. szám 47. oldal.

Ezekben a bolyongásaival teleszött időkben olykor kályhák építését vállalja el. Gazdag mágnások kastélyaiban, vidéki udvarházakban. Erdélyben még ma is azt tartják, hogy ahol egy-egy fennmaradt öblös kandalló, terebélyes kályha képményén különös mértani számítások alapján kúszik magasba a füst, és amelyben a rönkök égésekor nem vész el kalória: azt a kályhát Bolyai rakta.

Éppen a múlt nyáron kaptam példáját egy ilyen legendaszépségű emlékezésnek, amikor Marosvásárhely környékének erdeit, mezeit járván, vakolatot hullató omladozó kúriához értem, amelynek sarokszobáját agg székely házaspár lakta.

Ott üldögélt a két kedves öreg, lócán a ház előtt. Köszöntöttem őket, s ahogy észrevettem: a fészerhez támasztott rogyant kőberes szekér mögött békés tehénke legel – illendően feltettem a kérdést: kaphatnék-e, vásárolhatnék-e náluk, szomjúságom oltására egy pohár tejet.

Ahogy kimondottam, már röppent is a néni és hozott bögrényi finom, pincegádorban hűtött aludttejet. Beinvitáltak a szobájukba, a diófaasztal mellé. Még rozskenyeret is tettek elém: „Fogyaszsa lelkem” meleg mondattal. Amint közénk telepedtem, szemembe ötlött a szoba sarkába beépített hatalmas – műremeknek is gyönyörűsége – mázas, zöldszemes kályha.

– Hát biza, úgy kell arra tekinteni – magyarázta készségesen Ráki néni –, hogy azt igen-igen híres ember rakta. Az is meglehet, éppen a Rákóczi vagy a Petőfi!

– Ne bomolj, asszony – hördült fel a bácsi – mán hogyan lett volna azoknak idejük kályhát rakni, amikor hun a nímöt, hun meg a muszka ült a nyakunkon! – És hogy az oldalbordája felé addresszált személyes neheztelésén és a maga hiányos történelmi magyarázatán ő sem jutott túl, lemondóan legyintett. – Ne nyúdd az eszedet Ráki, csikorog az mán a magaméval együtt, akár a decásszekér.

S hogy jómagam valami belső sugallatra kimondottam a Bolyai János nevét, úgy ragyogott, világosodott meg a két meleg, ezerráncú arc, mint amikor a hunyó parázsból még pattan egy szikra...

Azóta is felidézem őket! Gyönyörködöm anyanyelvük csodálatos fonetikáján, szóváltozataiknak különös világán, betűvariációjuk különös rejtelvényén... Ha képzeletben bódenitói magányomból

hozzájuk szálllok, úgy érzem a Bolyai-rakta szemeskályhánál melegszenek.

1860-ban halálát érezte közeledni Bolyai János. Sok utat járt diákládájába rendező iratait. Pontosan, gondosan, számozottan a több mint tizennégyezernyi írott oldalt kitevő munkáit. Közöttük az egykor már nyomtatásra kész – Gausz irigysége folytán nyomdát nem látott – könyvalakban meg nem jelent művét: a relativitás elméletét. És amikor a Marosvásárhelyt ma is álló ősi cinteremből a kollégium lélekharangjának csendje mellett kísérik a temetőbe – hagyatéka, a diákládájával együtt, megőrzésre a Teleki Thékába kerül.

Ma már bizonyos: egyedül Bolyai János jutott el geometriai vizsgálódásai alapján ahhoz a felismeréshez, amely az általános relativitás fizikai lényegét alkotja. Nevezetesen ahhoz, hogy a gravitációs erőter és a geometriai erőter mögött belső összefüggés van. Ezzel a korszakalkotó felfedezésével évszázaddal megelőzte korát!

Nemrég történt, hogy Kanadában tudósokból álló társaság, matematikai témákról és ezzel kapcsolatban a nagy tételek megoldásáról beszélt. Az egyik – különben montreáli francia – arról, miszerint „a relativitás atyja” több mint száz esztendővel ezelőtt élt magyar. Hozzá is fűzte gall akcentusú angoljával: „Indeed the former great Transylvanian Johannes Bolyai” (Valóban az egykori nagy erdélyi Johannes Bolyai.)

Felszólalások, megjegyzések követték egymást, az egyik torontói matematikus bejelentése, miszerint tudomása van arról, hogy Magyarországon a matematikusok – ezek között többen éppen a Műegyetemen – tudnak Bolyai igazáról. Az időközben a Bolyai-Gausz levélváltásából nyilvánosságra hozott levelek – Eötvös Loránd feljegyzései – utalnak erre. Döntően a pár esztendővel ezelőtt Amerikában, Princetownban meghalt Albert Einstein hagyatéka:

Az Einstein halála után felvett pontos közjegyzői leltár, melyben a tudományos világ által hiányolt Bolyai iratok számozottan vannak feltüntetve.

Hogy a korszakot meghatározó munka miként jutott idegen kezekbe, arra régen fényt deríthetett

volna a marosvásárhelyi Théka naplójába jegyzett különös szöveg. Ennek története:

1914 tavaszán Marosvásárhelyre érkezett egy idegen, ismeretlen tanár. Olyan kiváló ajánló levelekkel, hogy azok alapján megkapta betekintésre a Bolyai János-ládába zárt hagyatékot. Ezek között a már említett relativitás-elméletet felölelt munkát. A tanár – akit Einstein Albertnek hívtak – elutazása után került a hiányt jelentő feljegyzés a Théka naplójába.

Einstein tudhatott arról, hol őrzik Bolyai János írásait. Érdekelhette a hagyaték. Bizonyos, hogy nem ok és cél nélkül vette útját az eladdig neki ismeretlen erdélyi városba. Jó megérzése vitte a vasveretes iratládig! Einstein köztudomásúan 1916-ban már mint a berlini Kaiser Wilhelm Institut professzora lépett a nyilvánosság elé az akkor óriási feltűnést keltett relativitás-elmélettel.

Joggal kérdezhették a kanadai matematikusok, miért nem védte meg a magyarság lángesze tudósának igazát? Fájdalom, az alapvető mulasztás, röviddel Bolyai halála után, még a múlt században történt! Akkor, amikor a nyugati matematikusok több ízben is felkeresték levelekkel Marosvásárhelyt és kérdezősködéseikre – feleletet sem kaptak!

Lehet, – mint már annyiszor az életben – egyetlen tudatlan, nemtörődöm, felelőtlen ember vétkes hanyagságán múlt, aki nem értette meg a zsenit, aki az erdőben bolyongó „meghibbant vénembert” látta benne, és aki butaságának hallatlan vétkével dobta a papírkosárba az érdeklődő levelet...

Valószínű, más irányt vesz – Einsteinnek 1914 tavaszán tett látogatása után – az iratok hiányos visszaszolgáltatása, ha nem üt ki röviddel később a véres és oly sok mindent elsodró, első világháború és utána nem adja Trianon Erdélyt a románoknak!

Bizonyos – szögezték le a kanadaiak, a mai világszellemet tekintve, a mai hatalmon levőket ismerve, nehéz erről szólni.

Magam – mint Erdély szülőtte – mégis úgy vélem: *Tartozik ezzel Bolyai Jánosnak a világ!* Éppen az ő szellemében, az ő Testamentumába jegyzett szavai szerint:

Az igazságot is tanilag és erkölcsileg határtalanul szeretem.

Az elmúlt nyáron, Marosvásárhelyen jártam. Azóta is követ, foglalkoztat a Bolyai Múzeum ottani kincsestára. Kísér a Teleki Thékában őrzött relikviák képe! Az elsárgult papirosú Appendix, a Testamentum, a veretes diákláda. Az egyik szekrényke üveglapja alá simított kesztyű. A hitves, az anya, Pávay Krisztina selyemkesztyűje...

A törekvésekben, küzdelmeikben, harcaikban, kételyeikben, bizonyosságaikban, újarcúságukban magasabb célokat kereső Bolyaiak arca! Pályájuk ragyogását, tragédiájuk oly igazi erdélyi képét hoztam el vigaszul. Az ő Istentől kapott fényüket, dicsőségüket.

Régi sebeikről így hántom le a kötést, hogy egy kicsit a magunk hazátlanságát pólyázzassam be vele...

Dr. Szakáts Istvánné (USA)

Tudtad-e...

Megmutatjuk Magyarországon azon arcát, amelyet sokszor csak kevesen láthatnak. Kitaláció, mese, legenda, elmélet? Kalandozz velünk és a végén a döntés ügyis megszületik.

Kezdjük néhány kérdéssel.

Tudtad-e... Hogy a magyar nők más népek szerint a legszebbek a világon?

Tudtad-e... Hogy Magyarország Európa egyetlen nem indoeurópai népe?

Tudtad-e... Hogy az avarok, kunok, jászok és más hasonló kultúrájú, genetikájú népek beilleszkedtek a magyarságba?

Kipcsakok (kunok)

Tudtad-e... Hogy a környező „szláv tenger” ellenére a magyar képes volt megőrizni nyelvét és kultúráját?

Tudtad-e... Hogy Atilla hunjai a hatodik században települtek be a mai Erdély területére, akik ma székelyeknek hívják magukat?

Tudtad-e... Hogy a hunokról Kunfíciustól kezdve Stein Aurélig türk, kínai, örmény, mongol, tibeti, grúz, muszlim és egyéb források írnak?

Tudtad-e... Hogy a Habsburg elnyomás alatt az Akadémia bevallottan politikai okokból csak a finnugor rokonság elméletét támogatta, annak ellenére, hogy az ugor embertani jelleg a magyarban alig 0,6%?

Hogy néznek ki a magyarok?

Nézd meg, milyen embertani jellegzetességekkel rendelkezik a magyar!

Nyílhegy és agytérfogat

Tudtad-e? hogy Samu, a vértesszőlősi előember

Tudtad-e... hogy a Magyarországon talált nyakszirtcsont egy kb. 270-400 ezer évvel ezelőtt élt férfié volt, akit a tudomány ma már csak Samunak nevez?

Tudtad-e... hogy az anatómiai vizsgálat szerint Samu agytérfogata nagyobb lehetett a ma élő emberénél, tehát kora alapján homo sapiensnek, de a koponyaméret és az eszközök alapján a homo erectusnak (felegyenesedett ember) lehet nevezni?

Tudtad-e... hogy a vértesszőlősi előember agyveleje a kutatók szerint csak egy hirtelen és szokatlan, ugrásszerű fejlődés következtében alakulhatott ki így, és ez a fejlődés minden jel szerint a Kárpát-medencében ment végbe?

A bükki Szeleta-barlang kincsei

Tudtad-e... hogy 30-40 ezer éves nyíl- és lándzsahegyeket találtak ezen a helyen, amelynél tökéletesebb lándzsahegyeket, nyílhegyeket az ősember talán sehol sem gyártott?

Az istállósői lelet

Tudtad-e... hogy itt háromlyukú, barlangimedvesontból készített, öt hang megszólaltatására alkalmas furulya került elő?

Tudtad-e... hogy a másik itteni legfontosabb lelet a sok apró nyílhegy, amely rendkívül fontos lépés a civilizáció fejlődésében, hiszen itt találtak nyílhegyeket legkorábban egész Európában?

Tudtad-e... hogy ez az eredmény rácsáfolt az addigi álláspontra, miszerint a nyílhasználat csak a Kr. e. 8000-tól volt elterjedt, tehát a Kárpát-medencében kb. 25 ezer évvel korábban használták?

Genetika

Tudtad-e... hogy a genetikai vizsgálatok szerint a Kárpát-medence újkőkori népessége az őskori népességből származik, tehát folyamatosan azok lakták a Kárpát-medencét, akiknek leszármazottai így vagy úgy, de itt élnek?

*Forrás: BunyevácZ Susza: A Szent Grál üzenete
Összeállította: Antal Zsuzsanna*

Ezek a kérdések legalább ilyen izgalmasak

Mi az a kacsalábon forgó palota? A Kis Göncöl. Régi neve ugyanis: Tündéresszony palotája. A Sarkcsillagé: Boldogasszony matullája (motollája). Matulla = a fonásnál használt madárlábhoz hasonló, háromlábú tengely). Csak ez a csillag kering egy adott sarokpontja körül. E csillagkép mellett ott van a Sárkány-csillagkép is!

Mi az az aranyalma? A révülő (mese)hős lélekutazással feljut az égigérő fa tetejére, majd amikor visszatér testébe, egyre kisebbnek látja a csillagképet, a kacsalábon forgó palotát. A csillagok az aranyalmák rajta.

Mi az a lélekutazás? A Tejút régi neve: Lelkek Útja. A Csaba-monda szerint is a lelkek otthona a csillagösvény. A hős kiszáradó testét elhagyja az utazás (révülés) erejéig, majd visszatér a testbe (lásd: Platón írásait. A görögök a lelket a szkítákkal való találkozásig felesleges, járulékos elemnek gondolták (ld. Meuli, E.R. Dodds szerzők műveit).

A lélekutazás legismertebb módszerei: – álom, életveszély, szerelem, tánc, zene – a zene is "kozmosz járműként" üzemel, egy másik világba repíti az embert (szerintem ez a katarzis érzésével lehet összefüggésben). Földöntúli hatalmakkal kerülünk kapcsolatba.

Egyedi-e Isten-szavunk? A szó előfordulása más nyelvekben: Perzsául: jisdan. Hettitául: Istanu.

Hattiul: Estan. Chaldeusul: Esta. Avesztaiul: Ista, Görögül: Észtia. És így tovább.

Hol van a világ közepe? A néphit szerint mindig az a világmindenség közepe, ahol állsz, hiszen fel-foghatatlanul nagy, végtelen a kozmikus tér.

Hol van a világvége? Ahol ég és föld összeér, ott áll a világhegy/világoszlop. Ez köti össze az eget a Földdel, ez a Föld forgástengelye. Itt nő a világfa, amely magasabb a világoszlopnál, és folyamatosan nő, mindig is nőtt. A világhegy tetején van a sarkcsillag, és itt lakik a főisten.

Ki a főisten? Meglepő módon a népmesék Tündér Ilonája, aki madártársaival él a világhegy csúcsán (hollók, galambok, pávák, hattyúk stb. képeit ruházták rájuk), és általában csak ő változik át szép leánnyá, a társai pedig elviszik éjjel a termést a fáról (aranyalmák). (Érdekesség: A Heléna név magyar megfelelője: Iona. Szép Heléna trójai édesapjának a neve: Tündar, görögösen Tündareusz.)

Miért pont fát tisztelünk Karácsonykor? A fa ösztönösen tudja, mikor kell kivirágoznia, ősi bölcsességet hordoz, amelyre felnéztek a természeti népek. A növényi gondolkodásban az élet szentsége van, gondoljunk csak a szinte lehetetlen körülmények között is megélő fákra.

Milyenek voltak igazából az "Őselemek"? Tisztelték a természet, az élet (lélek) és a bölcsesség (értelem) hármását. Ez évmilliókig nyúlik vissza,

és ellentétben áll a ma sulykolt primitív őselemekkel. Az igazi ősi ember hite többek között a Napvallás volt. Ma inkább a természet iránti féltelmét hangsúlyozzák az őselemeknek, nem pedig azt, milyen egységben élt vele.

Mit ünneplünk a Téli napfordulókor? A legősibb ünnepet. A nappalok hosszabbá válnak. A hunok ekkor ünnepelték törzseik együvé tartozását. (Ünnepelték a szkíták, a szibériai népek, az egyiptomiak, a babiloniak is többek között.)

Mi az a világfa? Régen Tetejetlen faként ábrázolták – a kozmosz, a világegyetem végtelenségét fejezi ki. Tehát az emberek tudták, hogy végtelen az univerzum (aranykori gondolkodás). A fák, mint a többi növény, a fény felé törekszenek. A növények királya a fa. A világfa képzetéhez a zenélést is társítják (román népmesében a 12 ágú tölgyfa minden ága zenél), ld. a népmeséket ("mozog a föld az énekükre"). A testet elhagyó lélek a világfán utazik.

De most akkor ki a Boldogasszony? A világmindenséget jelképezi; az elhalást, a megújulást. A karján ülő gyermek a Nap. Zaráoszter vallása előtt Mezopotámiában, Örményországban, Szkítiában: Ana, Anu, Anahit (méd mágusoktól származó elnevezés), Anahita istennőt tisztelték. Gyémánt korona van a fején, négy fehér ló húzza szekereit. A Napisten Szeplőtelen Szűz Anyja elnevezés is gyakori.

Forrás: Grandpierre Attila: Karácsony

Tavaszcélzás, örök tavaszvárás!

Minden ujjong, örül, éled szinte zsong a természet; megindul az éltető nedvek keringése, s hangzik az ősi ének:

Tavaszi szél vizet áraszt
Virágom, virágom,
Minden madár társat választ
Virágom, virágom.

Hát én immár kit válasszak
Virágom, virágom?
Te engemet, én tégedet
Virágom, virágom...

Hangzik évezredek óta, minden tavasszal a Nagy Nép gyermekeinek szájáról a Kárpátoktól – az Altáj hegységig, sőt azon túl is Dzsungáriáig. Hungáriától-Dzsungáriáig, délen pedig a Tigris folyóig.

Ranner Gizella írta (a Nők Lapja, 1978. szeptember 16-i számában):

„...A hun birodalom tárgyi emlékei egyre nagyobb bőségben kerülnek elő, nemrég tárták föl Közép Mongóliában egy hun úr lakóházát. A ház teljesen fából készült, szöveget egyáltalán nem használtak hozzá. Holott egyébként a leletek fejlett ko-

vácmesterségről és kézműiparról, sőt némi földművelésről tanúskodik.

...A mongolok a hunokat elődeiknek, őseinknek tekintik... Él itt is a legenda a hun-magyar rokonságról, s ezzel összefüggésben a magyar-mongol rokonságról is...

A mongol zene is pentaton, a TAVASZI SZÉL VIZET ÁRASZT – szinte ugyanilyen mongolban is. Jurta táborunkban vendéglátóink szép mongol népdalokat énekeltek nekünk. Mi is nekik, magyart...”

Amikor az 1960-as években kutatók rájöttek arra, hogy a korábban kiásott sumér cseréptáblák között néhány zenei vonatkozású is van, olyan ékjelekkel, melyek zenei hangokat képviselnek – nem is gondolták, hogy milyen következményekkel járhat. A négy, „hangjegyes” tábla közül a legfiatalabb körülbelül 2400 éves, a legidősebb körülbelül 3800 éves. Rajtuk zenei kifejezések és húros hangszerek hangolására vonatkozó utasítások vannak.

Ezek segítségével megfejtették azt a kb. 3400 éves táblát amely Ugaritból került elő, és a hangjegyeket képviselő ékjelekkel együtt rajta volt a hurrita-sumér ének szövege is.

Ugarittól alig 200 km-re volt ÁRPÁD városa is (észak-keleti irányban). ARAD városa pedig csak kb. 100 km-re (dél-felé). SZITTYAVÁROS (Scythopolis) kb. 700 km-re, ettől pedig nem messze a galilei Názáret és Betlehem.

A Berkeley egyetem (California) három kutatója A. D. Kilmer régész, R. L. Crocker zene-történész és R. Brown fizikus kellő kutatás után, egy kb. 4800 éves sumér hangszer, az un. ezüst hárfá pontos kb. 1 m²-es mását készítették el, tíz húrral felszerelve. Majd megszólaltatták a díszes hárfát és hozzáénekeltek a hurrita szöveget és dalt.

1976-ban hanglemezzre vették az ősi zenét-éneket, s amikor elérkezett a nagy pillanat, hogy meghallgattuk az emberiség legősibb énekét – elállt a lélegzet, mert a felcsendülő dallamokból népünk lelkülete szólalt meg ismerős hangon.

Mintha a magyar „TAVASZI SZÉL VIZET ÁRASZT” és a japán „CSERESZNYEVIRÁG (Sa-

kura)” kezdetű népdalok édes testvérét hallottuk volna...

Szólt a zene, szállt az ének, megszólalt az idő mélye, s megrezdült a ma élők lelki húrja, mert magukra ismertek a dallamokban. Évezredek távolából üzentek az elődök:

„Legyetek jók, hűségesek, erősek; őrizétek az örökséget, a szépet, a jót.

Gyógyítsatok, szepítsetek; varázsoljatok tavaszt magatok köré, sugározzatok fényt, hogy láthasson a világ.

Áhítatban éljetez és éltessetek, ti vagytok a megújulás, az örök létben.

Hirdessétek az Örök Tavaszt, s lelketekben őrizétek az égi dallamot.

Ismerjétek meg a hóvirág titkát, mert ti vagytok a tavasz hírnökei, a világ reménysége...”

„Aki szeret, az énekel” – mondta Szent Ágoston.

Milyen sok-sok szeretetet lehetett édesanyáink szívében-lelkében, akik még a legnehezebb munka végzése közben is énekeltek.

Énekeltek nagy-mosáskor, énekeltek kapáláskor, énekeltek aratáskor... énekeltek, daloltak, mert csordultig volt szívük szeretettel.

Még nehéz napokon is derűsek voltak, mert lelkükben hordták a mennyországot.

Szállt a dal, szállt az ének évezredek óta szakadatlan; erőt adva az élethez. És száll a tavasz üde leheletét hozó csodás ének ma is – Hungáriától-Dzsungáriáig. Egyformán csendül Magyarországon Sebestyén Márta hangján, vagy Újgur földön a jogur törzshöz tartozó bájós Jinxingisz tiszta, csengő hangján.

Rokon népünk e pacsirtájának dalai szívből, lélekből jövő áhítatos imaként emelkednek az ég, a magasságos tengerég felé. Viszik az üzenetet: ÉLÜNK ÉS ÉLNI FOGUNK, MERT HISZÜNK AZ ÖRÖK TAVASZBAN, mert akármilyen hideg és akármilyen hosszú is a tél, a Mindenható csodálatos rendelése folytán MINDIG MEGJÖN A TAVASZ! MINDIG!

Orosz László

Milyen a boldog ember?

- A boldog emberek különbséget tudnak tenni aközött, amivel rendelkeznek, és amire vágnak, tisztában vannak a lehetőség és az igény fogalmának jelentésével.
- A boldog emberek kreatívak és kíváncsiak.
- A boldog emberek nem a boldogság elérésére összpontosítanak, hanem egyszerűen csak élnek, és elfogadják az élet felkínálta örömeket.
- A boldog embereknek gyakran vannak pozitív élményeik, és itt a gyakoriság fontosabb, mint az intenzitás. Jobb kis dolgoknak örülni ahelyett, hogy az ember a "nagy boldogságra" várna.
- Céljaik és lehetőségeik megítélését illetően a valóság talaján állnak. Igényeiket nem adják alább, ugyanakkor erőfeszítéseiket sem fokozzák. Rövid és hosszú távra egyaránt terveznek.
- Létüket egy felsőbbrendű értelemnek rendelik alá, és nem maguk hódolnak be sem a pillanatnyi nehézségeknek, sem az élvezeteknek, de nem korlátozódnak az itt és mostra sem.
- Társadalmi kapcsolataikat tudatosan ápolják, és bármikor számíthatnak barátaik és családtagjaik támogatására. Bízhatnak benne, hogy embertársaik elismerik és kedvelik őket (még akkor is, ha a valóság mást mutat).
- A boldog emberek nyitottak a világra, derűlátók, és megfelelő az önértékelésük. Tulajdonságaik csak részben genetikai meghatározottságúak, ennél fogva igaz az, hogy a negatív érzések iránti hajlam csupán félig-meddig örökletes, mint ahogy a boldogság átélésének képessége sem annyira eleve elrendelt, hanem sokkal inkább tanulható.

Boldogságreceptek

Mindenkinek megvan a saját képlete a boldogságra. A fent említett sajátosságok alapján az alábbi általános tanácsok foglалhatók össze:

Élj a mának!

A jelenre való összpontosítás segíti a pontos érzékelést, így nem terelődik el a figyelem, könnyebben létrejön a flow és az azzal járó boldogságérzet.

Ápold kapcsolataidat!

Az emberek többsége akkor a legboldogabb, ha együtt van valakivel. A szerelem, a barátság, a bajtársiasság még az egyéniség megbecsülésének korában is az első számú eszköze a boldogságnak.

Határozd meg a helyes sorrendet!

A legtöbb fejlett nyugati országban az élet alakulásának lehetősége már-már határtalan, a szükségletek azonnal kielégülést nyernek. Ezzel szemben a féktelen hedonizmus felborítja ezt az egyensúlyt, mert csökkenti az örömezzést és az élvezet-

tet. A választás szerint történő fogyasztás a mértéktartóan kezelt élvezetek, a lényegre való összpontosítás elősegíti a helyes sorrend felállítását.

Munka és szabadidő egyensúlya

A tehetség és a képességek előnyös kihasználása következtében létrejön a flow – az örömteli áramlatérzés. Az ember büszke lesz teljesítményeire, és nő az önbizalma.

Tégy úgy, mintha boldog lennél - és az is leszel!

A mosolygás megalapozza a jó hangulatot, függetlenül attól, hogy szívből jön-e vagy sem. David Moyers ezt a következőképpen fejezi ki: "Going through the motions triggers the emotions." (A külső mozgások belső mozgásokat idéznek elő.)

Maradj higgadt!

A boldogságot nem lehet kikényszeríteni. Néha éppen a lemondás és a kivárás vezet el hozzá.

*Részlet Sütő Gyöngyi: Flow-áramlatban...
Interneten megjelent írásából*

Hervay Tamás
 IMA EGY ÓSHÖZ
 Attila ünnepére

Attila nagykirály!
 Szkíták, hunok fénye!
 Életfolyam forrás:
 Itil folyó vére.
 Népének Étele, Itala, Vezére.
 Fordítsd fényes orcád
 Késő nemzedék'dre!

Csaba, kedves fiad
 – Ki vezet fény útra
 Csillagok ösvenyén
 Istennek honába –
 Huni örökű jó
 Székely nemzetére

Buda jó testvéred,
 – Kít nem ölél soha,
 Népéért, ha mene,
 Önként áldozatra –
 Szkítai örökű
 Magyarai vérére!

Légy segedelmünkre!

Nem sereggel menni,
 De Rómát, szeretve,
 Istenhez vezélni!
 Nem falat dönteni,
 De hő szeretettel
 Lelkeket emelni!

Aquilea-harcunk
 Önönben megvívni
 Istennel-győzelmünk
 Hírét messzi vinni!

Nyelvünk-gondolatink
 Tisztává tétessék!
 Erkölcseben mi szívünk
 Kiteljesedtessék!

Szeretettel a rossz't
 Jóra fordíthassuk!
 Gonosz hatalmakat
 Erőktől foszthassuk!
 Minden kísértésnek
 Ellene állhassunk!

Jézus amint kéri,
 Mi megbocsáthassunk!
 Krisztus amint kéri
 Kegyelmet adhassunk!

Bensőnkben, mint Urunk,
 Világ'ot teremtsünk,
 S fényünkkel e-világ
 Lámpása lehessünk!

Reményik Sándor
 CSENDES CSODÁK

Ne várd, hogy a föld meghasadjon
 És tűz nyelje el Sodomát.
 A mindennap kicsiny csodái
 Nagyobb és titkosabb csodák.

Tedd a kezedet a szívedre
 Hallgasd, figyeld, hogy mit dobog,
 Ez a finom kis kalapálás
 Nem a legcsodásabb dolog?

Nézz a sötétkék végtelenbe,
 Nézd a kis ezüstpontokat:
 Nem csoda-e, hogy árva lelked
 Feljűk szárnyat bontogat?

Nézd, árnyékok hogy fut előled,
 Hogy nő, hogy törpül el veled.
 Nem csoda ez? - s hogy tükröződni
 Látod a vízben az eget?

Ne várj nagy dolgot életedbe,
 Kis hópehelyek az örömök,
 Szitáló, halk szírom-csodák.
 Rajtuk át Isten szól: jövök.

Reményik Sándor

PILATUS

János evang. XIX. 22

A pörnek vége. Elvégeztetett...
Véres a kereszt tövében a fű.
A helytartóban forr a néma düh
S egy gondolat tépi a másikat.

"Rongy csőcselék, én unlak titeket,
Unom a vágyatok, a hitetek,
A papjaitok ragyogó ruháját,
A mellükverő messiásokat,
A nap hevét ez átkos ég alatt,
A zagyva szókat, buja színeket,
És magamat és uramat, a császárt,
Ki bírónak tett ilyen nép felett.

"Feszítsd meg!" üvöltötték a fülemben.
Amíg unottan odalöktem nékik.

Szegény bolond! Pedig csak álmódott,
Csak álmódott egy létráról az égig.
Csak álmódott, de ezeknél tán szebben.
Már szürkül fenn a Koponyák hegye -
Vajjon álmódik-e még a kereszten?

Valamit szólt nekem az igazságról,
Azután némán vérzett, ragyogott.
Gúnyjal kérdém: az igazság micsoda?
Felelé: "én vagyok".

Eh, hát kicsoda nékem ez az ember?!

A csőcselék morajlott mint a tenger,
Én untam, untam amazokat, ezt is.
Egy messiással több vagy kevesebb,
Pilatus lelke nem lesz nehezebb
És könnyebb tán ez istenverte föld,
Untam a dolgot. Odalöktem. Vége.

"De jaj! vajjon kire szállott a vére?!"

Az alkony megy, az est, az éj leszáll,
De a helytartó nyugtot nem talál.

"Feszítsd meg!" üvöltötték a fülemben
És nekem nem volt elég fegyverem,
Nem volt elég lándzsásom odakünn,
Vagy - vagy üres volt talán a szívem?
Eh mit bánom én, a bölcs szív üres,
Bús madarak, el a szívről, hess!

"Feszítsd meg!" üvöltötték a fülemben.
Mi közöm hozzá? feszítsétek hát,
Te véres kezű, szennyes csőcselék,
Feszítsd, feszítsd meg hát a Messiást!
Él-e, meghal-e, egy marad az átok,
Isten se váltja meg ezt a világot.
Mi közöm hozzá? Feszítsétek hát!
Vigyétek! - Vitték. A kereszten holt.
Ki tudja, talán mégis király volt!"

Csend most. De hallga! most az éj kopog,
Pilatus pitvarában a papok.

"Uram, mi véled egyet így nem értünk,
Ahogyan írtad, botránkozás nekünk,
Rexnek, Uram, csak ő mondta magát,
Nem készítetted jól a Golgothát!"

Ni, milyen furcsa rőt láng a szemén!
Ím kövé vált a nádszál: oly kemény.

(Odafenn csendbe hallgat a kereszten.)
Pilatus nő, ahogy beszélni kezd:

"A Messiástok megmenteni késtem,
De négy betűt a keresztjébe véstem,
E négy betű az én becsületem,
Hajótöröttségem utolsó roncsa,
Hitetlen hitem, büszke makacsságom,
Egy akarat az akaratlanságon.

E négy betű az én becsületem.
Hadesre! ez a négy betű marad!
Ha alá kéne temetnem e várost,
Rómát, az Imperatort, magamat:
E négy betű az én becsületem!!

Papok, zsidók, hozzátok szólok nyíltan,
Halljátok: amit megírtam, megírtam."

Benn csönd, de künn az éj zsoldárba kezd
S áll a zsoldáros éjben a kereszt.

Reményik Sándor

PÜNKÖSDI SZOMORÚSÁG

A Lélek ünnepén
A Lelket lesem én.
A Lelket, amely több, mint költemény.
A Lelket, amely sosem volt enyém.
A Lelket, amely sosem lesz enyém.
A Lélek ünnepén
Szomorún zendül egyetlen igém:
"Hogy születhetik újjá, aki vén?"...

Túrmezei Erzsébet

AKI HELYETT KRISZTUS VÉREZETT

*Emlékszem: Kemény bilincsbbe vertem,
bénultan ültem a hideg kövön.
Sötétség, bűn és vád töltötte el lelkem,
ijesztő csend kietlen börtönöm.*

*Halál: Oly mindegy. Csak nagynéha lázadt
valami bennem. Életvágy talán.
S akkor... szerettem volna összetörni
bűnt és bilincset börtönöm falán...*

*Neki az ajtó rozsdamart vasának
sámszonkarokkal! Ki a fényre! ki,
ahol szabad mezők ujjongva várnak,
s ahol az élet szent magvát veti!*

*Néha. És máskor rémek. Megremegtem:
a szívemen kemény, hideg marok.
Egy síron túli hang titkos hívása:
'Jöjj! Jöjj Barabás!' - Nem! Nem akarok!*

*'Barabás!' Hah, már nem a rém hívása.
Ezer torokból tör ki: Ó, elég!
Ez a halál! Jön értem. Sírom ássa
és nem kiálthatok felé: Ne még!*

*Most! Súlyos léptek... fegyver csörrenése...
csikordul a zár... szoborrá meredt
minden tagom... egy érdes hang: 'Barabás,
szabad lettél. Le a bilincseket!'*

*Először mint egy álom. De lehullnak
mégis. Tántorgó lábaim előtt
kitárt kapu áll. Ott kinn vár az élet.
Rám vár. Előre! Hadd köszöntsem őt!*

*Merre? Hová? Nagy céltalan örömmel
rohantam, mígnem bős tömegbe vitt,
zúgó tömegben torpant meg a lábam.
Pilátust láttam, népem véneit...*

*S ott állt egy ember: nagy, szűrő tövissel
megkoronázott, véres, tört alak.
Vállán vörös palást, kezébe nádszál.
Hogy le nem roskad annyi kín alatt!*

*Gyöngé, törékeny. Vad lelkemmel érzem:
szelíd, egészen más, mint én vagyok.
Arcán csend, nyugalom. Megtört szemében
valami földöntúli fény ragyog.*

*Ki ez az ember? Megkövülten állok.
Énrám tekint. Ki Ő? Mit véthetett?
Valaki szól: 'A Názáreti Jézus.
Őt feszítik meg Barabás helyett.'*

*Oly hosszú út vezet a Golgotára...
Én végigjártam. Két lázas szemem
odatapadt vonagló alakjára,
ott égett minden gyilkoló szegen.*

*És nem tudtam többé levenni róla.
A szemek fénye... az a szent ajak...
a hulló vér... Múltott a perc, az óra.
Felejtethetlen percek és szavak.*

*A szívemen gigászi nagyra nőttek
láttán kemény, hideg gránithegyek:
Helyettem! Énhelyettem! Énhelyettem!
Hogy én éljek, hogy én szabad legyek!*

*Mikor utolsót vonaglott a teste,
mikor már minden elvégeztetett,
mentem alá a gyász hegyéről én is.
- S ölbe vettem egy síró gyermeket...*

*Megsimogattam... lázadó kezemmel,
mely azelőtt csak gyilkolt és rabolt.
S akkor tudtam meg, hogy Barabás meghalt.
Az ő testét fedi a sziklabolt.*

*Már csak szeretni, simogatni vágytam,
haladni csendesen, mint Ő haladt,
aki helyettem roskadt le a porba
Golgota útján a kereszt alatt.*

*Helyettem. Énhelyettem! Énhelyettem!
Ez a szó zengi át életem.
- Napfény gyanánt ez tündökölt felettem,
s ez nyitja meg a mennyet is nekem.*

*'Ki az? Ki zörget?' - kérdik majd. 'Barabás,
aki helyett Krisztus vérezett.'
S kitárlják akkor ujjongó örömmel
a gyöngykaput fehér angyalkezek.*

*Minden kedves olvasónknak
áldott húsvéti ünnepeket kívánunk!*

Giotto di Bondone: Mennybemenetel (Internet)

Következő szám tartalmából:

Tibold Szabina írása és versei

XVI. Magyar Őskutatási Fórum (2011. augusztus 2-6.) meghívója és programvázlata
